ימים
ולילות

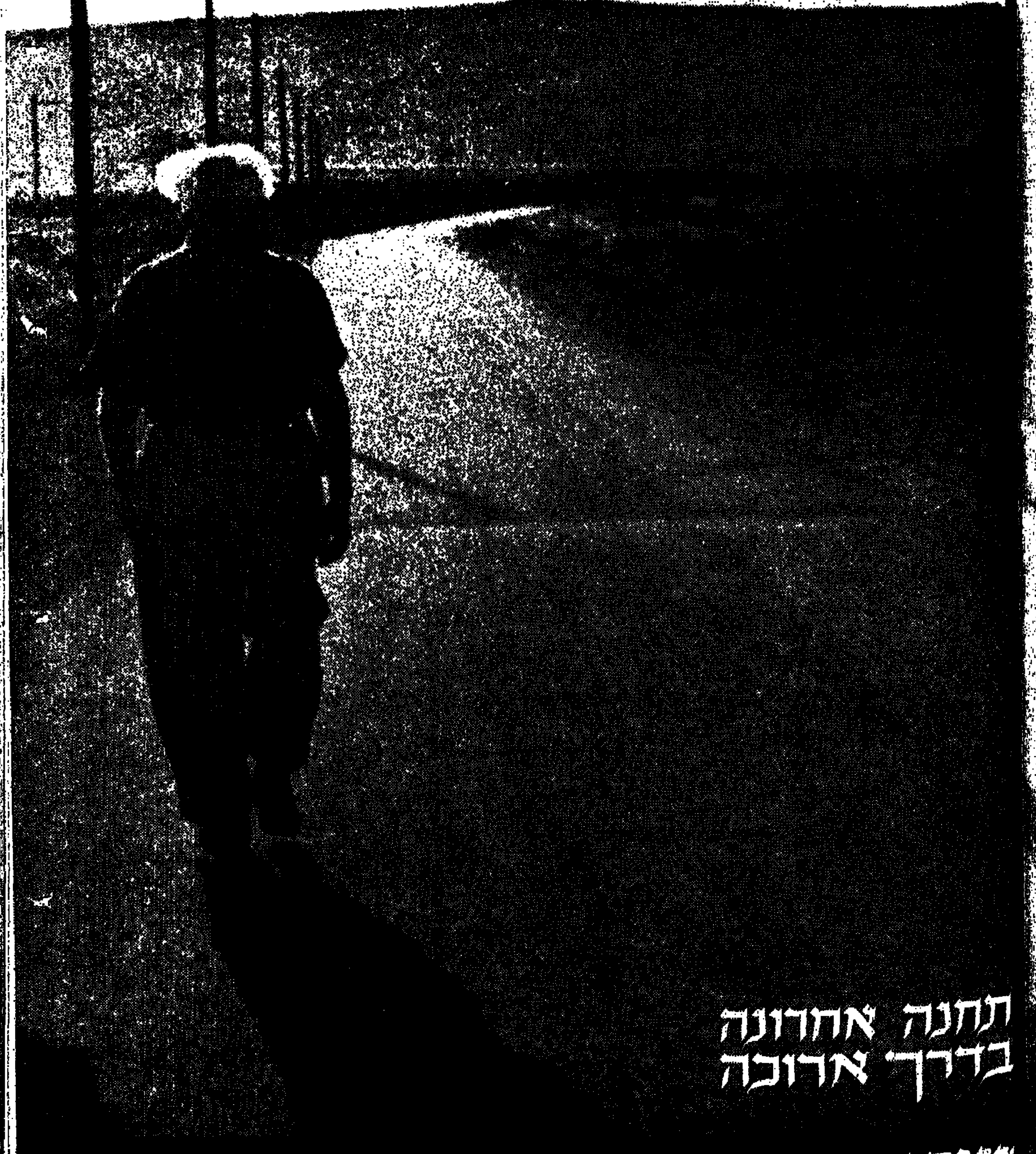

תחנה אחרונה
בדרך ארוכה

מעריב מוסף שבועי * י"ב בכסלו תשל"ד * 7 בדצמבר 1973

אין חכם
כבעל-חסכון!
חסוך בתכנית
"מטמון 4000+"

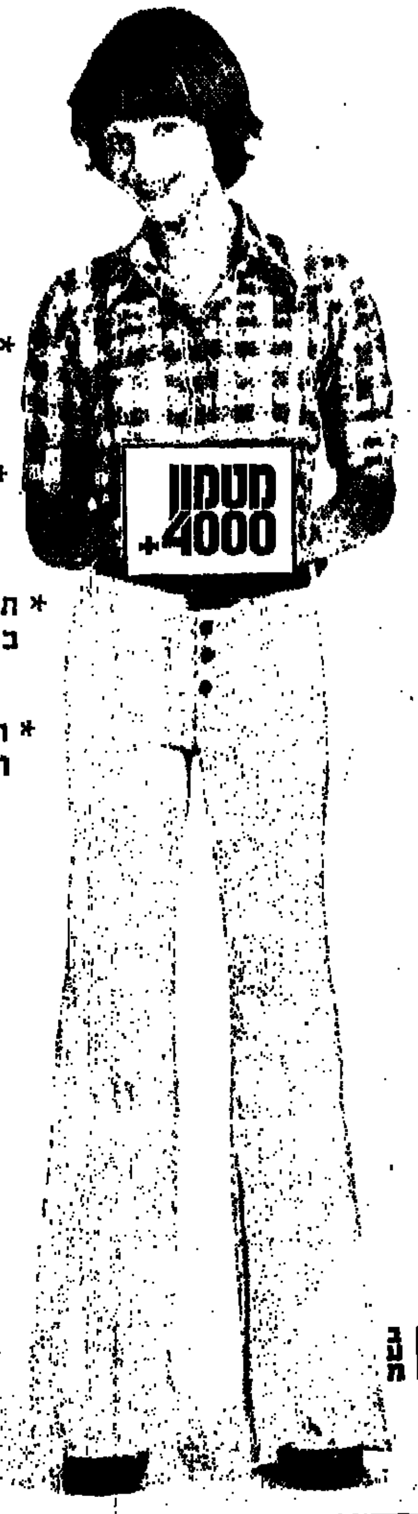

* 10% מסכום ההפקדה - מענק חינם
* אפשרות הפקדה בתשלומים חודשיים
* תוכל לקבל את המענק בצורת זכוי ממס
* הקרן והמענק נושאים ריבית וצמודים למדד

המהפכה השקטה

בנק הפועלים

שר הנצחון

מאת ד"ר עזריאל קרליבך

בשורה, בה תעמיד ההיסטוריה היהודית איש איש בדורו — את יהושע בן־נון, את דוד המלך, את יהודה המכבי — שם תרשום את שמו של דוד בן־גוריון.

וכותבי דברי־הימים של העמים ישוו אותו עם גדולי עולם, — ובהקבלותיהם עד נאפוליאון יגיעו, ועד צ'רצ'יל ולנין.

משתאים יעמדו וירכינו ראשם, — ואגדות יספרו. כי מה שהתחולל בהנהגתו — אין לו הסבר בתחומי ההגיון. רק את הנס יראו. ורק האגדה מסבירה את הנס.

אפופי זיו הנפלאות יהיו כל צעדיו. כיצד הגיע ארצה, בחור יחף דורך הנה, כיצד סבב על סוסו בשדות כשומר בלילות. כיצד הוגלה על ידי התורכים. כיצד גייס את ה„חייטים" של הברונקס בניו־יורק לגדוד העברי. איך חזר עמהם לארצו לכבשה. איך רקם את חלום ההתישבות העובדת הצנועה בחסותם של הכובשים החדשים, המתורבתים, המתקדמים, הידידותיים. מתי ובאיזו דרך בא המפנה, ותנועת ההתישבות החלוצית הפכה לתנועת ההשתחררות הלוחמת. איך במחתרת הוכנה המדינה לכל פרטיה. איך בתוך התוהו־ובוהו הוכרזה. איך בדקה הראשונה של קיומה בפני צבאות שש מדינות פולשות הועמדה. איך, — לפי כל חישובי הגיון, — אבדה אז כל תקוה, ומפעל דורותיים ומעוז יחיד לפזורי ישראל עמדו לחרב. וכיצד קם ובידים ריקות — עצר בעדם. ואיך התלקחו הקרבות בכל קצות הארץ, בלילה אחד במשמר־הירדן ובחוצות ירושלים ובלאטרון ובמבואות הדרום, וצבא אין וציוד אין ועזרה אין. ואיך ניגף האויב האדיר, צעד אחרי צעד, ואחרי חודש ימים כבר נלאה, ואחרי עשרת ימי קרבות כבר התיאש. ואיך קם בשבועות ספורים, יש מאין, צבא ישראל ככוח החזק ביותר בכל מרחבי אזור זה.

נגד העולם כולו. נגד האימפריה הבריטית ונגד המזימה האמריקנית ובלי עזרת רוסית, ולאחרונה נגד מועצת הבטחון על כל „חמשת הגדולים" שבה. נגד כל דרכי־הטבע והשכל. נגד כל סיכוי.

בראש עם־לא־עם. ליד שלטון־לא־שלטון. בתוך טריטוריה־לא־טריטוריה. בדרכים הזרועות רק מוקשי האויב.

עזוב וגלמוד ומוקף מכל העברים. כאשר כל ההבטחות החגיגיות לעזרה וסעד — בטלות ומבוטלות. בלי פרוטה לפורטה. בלי רשות לקנות. בלי מלאי מזון. בתוך הסגר.

בלי אתמול ובלי מחר. בלי נסיון בשלטון אזרחי ובפיקוד צבאי זה שבעים דורות. בלי כל בטחון, שמשהו יציב יישאר, אף אם ננצח.

והוא — העז. ועלה. והעלה.

מעברי פי פחת אל פסגת ההר. ממצוקה, אשר כמותה עוד לא ניחתה על אומה — למרחב, שמעטים בין העמים הקטנים זכו לו.

בנינו אחרינו יבקשו משל ודוגמה לכך בתולדות עמים אחרים — ולא ימצאו. והם יפנו אל תולדות ישראל ויקראו על יציאת מצרים הראשונה, ונדמה יהיה להם, כי נס קריעת ים סוף נס קטן היה, לפי הערך, לעומת מה שאירע לנו...

והם יראו את האיש המסמל את הנסים והנפלאות של ימינו כראות דמות אגדית, משהו החורג ממסגרת ילודי־אשה, משהו נעלה מחולין המציאות...

□

ואם יעמיקו ראות כותבי דברי־הימים ויתחטטו בתעודות הזמן הזה — כי אז יגדל האיש בעיניהם שבעתיים.

אפשר וימצא פעם שקספיר אחד, ואפשר שיהיה זה רק במאי סרטים, — והוא יעביר לפני עיני הצופה את האנשים אשר עמדו יחד עם בן־גוריון ליד הגה בימים הגדולים ההם. ויראו שנים עשר חבריו לממשלה, הגדולים עם הקטנים וקטני־הקטנים, ויופיעו כמות שהיו — בשתי הקצוות, בימין ובשמאל הקיצוני, אנשים אשר נלחמו נגד רעיון המדינה בכל מאודם, אשר הטיפו נגדו ברחוב היהודי, אשר לא נלאו מלגייס גויים נגד המדינה הזאת, עד אשר נתמנו לשרים בה... ולידם איש שהטיף לנאמנות לכובש האנגלי, אשר הטיל על צאן עדרו אימת־המוות מפני „הים הערבי", אשר תבע להיכנע לכל מי שמוכן לקבל את כניעתנו... ושכן לו — מי שנרתע מפני המדינה, שמא תזיק למשק... ולידו מי שהזהיר מפני הכרזת המדינה, שמא תזיק למגבית ה„שנור"... ובין אלה לאלה מי שנאחז בסעיפי־חוק ריקים, ומי שיעץ להתפשר עם האנגלים, ומי שדרש לקנות את חסדי עבדאללה ומי שהזהיר, שאין לנו בניה לעמוד על נפשנו... אלה ה„עוזרים" שסובבו אותו במפעל, אלה אהרון וחור התומכים בידי משה כאשר בא עמלק להלחם עם ישראל.

ואפשר, שיעלו כותבי העתים מתהום הנשיה את פרטי תכונת הדור. ויקראו פרטי־כלים מישיבות אנשי מפלגתו של בן־גוריון, ויבקע מהם קול החרדה ולחש הפחד... אל־נא... לא להעז... יש לשמור על הקיים...

ואולי יקראו בעתונים של אותם השנים וימצאו: רוב רובם היו נגד כיבוש המדינה. כן, הם חפצו בה. אבל — במתנה. הם חלמו על בני אורוגוויי והונדוראס, שיצאו מבתיהם ויבואו לשפוך את דמם כדי להגיש לישראל את מדינתו. הם תבעו „יושר" וקיום ההחלטה מאומות העולם. — אך מעצמם לא תבעו דבר. והם טיפחו בבית־ישראל את פשיטת־היד הקודמת לפשיטת הרגל...

וייתכן, שההיסטוריון ימצא גם מכתבים ועדויות של האנשים הפשוטים שחיו בישראל בזמן ההוא. ויראה שרצו בהתקוממות נגד האנגלים — אבל בלי סירוב, ובלי עוצר וחיפושים... ורצו בעצמאות יהודית, אבל בלי מסים... ורצו בגירוש הפולשים, אבל בלי הפצצות על תל אביב... ורצו במרחבי הנגב, אבל בלי איום של סאנקציות... ורצו במלחמת תקיפה, אבל בלי גיוס... וכל שמץ של תקיפות־שוא שהבריק להם. כיצד נאחזו בו: יהיה בלי ירושלים... בלי הגליל... בלי הדרום... יהיה סיפוח לעבר הירדן... יהיה פיקוח בינלאומי... ובלבד שלא נתאמץ. לא נסתכן. כי מה כוחנו!

ויעקב — כי גם בתוך עמו מבודד היה האיש. כי מעטים. מעטים מאד חיבבו את חשבון רעיון המדינה מראשיתו ועד סופו — ובכל התוצאות לא נרתעו. מעטים. מעטים מאד אמרו, כי אמנם האנגלים יצאו — ושמחו לעצם יציאתם ולא מתוך מבוכה. מעטים. שאמרו מראש, כי איש לא יתן לנו את הארץ הזאת — ואנחנו נצטרך לקחתה. מעטים, שהאמינו, כי אמנם נוכל גם לקחתה. ומעטים עוד יותר, שהטיפו, כי נוכל להחזיק [illegible] גם אם יקומו עלינו הצבאות [illegible] של הארצות השכנות. כשם [illegible] היו שהבינו, כי החלוקה אינה [illegible] אותנו ממאמצים, אלא היא, [illegible] מטילה עלינו לכבוש את הארץ [illegible] כי מעטים מאד אנשי החזון.

הוא היה בין המעטים. עתים — [illegible] ממשלה ובמפלגה — כמעט יחידי [illegible] ורק רוח ישראל, שר האומה [illegible] — אתו היה.

□

קל יהיה להם, לדורות הבאים, [illegible] ריך את בן־גוריון כראוי לו.

הם יראו רק את המעשה [illegible] הכביר, החד־פעמי, הדמיוני [illegible] יראו את סיכום היצירה בלבד [illegible] הישג ואת הפלא.

לנו — קשה יותר. אנו [illegible] את האיש, ואת הכשרונות.

הם יראוהו רק ברגעים הנצחיים [illegible] חייו, במעמד 15 במאי, בנצחון [illegible] מצרים, בטיהור הצפון, בירושלים [illegible] אנחנו רואים אותו יום יום, [illegible] מדים שאינם היסטוריים כלל.

הם ילמדו בבתי־הספר את [illegible] ופתגמיו. הקובעים גורלו של [illegible] שומעים מפיו גם את שיחותיו [illegible] שלו, ודברים שאין מן הראוי [illegible] אותם לדורות.

הם ילמדו רק את ה[illegible] הגדולים שהצליחו. ואנחנו [illegible] עם הנסיונות הצבאיים שנכשלו.

הם לא ידעו על שגיאותיו, [illegible] — יסלחו בנקל. כי בהם [illegible] עוד. ואילו אנחנו — [illegible] וסובלים מהן.

הם לא איכפת להם, על [illegible] ועל מי התכעס, את מי [illegible] על המירה ואת מי קירב [illegible] מידת. זה לא יענין אותם [illegible] ארוחת הצהרים שמשורר [illegible] לא אכל אותה לפני ארבע [illegible] — כי להם לא נותרה אלא [illegible] של המיזורה.

הם לא היו שותפים ל[illegible] טוריה. הם לא ידעו ולא [illegible] אילו היו מקבלים בישיבה [illegible] את עצתו של מומחה זה או [illegible] אולי היו חוסכים סבלות [illegible] רבים. הם לא יוכלו עוד [illegible] והמאורעות. והם לא [illegible] כאבם.

אולם בשבילנו נגזרה [illegible] רק ההיסטוריה, נגזר גם — [illegible] — ההווה. בשבילנו ה„גבורה" [illegible] לבוא היא — המציאות. [illegible] קים. ובה מתווכחים. ובה יש [illegible] על ערכים רבים מפני [illegible]

אפשר שזכות גדולה היא [illegible] ימים ההיסטוריים, ולפגוש את [illegible] המכבי ברחוב וללחוץ את ידו [illegible] כנס לביתו או לראותו [illegible] במכוניתו. כל ימי הפצתי [illegible] ראיה להיסטוריה.

אבל יש ואני מקנא בדורות [illegible] על שרק ממרחקים יראו את [illegible] הזה ואת הדור ואת האיש, [illegible] כתם של חבלי הווה. רק בחזון [illegible] ורק לאורו ייחם לבבם.

כי יש ימים, — כימי־שמשון [illegible] ובאון אלה, — בהם אתה רואה [illegible] מכל קטנויות ההווה כולו [illegible] בר־התנקמות שלנו. אך [illegible] הגבנה.

בחוף אילת

תמונת השער

תחנה אחרונה בדרך רצופה מאבקים — צעדה בכביש שדה־בוקר.

(צילם: מיכה הרעם)

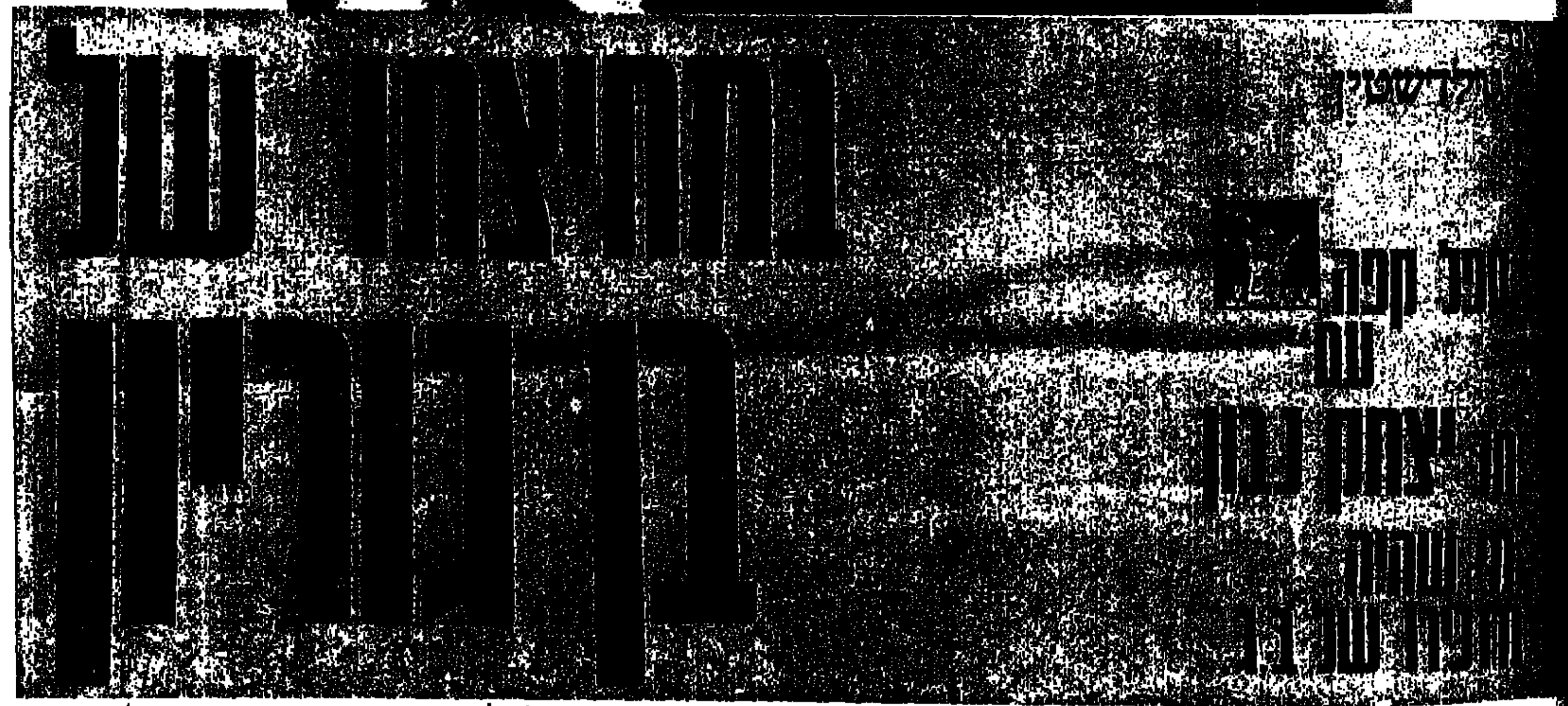

אחת־עשרה שנה עשה יצחק נבון במחיצתו הקרובה של דוד בן־גוריון ז"ל, כמזכירו ואחר־כך כראש לשכתו. אחת־עשרה שנה גילגל לו מזלו לחיות עם האיש בשעותיו הקטנות והגדולות, בעתות של התרוממות־הרוח וגם של מצוקת־הנפש.

„מקורב מאוד? אומר יצחק נבון, מקורב מאוד? אולי זו הגדרה מפריזה... אהבתי אותו אהבת־נפש. היו לי עשר שנים קרובות אתו, מ־1952 עד 1963, כשפרש סופית לשדה־בוקר. ובתקופה הזאת גם כן היתה הפסקה של שנה אחת, כאשר פרש בפעם הראשונה לשדה־בוקר וחזר אחר־כך לכהן כשר הבטחון, בממשלתו של משה שרת ז"ל".

— האם הרבית לבקר אצלו גם בעשר השנים האחרונות, עד להסתלקותו?

למה פרש ב־1963

בקרתי, אבל אני אוכל את עצמי, שלא בקרתי מספיק. אתה יודע, אדם נשטף בענייניו ובעיסוקיו ונוטה קצת להזניח דברים. בכל פעם שהייתי יוצא מלפניו ידעתי, שאני מקפח את עצמי בזה, שאיני מבקר אצלו יותר, לשאוב עוד ועוד ממעיין־הפלאות. ועכשיו זה מצער אותי ומייסר אותי קשות.

— מדוע החליט בן גוריון לפרוש דווקא בשנת 1963? האם היה הדבר קשור בתחושת המצוקה של אותה שנה, כאשר מצרים, ירדן וסוריה החליטו על האיחוד ביניהן ובן גוריון הרגיש, שהטבעת מתהדקת סביב צווארה של ישראל? האם התאכזב שאגרות האזעקה שלו לראשי מדינות לא נענו באופן משמעותי ושקריאתו לערבות סובייטית־אמריקאנית לסטאטוס־קוו במזרח, לא מצאה אוזן קשבת?

לא. לא רק שלא היתה השפעה כזאת על החלטתו לפרוש, אלא ההיפך מזה הוא הנכון: כל החמרה במצבה הבטחוני של ישראל, כל סכנה חדשה, כל מזימה חדשה נגדה, היו בעיניו מחסום הולך ומתגבר נגד רצונו המפורש לפרוש מראשות הממשלה. כל פעם שהשמיים היו מתקדרים, היה בן גוריון רואה את עצמו נאלץ לדחות את כל תוכניותיו להתפטר. על רצונו להתפטר לא חדל לדבר, שש או שבע שנים לפני שהתפטר סופית. הוא היה אומר: „מספיק. אני מוכרח ללכת. 15 שנה כמזכיר ההסתדרות. 15 שנה כיו"ר הסוכנות. שנות המדינה הראשונות בעול הקשה. די. אני רוצה להתמסר לכתיבה. אני חייב לדאוג שהנוער יידע, שהמדינה הזאת לא קמה מ החסקר". אני זוכר מפגש עם צעירים. מוקי צור קיבוצניק, שהתפרסם אחר־כך מהנחיית דיון עם צעירים בטלוויזיה. טען באותה פגישה, באוזני בן גוריון: „בשבילך ישראל זה איזה נס, איזה פלא שכזה. לנו, לנוער שנולד פה, זה דבר טבעי". ואז בן גוריון השיב לו: „אתה צודק, אבל הנוער חייב לדעת, שהמדינה לא נוצרה מעצמה והוא חייב לדעת למי עליו להכיר טובה, שהמדינה הזאת קמה".

„אני צריך 15 שנה לכתיבה"

בן גוריון נהג לומר לי: „יצחק, אני צריך 15 שנה לכתיבה. זה ייקח לי 15 שנה. אני לא בטוח שאספיק, איני יודע. אבל אני מקווה, שיהיו לי 15 שנה. מוזר, אני יודע, שהשנים עוברות. אבל אני לא מרגיש זקן. זה נראה לי משונה. אני יודע שאני כבר בן למעלה משבעים. זהו גיל מתקדם, אני יודע. זה קצת מביך אותי, שאני לא מרגיש את נטל השנים. אני מרגיש עכשיו כמו לפני חמישים שנה. במשפחתי האריכו אנשים לחיות. אולי יהיה גם גורלי כזה".

הוא, באמת, רצה לפרוש. אבל המדינה הרי

המשך

במחיצתו של בן־גוריון

(המשך מן העמוד הקודם)

היה כל שנותיו תחת איומי שכניו ובכל פעם שהסכנה הזאת גברה, היה אומר: „נו, לפרוש, אני יכול לפרוש, עכשיו?!" וכך דחה משנה לשנה והיה אחוז־צער, שאינו יכול להגשים את רצונו — לפרוש ולכתוב.

— אבל 1963 לא היתה שנה קלה, דווקא בתחום הבטחון...

נכון, אלא שבשנה זו גבר כל־כך המאבק המר בתוך מפא"י, שבן גוריון לא יכול לשאתו עוד. ההתרסה גבעה, כוכור, מגלגולית השונים של „פרשת לבון", אבל שורשיה היו עמוקים הרבה יותר. הקרע שהלך וגבר בין בן גוריון וחבריו הותיקים במפלגה — גולדה, ארן, ספיר, נמיר, אשכול ואחרים — דיכדך את רוחו של בן גוריון. היתה לו, במפורש, הרגשה קשה, ששוב אין רוצים בו כמנהיג. הם שכנו את דכו. הם ירדו לחייו. הברז הזה נפתח ואי־אפשר היה לסגור אותו. הוא הרעיל את הבארות ואת החיים, גם במפלגה, גם במדינה.

„פשוט נבלה בשוק ולא תהיה ראש הממשלה"

לא אשכח כל חיי. פעם הוא קורא לי לחדרו, אומר: „טוב, תזמין לנו קפה". שתינו, שתק, קם, טפח על שכמי ואמר לי: „יצחק, פשוט נבלה בשוק ואל תהיה לעולם ראש ממשלה!" ידעתי אז, שהגיעו אצלו מים עד נפש ושלא ירחק היום והוא יפרוש.

— מה היו אז הביטויים החיצוניים לקרע המעמיק בינו לבין הצמרת המפלגתית?

הוא הרגיש, שאין לו יותר שיתוף־פעולה מצד חבריו הקרובים במפלגה ובממשלה. הוא חש, ואף אמר: „זה לא צוות... כך אי־אפשר... אלה אינם יחסי עבודה". בן גוריון ניסה לקדם לעמדות ממשל־תיות אנשים צעירים. הוא ראה צורך ממדרגה ראשונה להערות דם חדש לחיי המדינה. אבל הגוורדיה הוותיקה נבהלה. היא ראתה בזה מצידו נסיון להדיח את החברים הותיקים, להרחיק אותם, לחסום את דרכם אל הצמרת. בן גוריון קידם לממשלה את גיורא יוספטל, את אבן, את אלמוגי, את דיין. הוא מינה את פרס כסגן שר הבטחון. יכול להיות, שטעה: הוא לא העריך מספיק את הכוחות במפלגה, שהוא מקומם נגדו. הוא לא ידע איזה כוח גלום בחבורה של מנהיגים, הרואה את עצמה במצב מסוכן בגלל דרכו של מנהיג המפלגה והמדינה בקידום אנשים אל עמדות בצמרת.

בן גוריון עשה לא מעט שגיאות טאקטיות בהתבטאויות שונות שלו. גם זה הוסיף חשיבות לטיעון הכבד של תחולקים עליו. בכנס מיוחד לברור המצב במפלגה בכפר הירוק, הוא שאל: מה קורה, חברים? מה הטענות? מה כואב? לא כולם היו מוכנים לקרוא לילד בשמו. השמיעו באוזניו הרבה הסברים אידיאולוגיים. עד שקם ישראל ישעיהו ודיבר דיבורים גלויים: „בן גוריון, השאלה כולה היא של... כותונת־הפסים. כל היושבים כאן הם בניך והנה אתה בחרת לך ,יוספים' משלך, הלבשת להם כותונות פסים והתעוררה הקנאה הגדולה של אלה שהשארת בלי כותונות".

„זיאמה. בוא אתי לבית הכנסת, ואשבע לפניך!"

— מה היתה תגובתו של בן גוריון לתחושת הקנאה?

הוא נדהם ונבוך ולא הבין. הוא חשב כמונחים של ממשל, של מדינה, של ממלכה. פעם אמר לי זלמן ארן ז"ל: „התוכנית של בן גוריון היא לסלק את אשכול ואת גולדה ואת ספיר ואת נמיר ואותי ולהעלות לשלטון את ה,צוציקים' שלו". שאלתי את ארן: „אתה באמת מאמין, שכוונתו של בן גוריון היא להדיח את המנהיגים הוותיקים? זו מטרתו?!" ארן השיב לי: „כן! בהחלט!" סיפרתי לבן גוריון על תוכן השיחה. זו היתה אחת הפעמים, שראיתי אותו ממש אחוז־תדהמה. הוא לא האמין לי. ביקש פרטים. ביקש, שאספר לו שוב. ואז אמר: „הזמן את זיאמה (ארן) לשיחה".

בא ארן. אומר לו בן גוריון: „יצחק סיפר לי כך וכך. זה נכון? כך אתה מרגיש?!" ארן השיב שוב בהן מוחלט. ואז בן גוריון סיפר לו סיפור: „באו אל הקצב בעיירה וסיפרו לו: הרב נותן כל פסח דם לכל היהודים ואתה מעולם לא קבלת. מה זה?! והקצב, גברתן ועם־הארץ נודעק, לקח גרזן ורץ לבית־הכנסת, לתבוע את עלבונו מידי הרב. „מדוע לכולם כן ולי לא?" — תבע לדעת. ראה הרב עם מי יש לו עסק — ושאל: „מהו המקום הזה?" „בית כנסת", השיב הקצב. „ומהו בית כנסת?" „מקום קדוש". ידע הקצב. „וזה, מה? „ארון הקודש", אמר הקצב. „נכון, אמר הרב. וזהו החלק הקדוש ביותר. במקום הקדוש ביותר". הסביר הרב בנחת. אחר־כך ביקש מהקצב: „פתח נא את ארון הקודש". פתח. „מה אתה רואה?" „ספר תורה". „ומה זה ספר התורה?" שאל הרב, והשיב: וזהו הדבר הקדוש ביותר בחלק הקדוש ביותר במקום הקדוש ביותר". ואז החזיק הרב בספר התורה, פנה אל הקצב ואמר: אני נשבע לך בספר התורה הקדוש, שהוצאנו מהחלק הקדוש ביותר במקום הקדוש ביותר, שאיני נותן דם בפסח, לא לך ולא לשום יהודי אחר! רק אז האמין לו הקצב והניח לו".

וברגע זה תפס בן גוריון בידו של ארן. לפת אותה חזק, ובהתרגשות עצומה, באחד המצבים הנרגשים ביותר, שראיתי אותו מעודי, זעק: „זיאמה, זיאמה, זיאמה. בוא אתי, בוא אני אקח אותך לבית־הכנסת הסמוך ואשבע לך שהטענה הזאת על כוונותי להדיח את המנהיגים הותיקים שלנו, היא לא [illegible] שקר אלא עלילת־דם־של־פסח".

— אבל ארן ז"ל לא רצה להיות הקצב...

לא, לא רצה. הוא אמר לבן גוריון: „אם [illegible] נשבע, אני מאמין לך, באמת אני מאמין".

— והוא האמין, באמת?

אולי באותו מעמד — כן. אבל הרעל [illegible] אי־אפשר היה לעצור עוד את התהליך ובן [illegible] היה מוכרח ללכת ומה שכאב לו היה רק [illegible] משאיר את המדינה בלי להגשים את התקוות [illegible] שלו, שיצליח לסלול לה את הדרך לשלום.

המאמץ [illegible] להיפגש עם נאצר

— נודע בזמנו, על מאמצים שעשה [illegible] להיפגש עם נאצר. האם תוכל, בבקשה, [illegible]

לא, לא הרבה. עוד לא. הוא ניסה [illegible] טיטו היוגוסלאווי, באמצעות מתווך אמריקאי [illegible] נאי בריטי. כל הנסיונות נכשלו.

— איך העריך בן גוריון את אישיותו [illegible] נאצר?

הוא דיבר עליו ממש בהתפעלות. [illegible] אותו כמנהיג מוכשר ביותר וערום. פעם [illegible] „איני יודע בדיוק אם נאצר יהיה האתאטורק [illegible] אבל נדמה לי, שהוא יהיה מנהיג גדול, [illegible] ויתורים, למען מטרה גדולה יותר". [illegible] בן גוריון להערכת הסיכוי למצוא לשון [illegible] עם נאצר, היה דומה להתבטאויות של גולדה [illegible] האחרונות, ביחס לסאדאת. בן גוריון אמר: [illegible] יתרכז נאצר בבעיותיה הפנימיות של מצרים [illegible] פני החברה שלה, בחינוך ובהשכלה, ובבריאות [illegible] תעשייה — אני בטוח, שנמצא אתו שפה [illegible] אבל אם יפנה את עיקר מאמציו למלחמות [illegible] ולאיחוד העם הערבי למלחמות אלו — נשקפת [illegible] מצידו סכנה גדולה. אני מוכרח להיפגש אתו. [illegible] לתיות לנו השפעה לאיקטנה על כיוון והתפתחות [illegible] שלו כמנהיג מצרים".

פגישה כזאת לא נתקיימה וזה היה אחד הדברים [illegible] שציערו ביותר את בן גוריון.

הזהיר את המערב מפני החדירה הסובייטית

— באיזה שלב של ההתפתחויות במזרח־התיכון [illegible] ידע בן גוריון להעריך הערכה רחבה את משמעות [illegible] החדירה הסובייטית לאזורנו?

מוקדם ביותר, מוקדם ביותר! כאשר עשה [illegible] את עיסקת הנשק הצ'כית המפורסמת, ב־1955, [illegible] בן גוריון שר הבטחון בממשלתו של משה שרת [illegible] הוא הזמין את השגריר האמריקאי, ביקש [illegible] מארה"ב ואמר לשגריר: „זו רק עיסקת נשק, בשלב זה. אבל אסור להתייחס אליה כאל עיסקה חד־פעמית בלבד. מאחורי זה עומדת להתחולל מתסיכה גדולה של חדירת הסובייטים למזרח־התיכון, ואולי גם לכל אפריקה. אם המערב רוצה חיים, עליו לפתח עתה, ללא דיחוי, התגוננות נגד הדבר הזה".

כאשר נאצר פיתח מדיניות של קבלת נשק מהגוש הקומוניסטי וקבלת עזרה כלכלית מהמערב, וביחוד מארה"ב, נהג בן גוריון למלמל: „זה ממזר לא קטן, האיש הזה". על האמריקאים באותה תקופה היתה לבן גוריון דעה מגובשת: „הם תמימים. הם אינם מבינים, כי במקום שהרוסים נכנסים ועולה בידם להתבסס — לא כל־כך מהר הם יוצאים. קשה לאדם, שלא חי תחת משטר קומוניסטי להבין את הענק הסובייטי. האמריקאים מתייחסים אל הסובייטים כאילו היו ארופאיים חופשיים. וזו הטעות הגדולה שלהם".

— בן גוריון טען, וחזר וטען, גם לאחר מלחמת ששת הימים, כי אין לישראל צורך בגבולות שונים מאלה שלפני מלחמת ששת הימים. האמנם האמין, כי אפשר לעשות שלום בגבולות ההם?

בהחלט! והוא היה מוכן אפילו להתפשר על פחות משלום. אם לא שלום מלא — לפחות הסכמת על אי־לוחמה וויתור מצד הערבים על תוקפנות. כאשר ביקר בן גוריון אצל דה גול, ב־1960, אמר לו אז הנשיא הצרפתי את המלים החמות: „ישראל היא ידידתנו ובעלת בריתנו". אחרי הארוחה יצאו לגן הנפלא של ארמון ה„אליזה". בן גוריון ודה־גול שוחחו ביחידות. השתתף רק מתורגמן אחד. בן גוריון דיבר אנגלית ודה־גול — צרפתית. הנשיא הצרפתי שאל: „אדוני ראש הממשלה, מה הן השאיפות הטריטוריאליות שלך?" ובן גוריון השיב: „אדוני הנשיא, אני מוכן ברגע זה לחתום על חוזה שלום עם כל מדינות ערב, למאה שנה, או לנצח, על בסיס הגבולות הקיימים. אין לי שאיפות טריטוריאליות. ואם אין הערבים מסוגלים עתה לחתום על שלום — אני הייתי מסתפק בהסכם להפסקת הלוחמה. בישראל יש מקום למיליונים, בלי גבולות רחבים יותר. זהו רק עניין של מאמץ עליון — אנושי, מדעי וחלוצי. היא יכולה להיות ביתם של שבעה או שמונה מיליון יהודים, אם תדע לנצל את הנגב עלה".

„לא עצמתי עין. חרדתי מפני התקפה ערבית משולבת"

הוא חשש שנים מפני התקפה ערבית משותפת, משולבת ומתואמת. לעתים היה אומר לי בבוקר: „לא עצמתי עין הלילה. אף לא שנייה אחת. היתה לי חרדה בלב: התקפה משולבת של הצבאות הערביים".

— תוכל, בבקשה, לספר על פגישות ניכפות של בן גוריון עם אדירי עולם?

היתה פגישה מצערת עם וינסטון צ'רצ'יל בשנת 1961. מזכירו של המדינאי הבריטי הגדול אמר לנו, כבר לאחר שנקבעה הפגישה, כי יהיה עלינו להתקשר לפני הפגישה ורק אם צ'רצ'יל יהיה במצב טוב, תוכל הפגישה להתקיים. כאשר טילפנתי לברר אמרו לנו לבוא. מזה הבנו, כי מצבו של צ'רצ'יל שפיר. אבל הפגישה עצמה היתה קשה: היו לצ'רצ'יל דקות של עירנות מלאה. אבל בחלקים שלמים של השיחה היה נתון ברפיון. צ'רצ'יל אחז בידו של בן גוריון ואמר: „אתה מנהיג אמיץ של אומה גדולה". בן גוריון גמל לו: „עמידתך נגד הגרמנים במלחמת העולם השנייה תיזכר לדורות". צ'רצ'יל סיפר לבן גוריון, שכתב מאמר על משה רבנו. זמן קצר לאחר מכן שלח צ'רצ'יל את מאמרו לבן גוריון. כאשר יצאנו מהפגישה עם צ'רצ'יל, שתק בן גוריון זמן־מה, ואחרי־כן אמר: „הראה, יצחק, מה יכול לקרות לבן־אדם. זו הזיקנה, מה?"

הסוד שלחש קנדי על אזנו של בן גוריון

היתה פגישה מעניינת עם הנשיא קנדי. בשנת 1961. שנה קודם, ב־1960, נפגש בן גוריון עם קנדי בארץ ובוושינגטון — ולא התרשם ממנו. תגובתו היתה: „מה, ה,צוציק' הזה, נשיאה של האומה הכבירה הזאת?!" יעקב הרצוג, שהיה אז הציר הישראלי בוושינגטון, העמיד את בן גוריון על טעותו וטען, כי בארה"ב תולים תקוות גדולות בנשיא הצעיר הזה. ב־1961, כאשר נפגש בן גוריון שוב עם קנדי, כבר היה האחרון נשיא ארה"ב. הפגישה היתה בניו־יורק. בן גוריון ביקש אז לספק לישראל טילי „הוק" נגד מטוסים. קנדי הבטיח לשקול ולעזור כמידת־יכולתו. הנשיא גילה בקיאות מדהימה בענייני ישראל והמזרח־התיכון והיה ברור, כי למד את הנושא ביסודיות רבה. היו לו גם פרטי הפרטים של יחסי הכוחות הצבאיים בין ישראל והערבים.

אחרי השיחה הרשמית קרא קנדי לבן גוריון הצידה. הם עמדו ליד החלון וקנדי הרחיק אותו במתכוון מכל יתר הנוכחים. קנדי נראה מתקרב אל בן גוריון ולוחש לו משהו באוזנו. מיד התפתח במקום „טוטו־לחישה". וכולם ניסו לנחש מה לחש הנשיא לראש הממשלה. כל אותו יום טילפנו אלינו עתונאים, ישראליים וזרים, והפעילו את כל סוגי הלחץ האפשרי: מה לחש קנדי לבן גוריון? מהו הסוד הגדול?

לא סיפרנו. כאשר נכנסנו לחדרו של בן גוריון במלון בניו־יורק, התיישב בן גוריון, נח קצת, ואחר־כך אמר: „אתה בטח רוצה לדעת מה לחש לי קנדי?" שתקתי. ובן גוריון סיפר: „הוא לחש לי: ,אני יודע, שנבחרתי לנשיאות הודות לקולותיהם של היהודים. אני לעולם לא אשכח זאת'".

יחסו אל מנחם בגין

— שנים היה בן גוריון שונאו הגלוי של מנחם בגין. מדוע, ומה קרה אחר־כך, שהיחסים ביניהם לבשו אופי ידידותי?

בן גוריון לא אהב את בגין גם לפני ההפגנה הגדולה נגד השילומים, ברחבת הכנסת. אבל ההפגנה הזאת ממש הבהילה אותו. הוא אמר: „אם בגין מסוגל לדבר כזה, אז כל המשטר הדמוקראטי שלנו נמצא בסכנה עצומה. נגד זה מוכרחים להלחם — בכל האמצעים".

היתה לו טראומה קשה מחמת הסכנה הזאת,

(סוף בעמוד 29)

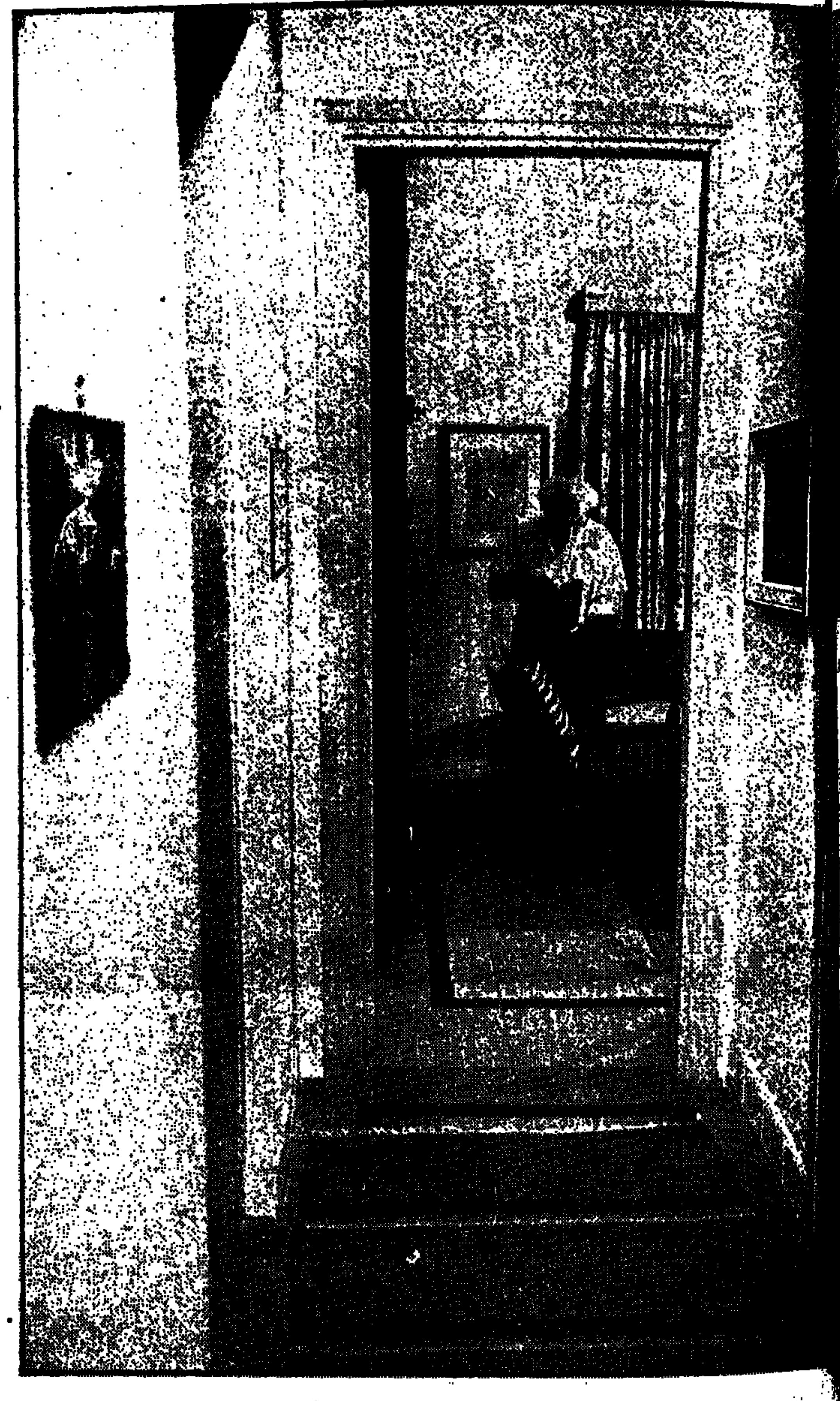

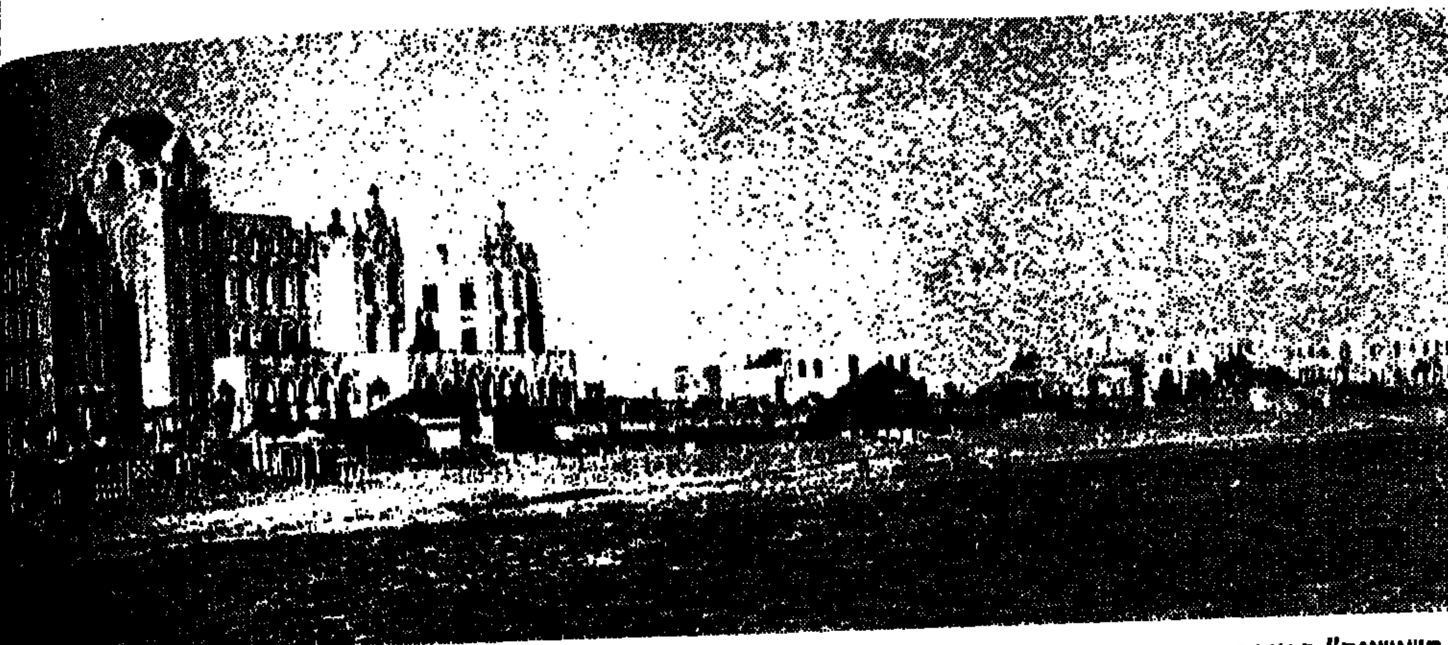

„מלון השושנים" ברודוס, המקום שבו נערך המו"מ לשביתת־נשק בין ישראל למצרים ובין ישראל לירדן

מ„מלון השושנים" ברודוס

ראלף באנץ'
אמן התיווך של 1949

ל„ארמון האומות" בז'נבה

הנרי קיסינג'ר
אמן הנוסחאות של 1973

מאת משה ז"ק

מטוס הדאקוטה הישן שבו חזרתי מרודוס לחיפה ב־24 בינואר 49', היה מטוס של האו"ם. כאשר נחת בשדה־התעופה של חיפה הוזעקו מכבי אש לכבות דליקה קטנה שפרצה באחד ממנועיו.

זה היה יום אחד לפני הבחירות לכנסת הראשונה. באותו יום צריך היה להכנס לתוקפו ההסכם על שחרור הבריגדה המצרית הנצורה בכיס פאלוג'ה, אלא שבלילה הקודם עלה יגאל ידין אל חדרו של ד"ר באנץ', המתווך מטעם האו"ם, ב„מלון השושנים" והודיע לו כי הסכמת ישראל להתחלת הפינוי מפאלוג'ה ב־21 בינואר ולסיומו ב־29 בו באה מתוך הנחה שהסכם שביתת נשק ייחתם ב־23 בינואר; מאחר שמצרים מעכבת את ההתקדמות לקראת הסכם שביתת נשק יעוכב גם שחרור הנצורים.

המתווך של האו"ם הציע בו במקום שתוכרז הפסקה בשיחות, נציגי הצדדים — הישראלי והמצרי — ייצאו להתייעצות בבירותיהם, אך לפני כן יחתמו על „הסכם להפסקת אש בין כל הגורמים הצבאיים הסדירים והבלתי סדירים ביבשה בים ובאוויר ובכל מקום שהוא".

הסכם זה נחתם ב־24 בינואר, יום לפני הבחירות, והיווה אחר כך סעיף בהסכם שביתת הנשק שנחתם כעבור חודש, אחרי הבחירות.

כל מי שמסתכל היום אחורנית וסוקר את המשא ומתן שהתנהל אז ברודוס אינו יכול לא לעמוד משתאה מול הדמיון הרב בין אווירת המשא־ומתן אז והיום. דומה, כי דבר לא נשתנה כאן במשך 25 שנה, לבד מכמות הנשק, מהעוצמה הצבאית.

הפסקת אש ובחירות

כאז כן היום החל העניין בהסכם הפסקת־אש ובאווירת בחירות. טענות המצרים שלא ייכנסו למשא ומתן כל עוד לא תיסוג ישראל לקוי 22 באוקטובר אף הן אינן חדשות. גם אז, ב־1949, תבעה מצרים נסיגה של ישראל לקוים של אוקטובר (אז זה היה 14 באוקטובר) והמצרים סירבו להכנס למשא ומתן כפי שהחליטה מועצת הבטחון ב־16 בנובמבר אלא אחר סיבוב נוסף של קרבות שנערך בסוף דצמבר וראשית ינואר.

כאז כן היום התחבט ראש ממשלת מצרים בקבלת הצעה על משא־ומתן עם ישראל בגלל הדיונים בוועידת פיסגה ערבית. כאז כן היום היה הנימוק המצרי הפנימי לקבלת ההצעה בדבר כניסה למשא ומתן עם ישראל שאין הבדל מהותי רב בין התדיינות עם ישראל בראשות נציג האו"ם ברודוס לבין התדיינות עם ישראל במועצת הבטחון. הרי גם עכשיו הטיעון הפנימי המצרי הוא שלמעשה אין זה משא ומתן ישיר, ואכן בוועידת ז'נווה ישבו גם שרי חוץ של ארצות הברית וברית המועצות ומזכיר האו"ם.

כאז כן היום יש בעיה של כוח מצרי גדול מכותר, גם אז הושג כייף בהתערבות המעצמות ויתור ישראלי כדי לאפשר מעבר שיירת אספקה ומזון לנצורי כיס פאלוג'ה ופינוי מיידי של חולים ופצועים. הסכם זה הושג שלושה ימים אחר פתיחת ועידת רודוס, ואילו בשנת 1973, כאשר היה מדובר לא בבריגדה (התשיעית) כי אם בארמיה (השלישית) השיגו המצרים ויתור ישראלי למעבר שיירות אספקה ופינוי חולים ופצועים כבר בשלב הראשון של המגעים, לפני שהושגה הסכמה לגבי ועידת ז'נווה.

פרשת כיתור גוסח 1949

אפילו בעיית כיתורה של סואץ הופיעה במהדורת 1949, אם כי בצורה שונה. ב־4 בינואר 1949 הודיעה ממשלת מצרים לנציג האו"ם בקאהיר, ד"ר פאבלו אסקאראטה, כי היא מוכנה להחיל הפסקת־אש ב־5 בינואר בשעה 2 אחה"צ. ד"ר אסקאראטה שלח על כך מברק לד"ר באנץ' בניו־יורק והמצרים קיוו לעכב בכך את כיתור רצועת עזה וכיבוש כיס פאלוג'ה.

אך היו אי־הבנות רבות ביחס למועד התחלת הפסקת־האש והיו תקרים, וכך נקבע שמועד הפסקת־האש יהיה בתוקף ב־7 בינואר בצהריים. בינתיים הספיק צה"ל לכבוש את העמדות בין רפיח ואל־עריש וסגר בכך על הרצועה. המצרים טענו, שעמדות אלה, וביחוד העמדות בבית הקברות ברפיח שאיימו על מחנה רפיח, נכבשו אחרי מועד הפסקת האש ומיהרו להודיע שלא יבואו לרודוס אלא אם כן יפנה צה"ל משלטים אלה.

ארצות־הברית, אשר עמדה בתוקף על כך שישראל תעמוד על הקו ה־בינלאומי, שידלה את ישראל לסגת ממשלטים אלה· מפקד חזית הנגב, יגאל אלון, ניסה להתדיין עם דוד בן־גוריון בנושא זה אך לא הצליח להזיז מעמדתו, ועל ידי כך הוסר האיום של ניתוק הצבא המצרי ברצועת עזה, דבר שהשפיע גם על תוצאות המשא־ומתן שחל בתביעה ברורה של ישראל שהצבא המצרי הפולש חייב לסגת מכל שטח של ארץ ישראל, לרבות רצועת עזה.

אילו יכולנו להחזיק במשלטי רפיח ולכתר את הרצועה בעת המשא־ומתן יתכן שתוצאותיו היו שונות, אך באותה תקופה היו שחשבו שלא כדאי לסכן את עצם קיומה של ועידת רודוס, שנראתה כפתח למשא־ומתן על שלום.

גם אז, ערב פתיחתה של ועידת רודוס, לא היינו משוחררים מאיומיה של מעצמה גדולה להתערב צבאית לטובת מצרים אם ישראל לא תיסוג מסיני.

בריטניה איננה יותר מעצמה גדולה ולא היא שאיימה הפעם. את מקומה בתחום זה ירשה ברית המועצות. אך אז, במהלך השיחות ברודוס, כאשר נתקלו שני הצדדים בקשיים, הודיעה בריטניה למצרים על נכונותה להגיש לה עזרה צבאית במסגרת חוזה 1936 במקרה של כשלון השיחות.

קוי ה־14 באוקטובר

ארצות־הברית נעשתה תקיפה יותר והחלה לתבוע מישראל להפגין „רוחב־לב" בעניינים הטריטוריאליים, בטענה שההסדר הטריטוריאלי הסופי יבוא בשיחות השלום שיתנהלו לאחר הסכם שביתת־הנשק.

אכן, כאשר נתגלו קשיים ברודוס היה מזכיר האו"ם מדווח על כך לארה"ב, ושגרירי ארה"ב בתל אביב ובקאהיר היו מתערבים ומנסים לשדל את הצדדים לקבל את פשרות ראלף באנץ', באורח זה התגבר באנץ' על עניין הנסיגה אל קוי 14 באוקטובר.

בהסתמך על קוי 14 באוקטובר רצו המצרים שימונה מושל מצרי לבאר־שבע וישראל תפנה את עסלוג' ואת עוג'ת אל־חפיר. ד"ר באנץ', שהיה אמריקני אך שימש בתפקיד מתווך האו"ם, הגיע לבסוף לפשרה שמשמעותה שמירת הריבונות הישראלית על כל השטחים תמורת פירוז צבאי של באר שבע וביר עסלוג'; עוג'ת אל־חפיר, היא ניצנה, נקבעה כמושב ועדת שביתת הנשק הישראלית־מצרית ובה ישבו יחדיו חיילים ישראליים ומצריים עד סוף שנת 1955 (והאחרונים נהנו שם מן המטבח הישראלי הטוב).

את היתור המצרי על התביעה לנסיגה לקוי 14 באוקטובר השיגה ישראל תמורת ויתור משלה על התביעה לנסיגת הצבא המצרי מרצועת עזה. שאליה פלש בתחילת מלחמת השחרור.

רוסיה — במקום צרפת

ממשלת ישראל, שצריכה היתה להשיב למבקריה על ויתור זה, הסבירה בפומבי כי היא מאמינה שהסכם שביתת־הנשק הוא רק טרקלין להסכם השלום והכל הבינו אז שהמו"מ לשלום לא ירחק, שהרי ב־17 בינואר 1949 התכנסה בז'נווה ועדת הפיוס של האו"ם, שצריכה היתה לטפל בשלב השני של ההסדר בין הצדדים — בשלום.

ועדה זו, שנועדה לתת חסות למשא ומתן בין הצדדים, היתה מורכבת מנציגי ארה"ב, צרפת ותורכיה. מבין השלוש נשארה רק ארה"ב בוועידת ז'נווה ב־1973. את מקום צרפת ותורכיה תפסה ברית המועצות, אשר גם אז התנגדה להרכב ועדת הפיוס והציעה שוב ושוב לחסלה.

עוד לפני שנסתיימו השיחות על שביתת־נשק כבר החלו האמריקנים וצרפתים בתמרונים שהיה בהם להכשיל את השלב השני, את השלום.

האמריקנים התחילו ללחוץ על ישראל בעניין הגבולות והפליטים. הם רצו שישראל תחזור לגבולות החלוקה של 1947 וביחוד החל הלחץ בענייני קבלת הפליטים חזרה. יותר מזה, היושב ראש האמריקני של ועדת הפיוס, מר אסריג', מסר הצהרה פומבית שבה הגן על העמדה הערבית בעניין הפליטים עוד לפני כינוס ועידת הפיוס.

דברים אלה הטביעו את חותמם על מהלך המשא־ומתן, פקיד האו"ם ד"ר פאבלו אסקארטה, מזכירה של ועדת הפיוס, סיפר בספר שכתב לאחר זמן כי גם שר החוץ של ישראל וגם שר החוץ של ירדן ביקשו מהוועדה שהשיחות בלוזאן יהיו דו־צדדיות, כלומר, בין ישראל לבין כל מדינה ערבית לחוד, אך הוועדה לא קיבלה עצה זו וזימנה את כל המשלחות הערביות יחדיו — והן סירבו לשבת עם ישראל.

כך, במקום נוסח רודוס, של משא־

(סוף בעמוד 27)

משלחת הקצינים הישראליים: מימין לשמאל: סגן אלוף יצחק רבין (כיום רב־אלוף) אלוף יגאל ידין (כיום פרופיסור ורב־אלוף) רב־סרן אריה סימון (כיום סגן־אלוף) הנוסף החיצוני מבן־שמן) ורב־סרן יהושפט הרכבי (כיום פרופיסור ואלוף)

משלחת הקצינים המצריים חותמת על ההסכם: מימין לשמאל קולונל רחמני, קולונל סייף־אדין (ראש המשלחת המצרית) קולונל אסמעיל שרין, לייטננט קולונל מחמוד ריאד (לשעבר שר החוץ, כיום מזכיר הליגה הערבית) ולויטננט־קולונל נוח

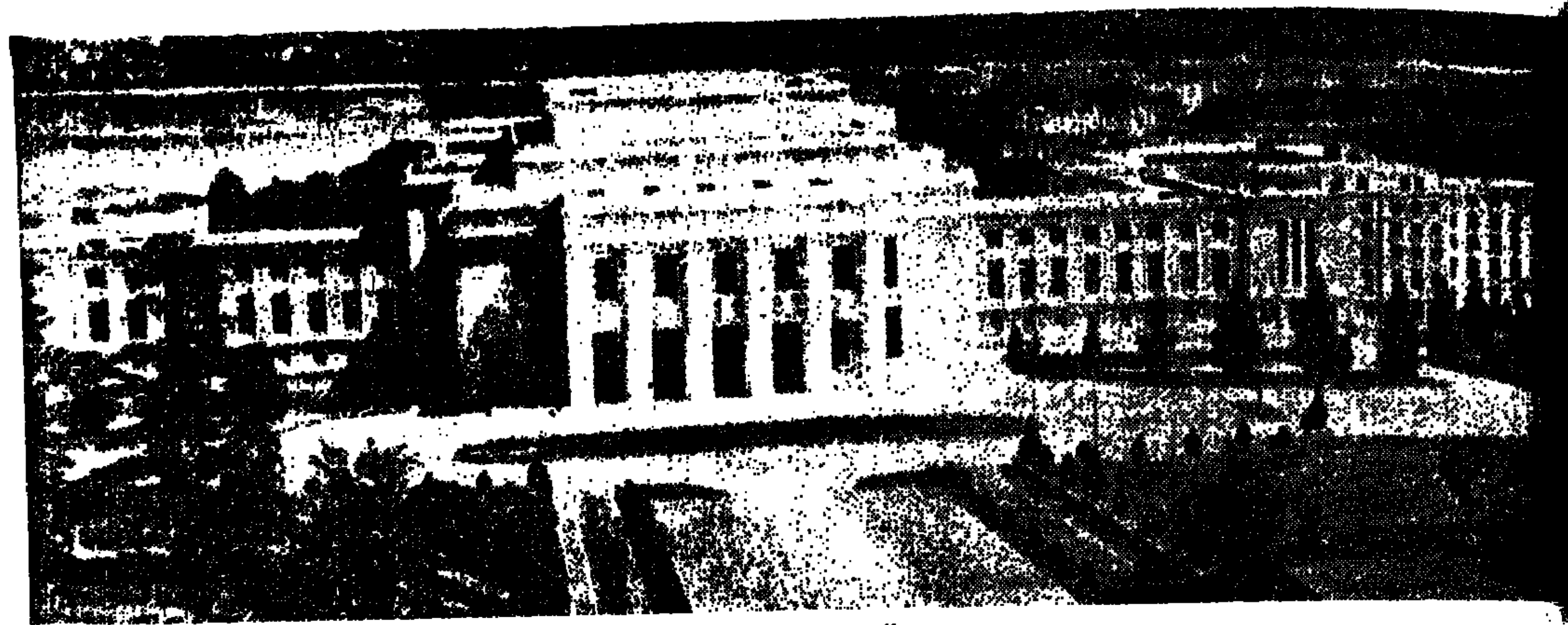

„ארמון האומות" בז'נבה, שבו צריכה להיפתח ב־18 בדצמבר הוועידה הישראלית־ערבית בחסות ארה"ב וברית המועצות

„למות בסואץ! למות בסואץ!"

עתונאים שבאו ממצרים מספרים

מאת חזי כרמל

26 באוקטובר 1973. בחורשה ליד מועדון הגולף המפואר באי גזירה, במרכז קאהיר, עמדו כמה עשרות צעירים מצריים ובידיהם רובים מיושנים. מדריך שעמד לפני הקבוצה הסביר להם כיצד מפרקים ומרכיבים רובה.

„אתם מאמנים חיילים למלחמה חדשה ז" שאל עתונאי אירופי את עמיתו המצרי שנתלווה אליו למועדון הגולף. „מקום משונה בחרתם לאימונים צבאיים".

„אתה צודק — השיב המצרי — אבל בחורים אלה אינם טירונים המתאמנים בלחימה. הם ילידי סואץ, שמנסים למצוא להם תעסוקה ,קרבית' כדי שלא יעשו צרות. ב־25 באוקטובר, כשהגיעו לקאהיר ידיעות ראשונות על כיתור עירם, יצאו בחורים אלה, מזויינים במקלות, והחלו לצעוד בכביש המוביל לסואץ בקריאות ; ,למות בסואץ ! למות בסואץ ! ' אתה יכול לתאר לעצמך, שלא זה מה שדרוש לנו כעת".

סיפור זה שמעתי השבוע מפי עתונאי אירופי שבא לישראל אחר שהיה שש שבועות במצרים, אחד מרבים שעשו במצרים בתקופת המלחמה ובאו באחרונה לישראל לראות את הצד השני של המטבע. סיפוריהם מציירים תמונה ברורה יותר על ההכנות המצריות ל„מבצע באדר", תכינוי המצרי של מלחמת יום הכיפורים.

„נראה, כי במלחמה זו חסרו לשני הצדדים 48 שעות", אומר עתונאי צרפתי. „אתם, הישראלים, פיגרתם ב־48 שעות בהכנות למלחמה, והמצרים פיגרו בכל הדרגים, ב־48 שעות בהבנת המצב".

סירבו להאמין

בשתי היממות הראשונות של המלחמה סירבו אזרחי מצרים להאמין להודעות הדובר המצרי על ההצלחות המצריות. הם המשיכו לשבת בבתי הקפה בקאהיר, לשתות תה עם נענע, להאזין לרדיו, לראות טלוויזיה, וסירבו להאמין למה שנראה כסיבוב נוסף של תרועות נצחון מזוייפות. רק לאחר 48 שעות, כשנתפרסמה הודעת הדובר המצרי מספר 10, וכשראו אזרחי מצרים על מסכי הטלוויזיה את החיילים המצריים חוצים את התעלה ומציבים דגלים מצריים במעוזי קו בר־לב, החלה ההתרגשות אוחזת בכולם. מאותו רגע הפכה המלחמה למשהו ממשי.

מרבית העתונאים הזרים מציינים את השיפור העצום שחל בשירותי ההסברה המצריים. הטיפול בכתבי החוץ הרבים שביקרו במצרים היה יעיל ולמרביתם לא היו תלונות מיוחדות. אירגנו בשבילם סיורים לחזית וסיפקו להם חומר רקע ותדריכים וכן פגישות קבועות עם אחראים להסברה. ועדת הסברה לאומית בת שלושה חברים קבעה את קווי ההסברה מדי יום ביומו ודאגה לעידכון שוטף של הכתבים.

רק הצנזורה המצרית המשיכה לפעול כמקודם. קטעה שיחות טלפון של כתבים וצינזרה קטעים שלמים שלא נראו לה, אם כי גם בשטח זה חל שיפור לגבי מה שהיה נהוג קודם.

ההודעות המצריות היו שקולות ומתונות יחסית וגם משידורי הרדיו נעדרו תרועות מלחמה, נאומים משולהבים ואיומי „גורוק אותם לים".

השינויים בטון ובקו ההסברה נעשו בעיקר על־ידי שני אנשים : מוחמד הסנין הייכל ואשרף גורבאל, יועץ מעתונות האישי של הנשיא סאדאת שנתמנה באחרונה שגריר מצרים בוושינגטון. המצרים הכניסו למשרד ההסברה בוגרי אוניברסיטאות צעירים בעלי גישה חדשה. „מה טעם לצעוק בהיסטוריה", אמר אחד העובדים הצעירים של משרד ההסברה לעתונאי אמריקני. „נאצר צעק — והפסדנו את סיני".

מסך עשן

קו ההסברה המתון היה מלווה גם בשינוי הנימה כלפי ארצות־הברית. מן הרגע הראשון היה ברור כי הפעם משחקים המצרים בקלף האמריקני עד תום.

בספטמבר הודיעה ממשלת מצרים — כנראה כחלק ממבצע „מסך העשן" — על קיצוץ התקציב הצבאי „כדי לאפשר פיתוח כלכלי נרחב". העתונאים הזרים שחזרו ממצרים בתקופה שלפני המלחמה סיפרו כי הציוד הצבאי הרוסי כתליד במדבר ובהעדר טיפול מתאים מתפוררות כל סוללות הטילים. קשה לדעת אם ידיעות אלה הוצאו כחלק מ„מסך העשן". אולם נראה שהמצחן קיבלה עידוד.

בתחילת ספטמבר קבעו סאדאת ואסד את יום המבצע לסוף חודש צום הרמאדאן (סוף אוקטובר), אולם דיפלומטים מערביים מספרים כי ב־13 בספטמבר, אחר שחיל האויר הישראלי הפיל 13 „מיגים" סוריים, טילפן אסד לסאדאת וביקש ממנו להקדים את מועד פתיחת המלחמה מתוך חשש כי ישראל עומדת לבצע פעולת־מנע. כך נקבע 6 באוקטובר כיום „מבצע באדר".

ב־28 בספטמבר, כשבוע לפני תחילת המלחמה, נשא סאדאת נאום חשוב ביום השנה השלישי למותו של נאצר. בכל הנאום הארוך לא הזכיר סאדאת את בעיית המלחמה אפילו במלה אחת, ועסק בנושאים פנימיים בלבד. רק בסוף הנאום לא התאפק והשמיע רמז :

„אתם בוודאי מתפלאים על נושא אחד שלא נגעתי בו. עשיתי זאת בכוונה. ד ברנו די. אינני מבטיח שום דבר ולא אעסוק בפרטים של שום דבר אך לא נחסוך במאמץ להגשים את מטרתנו".

סאדאת בחברת שר המלחמה שלו — בעת „מלחמת יום הכיפורים"

הכתבים הזרים במצרים תמימי דעים כי תוכנית „מבצע באדר" בוססה על דוקטרינות לחימה רוסיות אולם הוכנה על־ידי קצינים מצריים ללא התערבותם הישירה של היועצים הרוסים. לפי סיפורים הרווחים בקאהיר תוכנן המבצע על־ידי צוות של 40 קציני מטה צעירים בהנהייתו של הרמטכ"ל, הגנרל סעד חוסיין אל־שאזלי.

תפקידו של שאזלי בניהול המערכה שנוי במחלוקת. בקאהיר רווחו שמועות כי הוא היה בעימות מתמיד עם שר המלחמה המצרי ועם האפז איסמעיל, „קיסינג'ר המצרי". שלפי אחת הגירסאות היה „המוח" מאחורי המבצע.

אולם אין ספק שקרנו של שאזלי עולה כיום במצרים. לדברי כתבים זרים שאזלי הוא היום אלטרנטיבה ברורה לסאדאת.

מאז מלחמת יום הכיפורים זכה הצבא המצרי בתחילת עצומה, הולכת וגוברת. ברחובות קאהיר מנשקים עוברים ושבים קצינים המזדמנים בדרכם. „מי שזוכר את יחס הבוז של האוכלוסיה האזרחית ללובשי מדים לאחר מלחמת ששת הימים — סיפר עתונאי צרפתי — יוכל להבין את עומק השינוי".

שאזלי, בן 53, הוא אחד הקצינים המנוסים ביותר בצבא המצרי. הוא נבחן שהשתתף ב־5 מלחמות : נגד הגרמנים באל־עלמיין בחיל פשוט ונגד עוחל ב־4 מלחמות כקצין. במלחמה ששת [illegible] פקד על חטיבה שנועדה לכבוש את [illegible] ולנתק את הנגב והיה הקצין [illegible] יחיד שהצליח לחלץ את כוחותיו [illegible] מסיני.

שאזלי נתמנה על־ידי נאצר [illegible] כוחות הקומנדו המצריים. הוא [illegible] בארה"ב וברוסיה ופקד על חטיבה [illegible] במלחמת תימן. לאחר מאורעות [illegible] מפקד יחידת או"ם בקונגו.

רצה לרוץ קדימה

אחר מלחמת ששת הימים [illegible] את תורת לחימת הקומנדו המצרית [illegible] מפקד הכוחות המצריים שביצעו [illegible] פשיטות מעבר לתעלה בתקופת [illegible] ההתשה.

לשאזלי אין נאמנות פוליטית [illegible] ועל כן מצא חן בעיני סאדאת, [illegible] אותו לרמטכ"ל ב־1971 [illegible] 30 גנרלים בכירים ממנו. כבר [illegible] ראשון של המלחמה — מספרים [illegible] זרים — התעוררו חילוקי דעות בין [illegible] והאפז איסמעיל. שאזלי רצה לנצל [illegible] ההצלחה הראשונה ולמהר קדימה [illegible] כוחות השריון דרך מצרי המיתלה [illegible] איסמעיל התנגד לכך בטענה ש„[illegible] טומנים מלכודת". איסמעיל טען [illegible] ייתכן כי קו ברלב יוחזק רק על־ידי [illegible] מאות חיילים והעריך כי עיקר הכוח [illegible] במעברים ומחכה להתקדמות המצרית.

פרשנים מעריכים, כי ויכוח זה [illegible] כי שאזלי לא קיבל את סמכויות [illegible] הישירות על חזית הסואץ וכי [illegible]

גנראל שאזלי, הרמטכ"ל המצרי

ארמיות השניה והשלישית, אשר פעלו כי גורת התעלה, לא היו מתואמים ונאלצו לקבל אישור מהמטה לכל פעולה שחייבה שיתוף פעולה בין הארמיות.

לדעת כתבים זרים גרם כיתורה של העיר סואץ זעזוע גדול פי כמה מהידיעות על כיתורה של הארמיה השלישית.

„סואץ, היא העיר השלישית בחשיבותה במצרים ומשמשת סמל", הסביר עתונאי מצרי לעמיתו הצרפתי. „בקאהיר מתגוררים כמה רבבות פליטים מסואץ שפונו בתקופת מלחמת ההתשה. הם גרמו המולה רבה בקאהיר כשנפוצו הידיעות הראשונות על כיתור סואץ".

הישגים או מהפכה

„הגדה המערבית של תעלת סואץ אינה דומה לסיני", הסביר סופר שמאלני לעתונאי אמריקני. „אם הישראלים ימשיכו לשבת באזור זה, הנחשב לליבה של מצרים, תתפתח שם מלחמת גרילה שתגרום לתסיסה פנימית גדולה".

„אלמנט הזמן מכריע — אמר לאותו עתונאי סופר מצרי ידוע — אם יושג כאן שלום מהיר או תהיה מלחמה נוספת. אם סאדאת לא יצליח להביא תוצאות מוחשיות תוך כמה שבועות, לפתות נסיגה ישראלית חלקית, תהיה מהפכה במצרים, אולי מהפכה צבאית".

הצבא נעשה גורם מכריע במצרים, כך אין ספק. והוא נתון בתסיסה. [illegible]

(סוף בעמוד 25)

עינויים בכלא טיולים בקהיר

מאת מנחם תלמי

יממה שנית בבית. משפחה. ידידים. לבנים נקיים. פרצוף שגולח בתער חד ולא בסכין קצבים קהה. בושם שלאחר התגלחת. מבטי אוהבים וחיוכם החגיגי של זרי פרחים, המוסיפים לזרום בליווי ברכות מכל רחבי הארץ. יממה שנית ללא כבלים, ללא עיניים קשורות. אפשר לקום ולמזוג כוסית ויסקי, לחרים את התריס ולראות את כל השמים, את כל הכוכבים.

אפשר להכנס לחדר אמבטיה. מים חמים. סבון ריחני. מגבות. אפשר להכנס לבית־השימוש כל־אימת שרוצים. לא צריך לצעוק, להתחנן, לקוות, לבלום עם דמעות את לחצי המעיים. פשוט לקום, לפתוח דלת. אפשר לראות את האשה ואת הילדות, בכל רגע, בכל שנייה, וללטף אותן לא בתוך חלום מיוסר. אפשר לשתות מים. מים פשוטים. כמה שרוצים, מתי שרוצים. לא שופכים לך אותם על הרצפה ואומרים : לקק אותם !

הנגר מהגדה־המערבית

יממה שניה בבית. החג נמשך. פעמון הדלת מצלצל, באים לברך ולחבק. ידידים, בני משפחה, מפקדים, פקודים. ופתאום גם מישהו בלתי מוכר ; אב נפול פנים, מהסס מעט, חרוש יגון, שכל הבעתו תחינה צרורה בסימן שאלה עם שלוש נקודות מיוסרות. סליחה. רק לרגע. רק שאלה קטנה. לא יכולתי להתאפק. שאלה קטנה, שהיא כל עולמו בשעה זו, כל שרידי תקוותיו הכבות כמו נרות מאכלים. אולי ראית את בני ? אולי ידוע לך משהו על גורלו ? אולי שמעת משהו. רמז קלוש, שיפענח את חידת העלמו ? סליחה על ההפרעה. מונח והולך כשגבו שחוח.

לרגע סרה שמחת החג.

יממה שניה בבית. עשרות אורחים גודשים את טרקלין הדירה. טרקלין נאה, ספון עץ, ריהוט נעים, עיצוב שקט. את הטרקלין הזה בנה והתקין בחורף שעבר נגר מהגדה־המערבית. המלאכה ארכה חודשים מספר ומשלמה נפרד הנגר ממשפחת יגורי ויותר לא התראו, עשרה חודשים לאחר מכן פרצה מלחמת יום־הכיפורים.

ערב אחד, תוך כדי המלחמה מצלצל הטלפון בבית משפחת יגורי בהרצליה. מדבר אותו נגר ערבי, אשר התקין את הטרקלין. גברת יגורי, הוא אומר, זה עתה ראיתי בטלוויזיה הירדנית את בעלך, שבוי בידי המצרים. הרגשתי צורך לטלפן ולאחל לך שיחזור אליך מהר וללא פגע. ועוד רציתי לומר לך, שאם את זקוקה לעזרה כלשהי, אנא, אל תהססי לפנות אלי, אם יש משהו שאוכל לעזור בו, אני תמיד לרשותכם.

הייתי נרגשת מן המחוות הזו, — אומרת דבורקה, רעייתו הנאה של אסף — הודיתי לו, אמרתי לו כי דואגים לי ולפי שעה אינני זקוקה לשום סיוע. אז אמר לי : בכל זאת, גם אם יחסר לך כסף, טלפני אלינו ונשלח לך מיד.

כעבור שבועות, משחזר אסף מן השבי, היה אותו נגר בין הרבים שטילפנו לברכו.

טאנק אחרון בתופת

יממה שניה בבית. עשרות אורחים גודשים את הטרקלין. משיקים כוסות של ברכה. מתלוצצים. ורוצים לשמוע. על הכל, על המצרים ומצריים. על קהיר. על החקירות. על הנפילה בשבי. מחזירים אותו לאותו יום ב' בשבוע, היום השלישי למלחמה :

„ גדוד הטאנקים, בפיקודו של סגן־אלוף (מיל.) אסף יגורי, מצוי בעומק של כ־5 ק"מ בתוך מערך כוחות האויב שליד התעלה. מעליהם עטים המיגים המצריים ומריקטים ללא הסף. אש ארטילרית ואש נגד־טאנקית נוגסת בכוח הקטן יחסית. המצוי בתוך תוכי מלתעות האויב. ה„שמלים" וה„סגרים" מדליקים טאנק אחר טאנק. הגדוד מצטמק והולך.

„נתתי פקודה לנהג לנוע לאחור. תוך כדי נסיעה בחילוף אחורי קיבלנו פגיעה בשרשרת והיא נפרסה. פגיעה נוספת של טיל חיסלה את מערכת הקשר. פקדתי על נטישה והתחלנו לרוץ בכיוון המשוער של כוחותינו, שהיו מרוחקים מאתנו כחמישה ק"מ. רצנו בתוך הנחתה ארטילרית ואש נק"ל. נהג הטאנק שלי, שרץ ראשון, גילה מכתש גדול שיצרה פצצת־אויר. הוא זינק לתוך המכתש ואנחנו אחריו".

המכתש משמש להם מיסתור כלשהו מפני האש הנוראה, אבל המצרים, שראו אותם במנוסתם, מקי־

המשך

עינויים בכלא מול טיולים בקהיר

(המשך מן העמוד הקודם)

מים את המיקום בנגמ"שים ומכסים אותו באש צפופה. נהג הטאנק שולף מכיסו תצלום. אשתו ובתו. בתוך רעם הירי נשמע קולו: ,אני רוצה לראות אותן בפעם האחרונה'. מישהו מציע לצאת מן הנגמ"ש ולנסות להימלט חלאה.

„ידעתי שזהו מעשה חסר סיכויים. לא ידעתי אם נמשיך לחיות זמן רב בתוך הבור החולי הזה, אבל היה לי ברור מעל לכל ספק כי ברגע שנצא, ניפגע כולנו ואת הכיתור לא נצליח לפרוץ. נאחזתי בתקווה קלושה שמשום סיבה זו או אחרת ידלגו עלינו המצרים ואז, בחסות הלילה, שעמד לרדת, נוכל להסתנן אל עבר כוחותינו".

אולם תקווה קלושה זו נמוגה מיד. הנגמ"שים קרבים למכתש תוך הטחת אש בלתי פוסקת. מטווח קצר הם קוטלים שני לוחמים ישראלים המצויים בקרבת המכתש ופוצעים שנים מתוך ארבעה הנמצאים בתוכו. קצין מצרי שצץ מאי־אן פוקד על החיילים להפסיק לירות. הם יורדים אל תוך בור המכתש ותוך מהלומות מוציאים מתוכו את שני הפצועים ושני הבריאים ודוחקים אותם לתוך אחד הנגמ"שים. חולצים מהם את נעליהם ובשרוכים הארוכים כובלים את ידיהם ורגליהם ולאחר מכן כובלים את הארבעה זה לזה. אסף יגורי מבקש מהמצרים להגיש עזרה לשני הפצועים. תשובתם: מהלומות.

המאבק על נהג הטאנק

מסביב מוסיף להתנהל קרב ארטילרי. פגזים מתפוצצים מכל עבר. הנגמ"ש עם השבויים חונה במקומו איננו זז. נהג טאנק המג"ד, בן קיבוץ בית־אלפא, פצוע בראשו ממהלומה אכזרית שהנחיתו עליו שוביו, גונח מעצמת יסוריו. אנקות אלו, הגם שהן מאופקות וחנוקות, אינן לרוחם של החיילים המצריים המצויים בתוך הנגמ"ש. הם מתייעצים ביניהם כיצד להיפטר מטרדה זו ומחליטים לשלח את הפצוע הנואק לעולם שכולו טוב. אסף יגורי, הדובר ערבית, קולט את שיחתם. המצרים מתירים את נהג הטאנק משאר שלושת השבויים שבתוך הנגמ"ש ומנסים לגרור אותו החוצה.

„הוא ישב לידי, — ממשיך המספר — וברגע שהחלו לגרור אותו, נשענתי עליו ולא נתתי להם לבצע את זממם. פניתי אליהם בערבית ואמרתי: אן שתניחו לו, או שתוציאו את כולנו. וכאן החלה פרשה מוזרה של משיכות ודחיפות. הם מושכים את הפצוע, שגולגלתו סדוקה, ואני נשען עליו בכל כובד גופי, לא מאפשר להם להזיזו ממקומו. אלה שישבו מצדו השני עשו כמותי. המאבק המוזר הזה, שהיה מלווה בחילופי דברים, משך את תשומת לבו של הקצין המצרי. הוא קרא לאחד מן החיילים לצאת החוצה, שוחח עמו. איני יודע מה אמרו זה לזה, אולם התוצאה היתה, כי החיילים ויתרו על רעיון הוצאתו להורג של הפצוע. מיד לאחר מכן נכנס לתוך הנגמ"ש חייל מצרי מוזר, שהחזיק סכין בין שיניו. לאחר שנטל את הסכין בידו, אמר: התפקיד שלי הוא לרצוח יהודים. ותוך כדי הפלטת קללות על ישראל החל עובר משבוי לשבוי ודוקר אותנו דקירות לא עמוקות ברגלינו הכפותות. בשלב זה נשמעה צעקה מבחוץ. הדוקר חדל ממלאכתו ובפתח ניצב קצין מצרי, שהציג עצמו בפנינו כמייג'ור סאדאת. לפני כן היה שמי נאצר — אמר — היום שמי סאדאת. הוא הודיע לנו כי מרגע זה ואילך אנו בני חסותו. לפי הוראתו היישקו אותנו מים ולאחר מכן נצטוו חיילי הנגמ"ש לפתוח את מנות הקרב שלהם ולהאכיל אותנו. תוך כדי כך משך את תשומת לבו השעון שעל ידי. הוא הסירו ללא אומר ונעלם. כעבור זמן קצר חזר, תקע את השעון לכיס חולצתי ואמר: החלטתי לא לקחת ממך את השעון. אני חושש כי מצפוני יציק לי שלקחתי שעון מאיש חסר אונים, שלא התכוון לתת לי אותו. כעבור לילה בקהיר, בעיצומה של חקירה אלימה, הבחין אחד מקציני המודיעין שטיפלו בי במשהו שבלט מכיס חולצתי. הוא תקע לשם את ידו ושלף את השעון, ללא כל היסוס נטל אותו לכיסו שלו".

ליזול על הפצעים

סמוך לחצות הלילה נקשרו עיני השבויים והנגמ"ש החל לנוע. כעבור נסיעה קצרה חשו השבויים כי הנגמ"ש יורד למים ושוחה בשיוט. מכך הסיקו כי הם חוצים את תעלת סואץ מערבה. המסע לתוך מצרים נמשך לסרוגין כל אותו לילה. השבויים הועברו חליפות מרכב לרכב. בגלל ההפצצות הישראליות לא השתמשו מובילי השבויים בגשרים, שהיו, כנראה, תחת אש בלתי פוסקת. תחת זאת חצו את תעלות המים הרבות של האזור החקלאי בכלים האמפיביים שלהם.

משהאיר היום חלף הרכב המוביל את השבויים באזור חקלאי צפוף. לאורך הדרך ניצבו פלאחים מצרים, לחזות בשבויים המועברים לכיוון קהיר. כפותים בידיהם ורגליהם וכסויי עינים, הוצגו השבויים לעיני המתקהלים בצד הדרך. כדי שייטיבו הצופים לראות, היו החיילים המצריים מגביהים את השבויים שבתוך הרכב על ידי הרמה בשערות ותוך כדי קריאות הלהבה. הפלאחים לא הסתפקו בתפקיד של צופים. במקלות ובכלי עבודה חבטו בשבויים שהוגבהו למענם מעל דופן הנגמ"ש.

המג"ד הישראלי נושק את ספר התורה בעת ביקורו בבית הכנסת הגדול של קהיר.

„במהלכו של מסע-לינטש זה נחבלנו קשות. ראשי שתת דם רב ועיני שנחבלה תפחה. בשרי נקרע ליד הרקה והדם כמע על חולצתי. הגענו ל־מחנה צבאי כלשהו בסביבת קהיר. עינינו היו קשורות, אך לפי הקולות ששמעתי מסביבי הבנתי שאנו מצויים במקום ריכוז של שבויים ישראלים. כאן כבר לא היו פלאחים שהיכו אותנו. כאן המשיכו לחבוט בנו חיילים מצרים. שפכו עלינו ליזול, אשר צרב בפצעינו הפתוחים וגרם ליסורים קשים ביותר. גופי בער עלי. במהלומות של קתות היכו אותנו על הקרקע. מי שזז, חטף מהלומות. מסביבי שמעתי זעקות כאב בעברית. המצרים חבטו להנאתם בשבויים הכפותים".

מכות לשבויים

„פתאום שמעתי קריאה: קולונל יגורי! כעבור רגע תפש מישהו בשערות ראשי והרימני מהקרקע. אתה קולונל יגורי? — שאל. הוליכו אותי לאחר המבנים ושם הסירו ממני את הסמרטוט המצחין שסגר על עיני. היה זה סמרטוט גדול ועבה ואני מניח שתודות לו ניצלה עיני, כי הוא שריכך את המהלומה הכבדה שהנחית מישהו כמה שעות לפני כן, בכלי כבד, ישר לתוך העין. עתה כיסתה תמיית

גדולה על העין הפגועה. וכך ניצבתי במשרד צבאי. כשהליזול ששפכו עלי בפצעי הפתוחים. כעבור רגע נכנסה לחדר קצינים ובראשם קולונל. בעוד שמבחוץ קות השבויים המוכים, פונה אלי הקולונל אם יש לי תלונות כלשהן על היחס אלי החיילים שנפלו בשבי. חיפשתי חיוך פרצופו. שמץ של הבעת היתממות. ההצגה היתה מושלמת. בינתיים גברו בחוץ. יכולתי לשמוע קריאות בעברית אמא!... תפסיקו להכות!... למה אתם הרגשה נוראה של חוסר אונים קדחה בקרבי. לי הרגשה שכל המהלומות הניתכות שם בחוץ שאגות הכאב וקריאות היסורים מחלחלות מישסעות את בשרי ומבקשות לפרוץ נקבוביות עורי. גלי חימה ועלבון עמוק התקוממות יקדו בי.

„והקולונל המצרי חוזר על שאלתו: טענות?"

טיפול רפואי ראשון

„אמרתי לו כי את הטענות הוא יכול במו אוזניו, בבלי שאזדקק לפתוח את אותו מדוע הם מכים? על כך השיב בתנועה

חוממות: האם מישהו היכה אותך כאן? — אמרתי לו — כל הדרך היכו אותי וגם כאן חדלו.

„אז פנה הקולונל אל חבורת הקצינים, כשהוא מלביש על פרצופו ארשת מוזיפת של חומרה ואיום: האם מישהו מכם ראה שהיכו אותו כאן? התשובה שקיבל היתה משיכת כתפיים ופרצופים משתוממים. אף אחד לא ראה מכות, אף אחד לא שמע מכות, מה פתאום מכות".

לאחר זמן מה עוזבים הקצינים המצרים את החדר ובעקבותם מופיע רופא צבאי שתקן, אך נעים סבר. הוא מנקה את פצעיו של המג"ד החבול ותופר את הפצעים שסביב עינו. הוא מזריק לו זריקה אנטי־טטנוס ומפקיד בידיו כדורים אנטי־ביוטיים, כשהוא מפטיר: אל תשכח לבלוע אותם, לטובתך. לאחר מכן כובלים את ידיו ומכסים את עיניו. לחדר מכניסים שבויים נוספים, ככל הנראה קצינים, הזוקים גם הם לטיפולו של הרופא לאחר המהלומות שספגו.

„במחנה זה הפרידו בין הטוראים השבויים לבין הקצינים. אותנו, ארבעה־חמשה קצינים, העמיסו על טנדר והועברנו למחנה הקירות. מנהיג האחראי לקטע אחרון זה של המסע לקאהיר היה לשם שינוי, קצין סימפאטי, אשר השקה אותו

שבויים ישראליים בעת ביקור בבית הכנסת. משמאל אסף יגורי ולידו מפקד מוצב המזח

אסף יגורי ב„בגדי חג" שסיפקו לו המצרים לכבוד הביקור בקהיר, בחברת יהודים בבית הכנסת של קהיר

מים ולקראת סוף הדרך ביקש שנאפשר לו לגזוז קווצת שיער מכל אחד מאתנו. לא ברור לי עד היום מדוע ולאיזה צורך ביקש את שערנו. מכל מקום, לא הבענו התנגדות. הוא עבר מאחד לשני וגזז מכל קדקד קווצת שיער קטנה.

„כשהגענו לאותו מחנה, הפרידו אותי משאר אנשי החבורה. מכאן ואילך החלה תקופת בידוד, שנמשכה כחודש ימים".

פצוע מת בלילה

„הוכנסתי לתא צר. כפתו אותי לדרגש אבן. כפתו גם את ידי אל הדרגש בצורה שכל תנועה, ולוא הקלה ביותר, גרמה לחדירת חוטי הקשירה אל תוך בשר אמות היד. בתנוחה זו החזיקו אותי כשבוע ימים, כך שתרף זהירותי ועירנותי היו חוטי הכפיתה חודרים ומעמיקים לתוך בשרי.

„אחת החוויות הנוראות שעברו עלי בתא זה היו זעקות הפצועים הישראלים, ככל הנראה קצינים, שהובאו לכאן באותם ימים ראשונים. שניים מהם הושכבו במסדרון, סמוך לדלת תאי. מן הקולות ששמעתי הבינותי שלפחות אחד מן השניים היה פצוע. הם הובאו בערב ומן הרגע שבו הושכבו ליד תאי לא פסק אחד מהם לזעוק. באנגלית, שיביאו רופא לחברו, שפצעיו אנושיים ודמו שותת ללא עוצר. על כל קריאה כזו היה נענה בחבטות. אך הוא לא השתתק. הוא הוסיף לזעוק שיחישו רופא לחברו. הוא אמר לסוהרים, באנגלית, שהוא יצעק ויתבע רופא חרף המכות ויעשה זאת ללא חסך גם אם יהרגוהו במכות. שכבתי כפות בתאי והתפלצתי למשמע הזעקות והחבטות. הביאו רופא, הוא מתחיל לגסוס! — שמעתי את צעקתו של הישראלי לפנות בוקר. התשובה, כרגיל, גידופים נרגזים, פקודות ,שתוק!' וחבטות. רופא לא הובא לקראת בוקר חדל הישראלי לדרוש רופא. חברו נפח את נפשו".

באחת משעות הלילה ההוא נטלו אותו לחדר החקירות.

„הורידו לי את המסכה מן הפרצוף ומצאתי עצמי ניצב יחף, במדים מוכתמים בדם, כשמולי חמישה קצינים מצריים בכירים. בין הדרגות בי־ניהם היה אלוף־משנה. נשאלתי שאלות ,אדמיניס־טרטיביות'. היתה זו אחת החקירות הבודדות שלא גילויה אליה לחץ פיסי. אחר כך נתנו לי נעלים וציוו עלי לנעול אותן. היו אלה נעלים של צנחן. הבנתי שאלה הן נעלים של לוחם ישראלי, קרוב לוודאי הרוג. נעלתי אותן בהרגשה כבדה".

שוב סוגרים את עיניו במטפחה וכופתים את ידיו באזיקים לאחור. מוליכים אותו החוצה ומעלים אותו למכונית. לפי הקולות והשאון מנחש אסף יגורי כי הגיעו לתוך כרך גדול. כן הסתם קאהיר. המכונית עוצרת. נכנסים לבנין. עולים במעלית מספר קומות. נכנסים למקום כלשהו. מסירים מעליו את המטפחה. אולם גדול ומואר. מולו — מצלמות וזרקורים.

מול מצלמות הטלוויזיה

„הבנתי שהביאו אותי לאולפן של שרותי השידור שלהם. מיד ניגש אלי קצין בדרגת אלוף, מסר לי דף נייר, בו כתוב, בין היתר, שאני מאשר שצה"ל פתח במיתקפה בסיני וכי המצרים בלמו את המיתקפה ועברו לתתקפת נגד מוחצת. בה השמידו חלק ניכר ממערך צה"ל. בנוסף לזה גיבוב של השמצות על צה"ל ועל מדינת ישראל, היוצאות כביכול, מהירהורי לבו של קצין ישראלי, שהחליט לספר לעולם את כל האמת. הטלתי לעבר הקצין את הדף ואמרתי לו כי את השטויות האלה אין בכוונתי לקרוא לפני המצלמות וכי הוא יכול לעשות בי כל מה שהוא רוצה. התוצאה המיידית היתה נסיונות שיכנוע פיסיים, בפיקוחו של איש שירותי הבטחון שלהם, שהיה ממונה על מה שקראתי „להקת התמצורעים" — חבורת מענים מקצועיים. אתם היה לי העונג המפוקפק להפגש מספר פעמים נוספות במרוצת השבי. לאחר שעה ארוכה של ויכוחים, צעקות, ,טיפולים' ומיקוחים, כשאני חוזר ומצהיר כי אני מוכן להצהיר רק מה שאני חושב ולספר רק עובדות כהוייתן — השעה היתה בערך שתיים בלילה — אמר לי האלוף: או קיי. בוא נשמע את האמת שלך. ואז אמרתי מול המצלמות כי היה קרב קשה, מבלי לציין מי התחיל בו, וסיימתי קטע זה באמירה לגבי העתיד, כי מי שיילחם טוב יותר, הוא יהיה המנצח במלחמה הזו. האלוף חייך בשביעות רצון. היה לו, כנראה, ברור מי יילחם טוב יותר במלחמה הזו. מבחינה מסויימת הייתי שבע־רצון מן העובדה שאילצו אותי לשדר. ידעתי שבכך אני מעביר ידיעה ארצה על קיום שבויים חיים בידי המצרים ומונע ממשפחתי ימים ארוכים, ואולי לי־מעלה מזה, של אי וודאות לגבי גורלי. ידעתי גם שההופעה הפומבית הזו היא גם ערובה מסויימת לחיי, שכן לאחר ההקרנה ישקלו המצרים היטב אם לחסל אותי".

לקראת בוקר מחזירים אותו לצינוק שבכלא. כופתים את ידיו ומכסים את עיניו. זורקים לו חצי פיתה, אותה הוא צריך לאכול תוך כדי גחינה על הרצפה, כמו כלב. נכנס סוהר ושואל אותו אם הוא רוצה מים. התשובה, כמובן, חיובית. הוא שומע את הסוהר היוצק מים על הרצפה ופורץ בצחוק. „מי שהצמא מטריף את דעתו מוחל על כבוד ועקרונות סניטריים, זוחל על הרצפה ומלקק את שלולית המים בלשונו".

עם הראש למטה

„החקירות נמשכו כמה ימים. איבדתי את התחושת הזמן. מפעם לפעם הייתי שוקע בתנומה טרופה ושוב היו מעירים אותי וגוררים אותי לחקירות. הייתי תשוש, לעיתים על סף עלפון. לעיתים הוזה בהקיץ, קודח, לעיתים אטום ואדיש. העינויים הפכו לחלק נכבד מפעילות היממה. השיטה החביבה על „להקת המצורעים" היתה לתלות אותי על גבי מוט, כשראשי כלפי הרצפה. לאחר זמן מה, כשכל הדם היה יורד לראש, היו פותחים בהלקאות על גבי כפות הרגלים. בשלב זה היתה כל מכה ,זורמת' בעוצמה נוראה ישר לתוך הראש. לגבי היה יתרון אחד בשיטה זו: כדי שלא אאבד את ההכרה היו המענים יוצקים עלי מדי פעם דלי מים קרים ואז יכולתי ללקק מן המים הזורמים על גבי גופי ולהרוות מעט את הצמא הקשה.

„בשעות הבדידות, הכאב והצמא — כשאני

(סוף בעמוד 23)

כוכבים נופלים, כדורים נותבים...

מיומנו של קצין קרבי

מאת יגאל לב

הטלפון מצלצל. מבעד לפתח הזחליל נשמע צלצול טורדני. חצות. מהחטיבה מבקשים את יוסי רוזנפלד. יוסי צועק ליהודה רוקח להביא לו את הטלפון.

„באמת, מה עוד? אולי גם קפה למיטה?"

„למה לא?" — מצביע יוסי לעבר הלילה המכוכב הפרוש מעל לראשינו — „זה מלון בעל אלף כוכבים. למה שלא יהיה כאן טלפון וכוס קפה בכל חדר?"

המלון שלנו צופה מול מצרים. אתה שוכב על החול ומתבונן בכוכבים. האור היחיד, המגיה את החשיכה העמוקה. מדורה. או אורות חשמל אסור כמובן להעלות. כשאתה רובץ מאות מטרים מכוחות האוייב.

כוכב נפל. מה אתה מבקש בעיניים עצומות? אי או, בבית, היית מבקש תהילה, כסף, כבוד, — והפעם אתה מבקש רק שלום. רק שהכל יסתיים ותגיע הביתה... רק זה.

כוכב נופל. לידך שוכבים על החול אכמון, יוסי, אהוד, שמילו, דני, אורי, גם הם עוצמים עיניים. גם הם מבקשים כמוך את השלום ואת הבית. וכי למה נופלים כוכבים אם לא כדי למלא בקשותיהם של לוחמים עייפים בקו האש?

מדברים על הבית. יש איזה קשר סמוי בין הלילה המכוכב לבין הבית. כל לוחם יש לו כוכב המאיר לו איזו אהבה רחוקה. קושר אותו לאהבה זו, קושר אותו לשפתיים רחוקות. צריך רק לעצום את העיניים או לקבוע אותן בנקודת אור אחת קטנה ורחוקה אי־שם בשמיים וכבר אתה חי את אהבתך הרחוקה. כל כך פשוט. לולא הפכחון הקר הבא אחריו.

*

היא היתה זרה

משוחחים על האהבה. על הבית. לא על הפגישה הראשונה עם הבית, אלא הפגישה השניה. הפגישה הראשונה היתה הלם. באת עייף. אדום עיניים. חולצת החיילים שלך נתקרשה מזיעה לבנה. הפגישה השניה, חודש לאחר מכן. כבר יש בה מן הפיכחון. הבעיות הצומחות כמו מאליהן.

אנו משוחחים בנושאי על האהבה. על הבית. כאן ברשותכם, לא אעלה שמות של לוחמים. אנחנו משפחה קטנה בשדה. כל רשימה שלי נקראת כאן על־ידי כולם ומעוררת דיונים ממושכים.

שכבנו בלילה המכוכב. מישהו אמר „היא היתה זרה".

„מי?"

„האשה. זרה. אתה מבקש ממנה את כל האהבה שבעולם, מבקש והיא כמו מתגוננת. מוזר. שאלתי אותה אחר כך, לפני שנפרדנו. לפני שפרצה בבכי. כאשר הטרמפ עצר ועליתי עליו, שאלתי אותה מדוע. היא אמרה, אתה יודע? אני יוצרת לי מנגנוני הגנה. עכשיו אתה הולך. קשה לי. אני יוצרת לי מנגנוני הגנה ולכן נדמה לך שאני זרה. אני מוכרחה להתגונן. אתה בא ליומיים ונעלם לחודש."

„האשה שלי חיכתה לי בבית עם כל הבעיות שצמחו. אתה יודע, נדמה לי שהיא הגישה לי את הכאב, הגעגועים והציפיה שלה וביקשה שאבכה איתה יחד. שאפצה אותה על המתח, על ה־אימה. אני שתקתי. רציתי לספר מה עבר עלי, אבל שתקתי".

„אצלי הילדים פרקו עול. המבוגר בן 9 נהפך לעבריין והפעוט, בן חמש, מכויש השתולל. חסרה יד גברית בבית".

„ושלי בן השנתיים, מושך במכנסיו של כל גבר וקורא לו 'אבא' ".

*

הפגישה השניה

הפגישה השניה עם הבית. מפוכחת יותר. כואבת יותר. הכל חוור וצף. הבדידות, הימים האין־סופיים של ציפיה.

„אתה יודע כמה קשה לאשה בעורף בלי הגבר שלה".

או: „למה כולם משתחררים ואתה לא?"

„אבל ילדונת, אני חייל פשוט. סתם חייל קרבי".

„אבל למה?"

חזרנו לפגישה שניה עם הבית. באנו לחופשה קצרה ומצאנו עולם חדש ומיוזר. מצאנו עורף שמבקש לשכוח שהיתה מלחמה. כבר לא נותנים טרמפים.

„אתם יודעים, אין לי טלפון. באתי הביתה. קפצתי לדואר המקומי. ביקשתי שיתנו לי לצלצל לכמה משפחות של הבחורים. הנערה העיפה בי מבט תמה: 'חייל, איפה אתה חי? אתה לא יודע שהמלחמה נגמרה?' "

העורף רוצה לשכוח את המלחמה. אבל עשרות אלפי נשים. אמהות והורים אינם יכולים לשכוח. הן תקועות במלחמה עם בדידותן, געגועיהן ואולת ידן. כדרך שאנו תקועים כאן במדבר עם געגועים, עם עייפות ועם החול.

*

צריך להתחתן

דומני שיותר מכולם קצר רוח שמואל, הטנקיסט שלנו מהפלוגה של אבי. אין לו זמן. הוא צריך להתחתן. מיד. ולא עוד אלא כאן. בסוף העולם שלנו, הקבוע אי שם באמריקה הצפונ... לא? שזוהי אדמה שעליה יוכנו ישראלים, אפשר לערוך עליה ... העתידה להיות גבי שמואליק ... היא לערוך כאן את החתונה ... מסביר לנו בקצרה: „צריך להזמ... דם ככל האפשר, מבינים? אני ... שהבן שלי ירקוד גם הוא בחתו...

יש לו כמה יועצים טובים. אנו ... משה צברי (24) יהלומן מיוחד ... שלנו, ששערו שחור, ואשר ... בנובמבר. פשוט משום ש... שקבעתי לפני שלושה חודשים. לא ... לדחות".

החבר'ה: „תראה תמונה של ... תן לשטוף את העיניים. לא, לא ... נח, לא את אמא שלה".

משה עצמו עדיין נרגש: ... לחבריה עוגות ויין, שתינו לכבוד ... החתונה. החבריה צחקו, אבל תמיד ... במקרים כאלה. את הזקן לא ... סידרתי אותו יפה".

היועץ השני של שמואליק ... סיטון (24) סטודנט לכלכלה ... התחתן ממש ביום הפסקת האש ... באוקטובר. „החלטתי להתחתן ... חמישה חודשים. מה אני אגיד ... ביום שני קיבלתי חופש וביום ... חזרתי לשדה. חתונה משונה ... רק נשים בלי בעלים. זה היה ... רביעי בצהריים כי היתה האפלה.

„מה אני אגיד לכם? אני ... אחד שיתחתן שיצא לו לפחות ... אשתו שני לילות. אני הייתי רק ... אחד..."

*

נכדו של יצחק שדה

אמונות תפלות. כל אחד מאיתנו י... לו אמונה כזאת. אני למשל, ... נושא דיסקיות לזיהוי. כל פעם שאני ... הביתה, אני כמו בטעות שוכח אותן ... כעות במגירה. לא יודע, אולי זה ... אחד הבחורים שלנו חובש סרט אדום ... סביב מצחו. סרט מוזהם להחריד. ... מאמין כי הסרט הזה מציל את חייו ... פעם בשבוע הוא מכבס אותו ותולה ... כמו דגל על האנטנה של הטנק.

איתן גפני (22) נושא עמו קמיע ב... קשת הולנדית. הוא מאמין שהיא ... את חייו. הוא נושא אותה עמו ... הנהג. פעם, כאשר החליף טנק, חזר ... הפנוי לקחת את הקשת. והטנק ... לאחר מכן. פעם אחרת נשברה קשת ... קשת ואחד מהחבר'ה נפגע. איתן ... גדול בכוחות של הקשת. אם כי ... מתייחס לזה בחצי חומר. הוא ... בעל שיער פרוע, הולך להיב...

או קושר את החולצה הלא־מכופתרת מעל לבטנו. יש לו נעלי התעמלות במקום נעלי שריון, זקן בהיר וסיגריה בזווית הפה. אולם העיקר הן ידיו. ידי איכר חזקות ובטוחות שהפכו אותו לנהג הכי טוב בגדוד.

לילה אחד סיפר לי על משפחתו. זה מוזר, אתה נמצא עם בחור, עובר איתו את המלחמה ורק אחר כך אתה שומע ממנו כבדרך אגב, שהוא נכדו של יצחק שדה. אמא שלו היא בתו של ה„זקן".

„אמא סיפרה לנו על סבא, רק כש־שאלנו אותה. שדה הוא נושא משפחתי רק כשאנחנו בינינו לבין עצמנו. לא כשיש אנשים אחרים. זה לא עניין ש־צריך לצאת החוצה. מה סבא בעיני? איך אני אנסח את זה? (ישבנו ליד הטנק שלו והוא קלע חבל לחזק בו את האוהל. הוא עבד בתנועות בטוחות ושגו־רות) סבא לגבי הוא המצביא של הצבא. כך אני ראיתי אותו. אני יודע שהוא היה גם איש רוח, סופר, אבל בעיקר ראיתי אותו כמצביא ומקים השריון הי־שראלי. אחד השיקולים שלי ללכת לשריון זה בגלל סבא. אצלנו כולם כך. זה במשפחה. מה שנכון, אף פעם סבא וזכרו לא דירבנו אותי לעשות קריירה בצבא. בכלל אני דוגל בכך שכל אחד צריך לחיות בזכות עצמו ולא בזכות אבותיו".

*

על עכברים ואווזים

ביחידת הצנחנים שלנו יש אווז. כוח שמו, המהלך בכבדות, במין רצינות של עוף־מים אשר חי כל ימיו לאורך תעלת המים המתוקים של איסמעיליה ועכשיו יש לו רק מדבר לבן וגבעות חול השופות. החבר'ה קוראים לו ס., על שם אחד המפקדים שלנו. פעם, כש־אותו מפקד הגיע, ניגש אליו אחד ה־בחורים, ואמר: „היי, גם לך קוראים ס.? בדיוק כמו השם של האווז שלנו".

לאחרונה הביאו לאדון ס. גם בת זוג. בכלל, האווז קשור לחבר'ה כאילו הוא שומר לחם חיבה על כך שלא בישלו אותו. כל לילה הוא נכנס לאוהל. מפחד להישאר בחוץ בגלל הכלבים, וברגלי ה־אווז שלו דורך על פרצופם של הבחורים. למה לא?

בסלחנות מיוחדת מתייחס אל האווז אברהם חיים, אסיסטנט באוניברסיטה הע־ברית בירושלים, במחלקה לזואולוגיה. כיום הוא עובד על הדוקטוראט שלו. משוות שני סוגי אוכלוסית של עכברים מאותו מין ומבתי־גידול שונים. בינתיים הוא עוסק בחקר עכברי מצרים. „עכברים אלה הם העכברים המפורסמים ביותר בעולם. המלחמה פגשה אותי באמצע מחקר על עכברים. ביום השלישי של המלחמה הייתי צריך להיות בחולות חלוצה וללכוד אותו מין עכבר שלכדתי כאן".

הוא חובש פלוגתי. בערב, כשיוצאים הבחורים למארבים הוא שם מלכודות ואחרי סיור הבוקר הוא אוסף את המל־כודות עם העכברים.

„אני עובד כאן עם מעט מלכודות, בכלל, נדמה לי שהשריונאים שלך גנבו לי איזו מלכודת. אם נשב כאן הרבה זמן אני אביא עוד מלכודות. בשבילנו, בשביל הזוואולוגים, המחקר הזה הוא נדיר, כי אף פעם לא היתה לנו הזדמ־נות לקבל ממצרים חומר מוסמך. חקרנו את מדבר סיני ואנחנו סקרנים לראות את אוכלוסיית החי של מצרים".

את העכברים הוא מעביר לירושלים.

שאול וליסקי (30) חבר קיבוץ ידי מרדכי: „ככה זה, העכברים טסים ואנחנו נוסעים באוטובוס".

מנחם לוי (אבי), בן 28 מקיבוץ שדה־אליהו: „העכברים שלו אוכלים הכל. השומר התורן נותן להם תמיד אוכל. אפילו בטנים מלוחים. הם אוכלים לוף, תפוחי עץ, חתיכות לחם. גזר. גרעינים, בוטנים..."

אורי אשר מקיבוץ יבנה: „צריכים להודיע בעורף שישלחו חבילות לעכ־ברים".

כשהוא מקבל חופש, אברהם חיים, המסיים עכשיו את הדוקטורט שלו במד־בר, עולה הוא לירושלים. את העכברים הוא מביא לאוניברסיטה, עוסק קצת במחקר. הספיק אפילו לשלוח מאמר לחוץ־לארץ וחוזר אל תפקידו כחובש קרבי אצלנו.

*

החסיד מ„קומנדו ארמון"

דומה, כי הדמות הציורית ביותר ב־תוכנו הוא אליעזר טויטו. איש צנ־חנים וותיק, עוד מאוגוסט 1960. כיום הוא בן 32 („אל תגלה. אחרת יזרקו אותי מהחטיבה"). יש לו זקן היורד על מדרותיו, כיפה, פנים נמרצות, ידי־נפח המעידות על מקצועו. יש לו הרגל להניח תפילין לכל אחד מן הבחורים שעולה למוצב. הוא עושה זאת במין דבקות, במין אהבה. באחד הבקרים אמר לו אבי: „אתה הנחת תפילין לכולם ואתה בעצמך עוד לא עשית זאת".

טויטו: „אמא טובה מאכילה קודם את הילדים ורק אחר כך אוכלת בעצמה".

טויטו. דומני שהוא שייך לסיפורים ש־עוד הייתי כותב א"ז, לפני שנית אלף. בימים שעסקתי בפלילים. כי טויטו, חסיד חב"ד הנלהב שלנו, היה דמות מוכרת בקרב „קומנדו ארמון" שבחיפה. איש כנופיות מובהק, ברנש קשוח שעשה דרך מזורה כהברזלים שליד קולנוע אר־מון, מחבורות הרחוב ועד לדת.

מוזר. דרכו לאלוהים התחילה ביום כיפור לפני ארבע שנים. „קראתי אז את התפילות ופתאום התחלתי להבין את ה־מלים. את המשמעות שלהן, את הסוד. שאלתי את עצמי מה מקומי בעולם הזה והחלטתי לקבל על עצמי עול מצוות. זה התבטא בהנחת תפילין. קודם כל בא המעשה, ואחר כך התחלתי ללמוד את המקורות".

טויטו נולד באלג'יר. בן 6. בשלהי 1948 הגיע עם אביו, אשר שימש ברבנות, לחיפה. „אבא עבד בעירית במחלקת ה־נקיון ועשה זאת בגאווה. אני באתי מבית שומר תורה ומצוות אבל למדתי בבית ספר חילוני. רכשתי מקצוע כפחח רכב ועד שהתגייסתי לצבא הייתי שייך ל„קומנדו ארמון" וגם אחרי הצבא. היינו יושבים על הברזלים של הקולנוע. אר־גנתי תזמורת לילה, סחבנו מכוניות. מה שנכון, אני אישית נמנעתי מסמים. אם כי הייתי כל [illegible]. היו דברים שבכל זאת נשמרתי מהם כדי שלא להידרדר עד הסוף. החבר'ה שלנו היו מסחיבות, כייסות, קלפים, סמים. הלכתי לצנחנים לא בגלל הכומתה הי־אדומה, אלא משום שצנחן נושא בעול הקרב. הוא לוקח על עצמו ראשית כל את — המעשה. שלוש שנים אחרי הצבא, כשעזבתי את הבית הגעתי לאשקלון. כאן התחלתי לחשוב. שאלתי את עצמי בשביל מה נבראתי. שאלתי את עצמי אם אני יהודי — מה זה יהודי. אני מאמין שהני־צוץ היהודי טמון בכל אחד מאיתנו. אבל את זה גיליתי יותר מאוחר. כאשר הגעתי לחסידות. כאשר יצאתי מתוך 'קומנדו ארמון', הבנתי את משמעות דברי חז"ל: גם ריקנים שבישראל מלאים מצוות כ־רימון.

*

קודם כל: להניח תפילין

כדי לשוחח עם טויטו הייתי צריך קודם להניח תפילין. קודם, בשבת. סרב לדבר איתי. אסור לכתוב בשבת. אחר כך כשעלינו למוצב, הצופה אל מול השריון המצרי, שוחחנו בשקט. הוא רצה לדבר רק על הרבי מלובביץ'. לא על עצמו. אבל לאט לאט עברה השיחה גם אליו. שמענו עליו עוד במלחמת ההתשה. הוא היה רץ בין המיצבים תחת אש כדי לזכות את הבחורים עם במצוות הנחת תפילין.

„התחלתי לעיין בכתבי החסידות. ראיתי שאין אלה דברים של סתם אדם שכתב מה שעלה על רוחו, אלא דברים שהתי־בססו על המקורות הקדושים. התורה ש־ניתנה למשה בסיני ועד לדורנו. כש־עברתי ליד הבחורים של 'קומנדו אר־מון' הייתי מסתכל עליהם ברחמים ובה־בנה. לוא היו עושים יותר מאמץ לבוא אליהם כיהודים אז אני מאמין שהיינו יכולים להציל אותם".

כיום הוא מתגורר בנחלת הר חב"ד שבקרית מלאכי. יש לו אשה ושני ילדים. אחרי שעות העבודה לומד תורת החסי־דות „המחזקת את הנפש ונותנת לי לדעת למה אני יהודי. למה אני נלחם".

כל יום הוא עושה שעה וחצי בתורה. יש לו עיניים חומות, חולצת חאקי רחבה, ידי נפח שאחת הצפרניים שלהן נעקרה בשעת עבודה. ידיים חזקות ופשוטות. לגבי טויטו הדברים פשוטים. עולמו ערוך ומסודר. כשהוא יוצא לחופשה של 48 שעות הוא נוסע קודם אל הוריו לקיים מצוות כיבוד אב ואם בחיפה. לאחר מכן הוא יורד אל ביתו למלא את חובותיו כלפי אשתו וילדיו ולבסוף הוא לומד תורה. עולם מסודר, מאורגן השרוי במין הרמוניה נפלאה.

„המלחמה הזאת חיזקה את האמונה שלי, שבקרוב תהיה גאולה לעם ישראל". יש לו לטויטו כח אמונה מדבק. עובדה — החבר'ה במוצב שלו כולם מניחים תפילין מתוך חדוה כנה.

*

„כבר שמרתי הלילה"

אנו שומרים. כולנו. גם הקצינים. שעתיים בלילה. לילות ארוכים. יש לך הרבה זמן להרהר ולהתוח על טיבה של המלחמה, שאנו שרויים בה. אחר כך, כשחוזרים הביתה, קשה לך לנתק את עצמך ב־48 שעות מעולם שאתה שרוי בו שבועות ארוכים. אחד הבחורים שלנו סיפר כי בנו הציר אותו בבוקר מוקדם והוא הדף אותו בזעם: „עזוב אותי. כבר שמרתי הלילה".

כוכבים נופלים. מה אתה מבקש? לא. אין אלה כוכבים, אלא כדורים נותבים, ומשאירים אחריהם מסלול של אור. הכו־כבים הנופלים שלנו כאן הם כדורים נותבים...

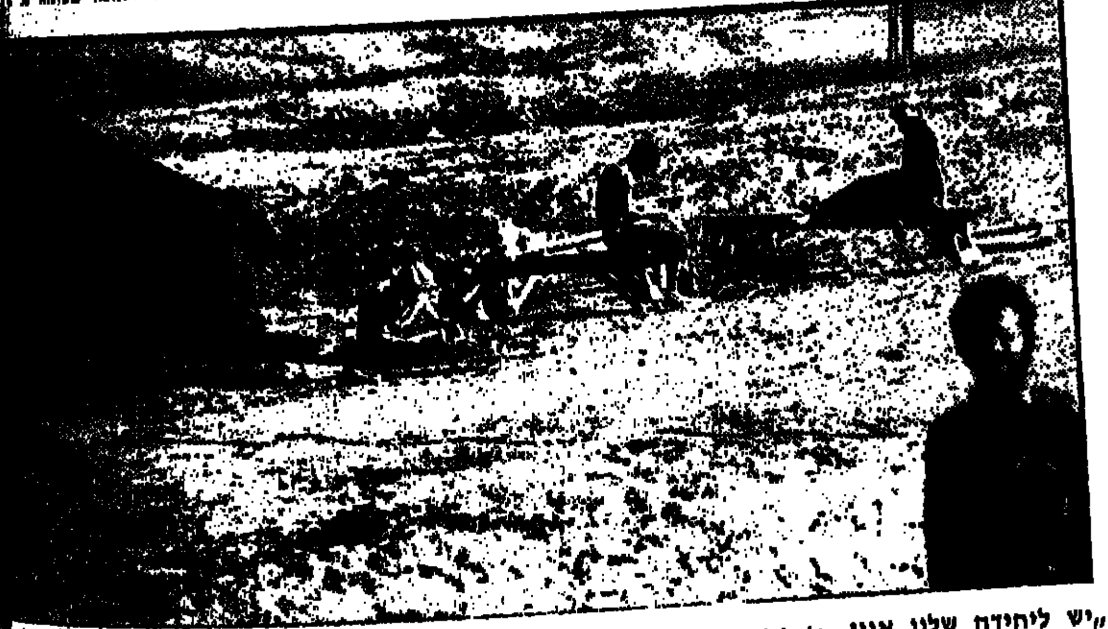

„יש ליחידה שלנו אווז. כל לילה הוא נכנס לאוהל עם אחד הכלבים — ודורך על פרצופי הבחורים השומר...

אליעזר טויטו (משמאל) מניח תפילין עם כל בחור בדרכו למוצב

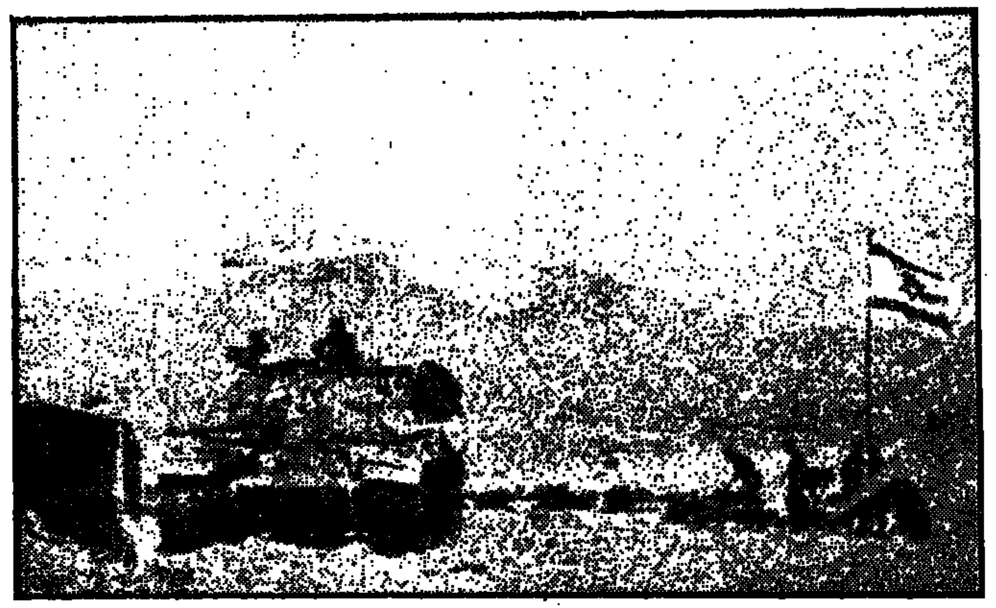

„הטנקיסט שלנו, שמואליק, הוא קצר רוח, הוא רוצה להתחתן, כאן ומיד"

סופרת „מעריב" חוזרת ומבקרת במקומות בהם ביקרה ערב מלחמת יום הכיפורים ומתארת את התמורות שחלו בעקבות המלחמה

מה נשתנה

התמורות הגדולות במושבה קטנה

כתבה וצילמה: נורית ברצקי

מן הנשק אל המשק: חייל בחופשה „תופס" יום חריש בשדות המושבה

ב ימים קשים טוב [...] בארץ ישראל של ימים חמם, ששרוו[...] חוחח נשמרו בחצו[...] חצוריות של מזכרת־בתיה (ע[...] רון), בתי־האבן הישנים, וה[...] כרים שנולדו בהם, ידעו הרב[...] מאבקים ומלחמות ב־90 השנים האחרונות. גם המלחמה האו[...] הנוראה, לא שברה אותם, א[...] נבקע סדק, ונוספו קמטים ו[...] ומרירות.

„ימים קשים עברו עלינו. זקנו ב[...] שנה. אין אותו חמרץ, אין ש[...] המלחמה ממש קיצרה לנו את [...] חיים", אומרת לי רוחמה ארקין, יל[...] דת המושבה. הכרתי אותה לפני כשנה. אז שוחחנו על ציור (רוחמה היא ציירת חובבת, אבל לאחרונה אינה יכולה לגעת במכחול), על [...] עבר, על היחסים הטובים ששררו [...] תושבי המושבה לשכניהם הערבים, אפילו בתקופות של מאורעות. [...] ברנו על ציד ועל פרחים. לפני שנה, ביום שמש חורפית, שיחות רגשות במרפסות ובבתים, מעשיות על הבר[...] ופקידיו, עלילות התורכים והאנגלים, ומריבות על אדמות.

הוותיקים, מהם דור שלישי ורביעי במושבה, התאוננו שהצעירים עוזבים — „החקלאות קשה... והבנים, למה יחזרו? מי שהיה בירח, קשה לו לחזור ולחיות על האדמה... להתמודד עם פגעי הטבע..." אמר לי או אחד הוותיקים.

„הכל נעצר פתאום"

הצעירים טענו שלא נותנים להם אדמות, ובלי אדמה, אין להם מה בכושבה. וראש המועצה, מר רפאל סוויסה, ניסה ליישר את ההדורים. הוא הציג לפני את התוכניות, ופרש תכניות להשתלב ב„בום" הכלכלי הגדול — שכונת ווילות, בריכת שחיה, ביוב מרכזי, שיכונים, קליטת עולים נוספים. במשך השנה שחלפה החלו רבות מהתוכניות לרקום עור וגידים. הגלגל נעצר בבת אחת. „הכל נעצר פתאום", אומר רפאל סוויסה. „בריכת השחיה, יציקות, כבישים ומדרכות, ו־10 יחידות דיור, החלפת קווי מים, תאורה, גן ציבורי, בית כנסת, הכל הופסק. לומר את האמת, המלחמה הזאת הוציאה לנו את החשק לראות דברים גדולים. בסכנת נפשות, כבר לא איכפת כלום; העיקר שכולם יח־ זרו בריאים ושלמים הביתה. אנחנו מחזיקים ידיים, כמו כל עם ישראל, ומקווים שהעסק ייגמר ושיקויה שלום".

רבים מתושבי המושבה נדהמו כש־ ראו את ראש המועצה נוסע ביום כיפור; היו שכעסו ורטנו. אחרים הבינו מיד כי משהו נורא התרחש. „פעם ראשונה בהיסטוריה של מז־ כרת־בתיה שכולם נסעו וחיללו את יום הכיפורים, כי הרי פיקוח נפש דוחה שבת וחג", כותב דניס הרוס־ טובסקי מכתה ט' בעלון „הנוער הש־ בר והלומד שיצא לא מכבר.

רפאל סוויסה, שהוא יו"ר מטה מל"ת במקום, מיהר לגייס את חברי המטה ולהכין את המקלטים. „שהיו מלאי מים, כלים, רהיטים וכו'. „תוך חצי שעה באו גם נשים, ילדים ונוער ו'התלבשנו' על כל המקלטים. הו־ נוקו, סודרו, אורגנה עזרה ראשונה וכו'". כשנשמעה האזעקה הראשונה, היו שמיהרו למקלטים והיו שעמדו על המדרגות באדישות ואמרו — „עד פה לא יגיעו. ואם יגיעו, או אוי ואבוי לנו..."

„הנוער לא ישב בחיבוק ידיים..."

ראש המועצה בן ה־37 היה בין הגברים המועטים שנשארו במושבה והשתדל לשמור על מורל התושבים, להרגיע ולעודד משפחות מודאגות, ליצור קשר עם החיילים ולפתור בעיות שונות שהתעוררו. המועצה דאגה לאספקה שוטפת של מזון ל־ חנויות. ביום הראשון והשני היתה קצת „בהלת לזהב" (אורז, סוכר וכו'), אבל כשראו הקונות שיש הכל, ובי־ שפע, נרגעו. אספקת המזון היתה כל־ כך מאורגנת עד שהיו אנשים מרחו־ בות שבאו לקנות במזכרת־בתיה.

התחבורה הציבורית צומצמה מאד ועדיין היא מצומצמת, אבל לא היה צורך לנסוע בערב לעיר; המועצה דאגה להופעות בידור, סרטים ואפילו קונצרטים.

כבכל יישוב אחר, גם פה נערכו מבצעי התרמות למלווה בטחון, דם, שי לחייל. משרדי המועצה המקומית התמלאו עוגות, חבילות ומתנות שו־ נות ומשונות.

„במשרד היתה תורנות טלפון 24 שעות ביממה", מספר סוויסה, „ובנוער הזהב, שבשעת שלום כל־כך מושמץ, התמסר לתורנויות לילה, לשמירות ולמבצעים אחרים".

כותבת חוה רבינו, תלמידת כתה ח' — „הנוער לא ישב בחיבוק־ ידיים... הם שלחו יד בשדות ובבתי־ החרושת הקרובים ובבתי חולים. נע־ רות עסקו בטיפול ילדים, מילאו מקו־ מותיהם של מורים שגוייסו, הכינו חבילות ומכתבים ושלחו לחזית, קיבלו ד"ש מחיילים ושלחו למש־ פחותיהם".

המבוגרים עסקו בפרשנות ובאיס־ טרטגיה („...בעמדו ברחוב והחלו לפרש, עם קצת תבלין ודמיונות, את המלחמה"). הילדים עקבו אחרי המטוסים בשמיים, מספר סוויסה.

„הנשים עזרו אחת לרעותה בצורה יוצאת מהכלל. צריך סופר מיוחד כדי לתאר את האחוה והמסירות ששררו פה. הלוואי והיה כך בשעת שלום. בסך הכל, עמדנו במבחן הגדול הזה שלא ציפינו לו".

מרבית הפועלים הערביים לא באו לעבודה. מתוך כ־170 פועלים העוב־ דים בשדותיה של המושבה בימים כ־ תיקונם, באו כ־25. לשם ביצוע עבו־ דות דחופות, רוכזה קבוצה של פוע־ לים, בני נוער ובעלי־בתים שעברו משדה לשדה ועבדו. וכך יכלה מזכרת בתיה להמשיך ולשווק פרי נירק, אם כי לא בקצב המלא. גם עתה עדיין חסרים פועלים בשדות ובמפעלים ה־ מקומיים. אבל טיפין טיפין החלו ה־ פועלים לחזור.

„אבא קבל מכה"

מפעלים קטנים שותקו אבל בית החרושת לשמנות פעל במלוא הקצב. „כל יום שעבר מבלי שראאה אצלי את קצין העיר, היה מתנת משמיים", אומר ראש המועצה. מתו־ שבי המקום, תודה לאל, לא נהרג איש, אבל נהרגו מיליד המקום, וקרובים, נגעה גם לאחת המשפחות הוותיקות, בחור שרק חודש לפני ה־ מלחמה נחגגה חתונתו בבית העם של מזכרת בתיה. חמישה בחורים נפצעו. נדב, בעלה של מרגלית גוטליב, נפצע בצפון, ובתחילה הוא ביי־ קש שלא יודיעו לאשתו, כדי שלא תראה אותו „עם כל הצנורות והענ־ יינים". רק שלושה ימים אחרי שנפצע סיפרו לה. „הוא נפצע בריאות, יש לו רסיסים בכל הגוף, סדק בלסת ושיתוק חלקי בצד שמאל".

מרגלית, אם לבן שלוש ותינוקת בת חודשיים וחצי, אומרת שלא היה לה זמן להרגיש את המלחמה. „הייתי אחרי לידה ולקח זמן עד שהתאר־ גנתי. לא היה לי רגע לקרוא עתון, בקושי שמעתי רדיו. ואחר־כך הוא נפצע. ואז לא היה זמן אפילו לנשום. חצי יום הייתי עם הילדים וחצי יום בבית חולים. לבני אמרתי תחילה שאבא קיבל מכה במלחמה. אחר־כך אביו סיפר לו שהוא קיבל מכה. הבן התחיל לבקש מים וכדור. אמר שכואב לו. הוא קיבל מכה".

אין לה הרבה זמן לחשוב על פו־ ליטיקה ומחדלים. היא רוצה שהמצב ישתפר. שיהיה טוב.

„העקר לא להתייאש"

סיור במושבה ובשיכוניה, בין בניני וילות ובי־קומות שבנייתם הופסקה, תעלות שלא כוסו, עבודות אינסט־ לציה שלא הסתיימו. נשים מבקשות את עזרתו של ראש המועצה בעניי־ נים שונים; מפעל לנעליים שיתוק, סחורה מתקלקלת במחסן ואין גבר בבית. האם אי אפשר לתשיב לו שחר רור? לפחות למספר ימים. פה ושם מתחילה תזוזה, ניצוצות. קבלן אחד או שניים מגששים. כמה פועלים ער־ ביים החליטו לחזור. חיילים בחופשת „תופסים יום חריש".

את אהרון כחלון (בנאי במקצועו), (סוף בעמוד 31)

בבת אחת פסקה הבנייה: גנין ב„שכונת הוילות" שהשלמתן נמנעה עקב המלחמה

...מוכרות במזכרת בתיה: אחד מבתי האבן ששרדו מ„תקופת הברון". (צילום: ז. ספקטור)

אחרון כחלון, בנאי במקצועו, שהגיע לחופשה, מסייר בשטח ומביע תקווה, „שבקרוב נחזור למה שהיה"

ברוריה צור, מורה באולפן: „נכון שיש שאלות, אך אני מרגישה שנהיינו יותר קשורים לארץ הזאת"

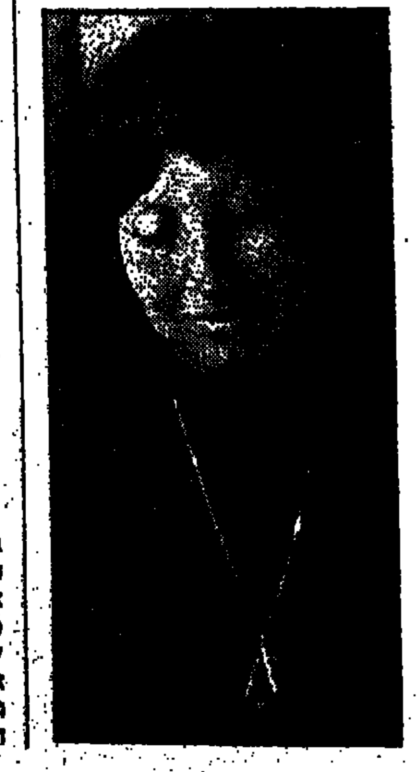

פועל ביקב בראשון לציון (1906)

סטודנט למשפטים בקושטא (1914)

חייל בגדוד העברי (1918)

מזכיר הסתדרות העובדים (19..)

...שרד הציוני (1931)

בוועידה היהודית-ערבית בלונדון (1939)

מכריז על הקמת המדינה (1948)

פורש לשדה בוקר (1953)

מדינאי

אמן התכסיסים

מורה-דרך

חלוץ

ספרא

וסייפא

מה חדש בתוכנית

יתרון 4000

מעתה כדאי לך להזדרז ולפתוח חשבון „יתרון 4000"
עד סוף חודש זה ובזאת תוענק לך זכות להטבה נוספת:

הזכות להפקיד כספים נוספים בחשבון גם לאחר ה־31 במרס 1974 (התאריך האחרון להצטרפות לתכנית), עד גובה היתרה שתהיה בחשבונך בסוף חודש זה.

זאת ועוד: אם טרם הפקדת את מלוא הסכום של 6,000 ל"י בתכנית – עתה הזמן לעשות זאת.

זכור! היתרה בחשבונך לסוף חודש זה היא הקובעת את זכותך להפקדת כספים נוספים בתכנית.

„יתרון 4000" של דיסקונט נותן לך בנוסף לכך:

* מענק של 10% מסכום ההפקדה הנושא ריבית והפרשי הצמדה.
* תשלומים חודשיים או חד־פעמיים לפי בחירתך.
* שמירה על ערך החסכון ע"י הצמדה למדד.

פרטים בכל אחד מ־186 סניפי

בנק דיסקונט לישראל בע"מ בנק ברקליס דיסקונט בע"מ

— אתה מכיר, אולי, את מחשבות נואו, ביחס לבאב גב!...
(וולטווכה)

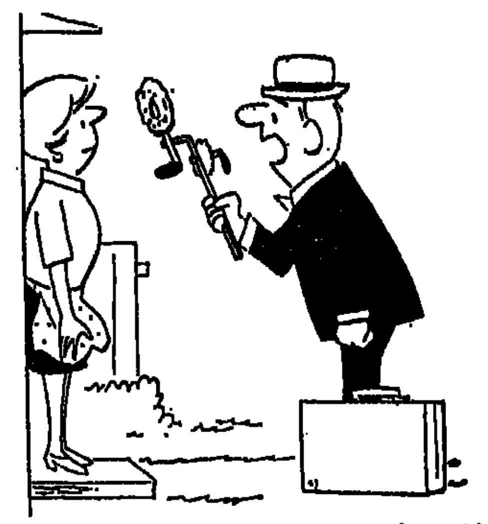

— גם אני לא יודע מה זה, גברתי, אבל הם נמכרים כמו לחמניות טריות...

— אינני יכול יותר, אדוני. אשתי עושה לי את המוות, כל פעם שהיא מוצאת שיער בצבע אחר על המקטורן שלי...

— מאז שיש לנו המאסאז'יסטית, נפסק המשחק כל שתי דקות!...
(ל'אירופאו)

אנ"ש ואח"ם ביום סגריר

(וולטווכה)

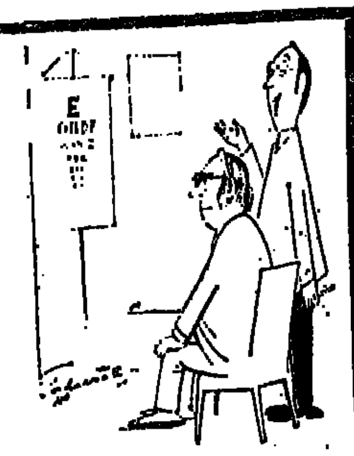

— אתה קצת קצר־רואי אדוני. אבל אין זה צריך להשפיע על הקריירה הפוליטית שלך
(וולטווכה)

מוסר עבודה באפריקה...

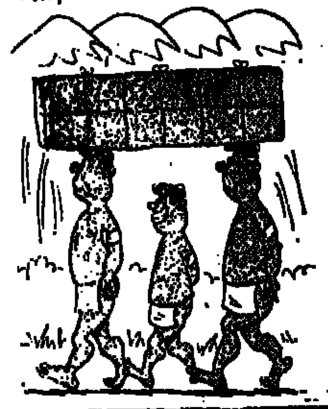

צחוק בקו

ליתר בטחון...

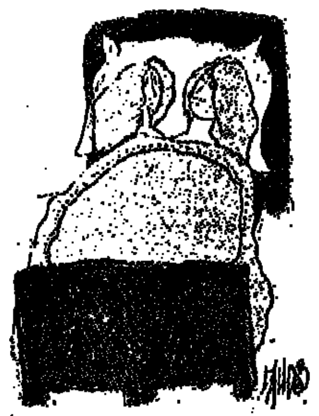

(לודאש מאטי)

— גם אני נפלתי פעם באותה צורה. הוא פרסם מודעה שאמרה: „רווק בגיל העמידה מחפש בחורה לניהול משק־בית"

שוב חוטפים מטוסים

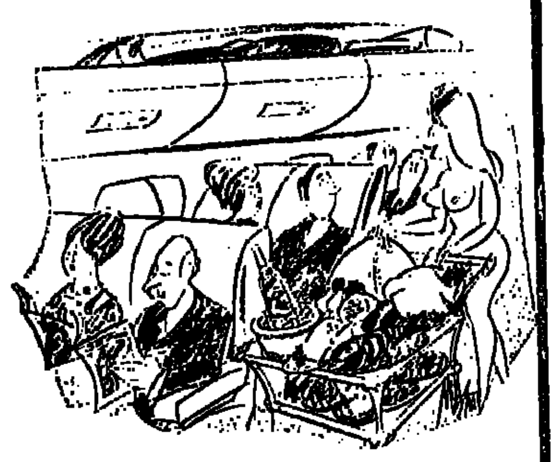

— אנו לא מבזבזים את כספכם על נקיטת אמצעי בטחון יקרים ומיותרים. סיסמתנו: אכול, שתה והיה שמח!...
(פונץ')

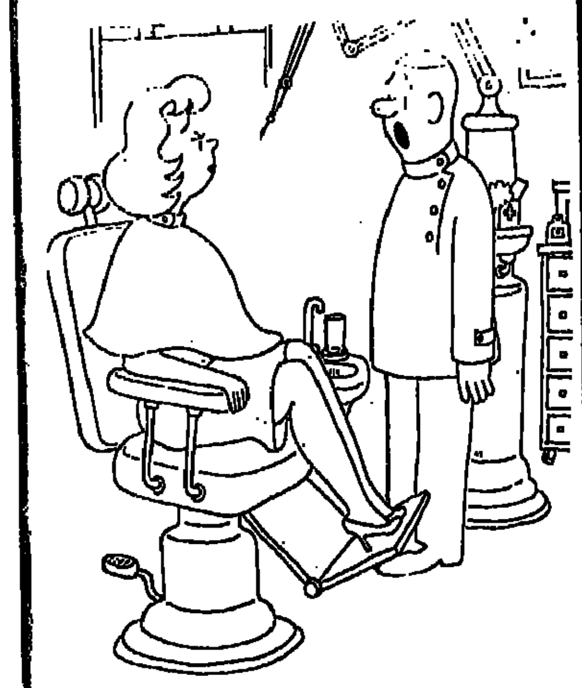

— אני אוהב אותך, גלוריה. עינייך יונים ושערך נהדר. מחוץ חשני שפתותייך ושינייך כעדר הקצובות שעלו מן הרחצה שכולן מתאימות... — פרט לחור קטן בשן טוחנת מצד שמאל...

— בואי נקרוץ לחבר'ה הזקנים האלה ונעשה לחם טוב על הנשמה!...

— לא היה משתלם לקחת אחד, גדול יותר!...

adco adv.

עכשיו יותר מתמיד תצטרכי לחסוך בהוצאות בגדי משפחתך!!

עקב עליות חדות במחירי הביגוד באחרונה,ובעליות הצפויות לעתיד-
נוצר מצב שקשה יהיה להרשות לעצמך לרכוש בגדים חדשים
למשפחתך לחורף זה-הפתרון הוא-

סרגי בעצמך במכונת סריגה אמפיסל

חשבון

	מחיר הצמר	מחיר ממוצע בחנות
1 סוודר לילד	15.- ל"י	55.- ל"י
2 חליפה אלגנטית	38.- ל"י	180.- ל"י
3 חליפה עם אריגה	40.- ל"י	200.- ל"י
4 שמלת קוקטייל	26.- ל"י	120.- ל"י
סה"כ	119.- ל"י	~~555.-~~ ל"י

סריגה, אריגה, ותחרה... אוטומטית

הדרכה חינם בכל רחבי הארץ - אחריות מלאה - הספקה שוטפת של חלקי חילוף

ועכשיו תנאים מיוחדים
החל מ-59 ל"י לחודש
לאחר התשלום הראשון

אמפיסל
תל-אביב: רח' המלך ג'ורג' 62, רח' אלנבי 98.
חיפה: רח' הרצל 31.
באר-שבע: רח' הרצל 66.
רמת-גן: רח' ביאליק 29.
חולון: רח' סוקולוב 66.
ירושלים: רח' יפו 43, רח' המלך ג'ורג' 21.
פתח-תקוה: אחכנזי 3.
רעננה: אחוזה 109.
הרצליה: רח' סוקולוב 16.
ראשון-לציון: רח' רוטשילד 48.
רחובות: רח' הרצל 194.
אשדוד: רח' שבי ציון 127.
נתניה: בחט, תחנת מרכזית, והרצל 7.
חדרה: הנשיא 60.
קרית-גת: בנין בנק המזרחי מס' 10.
ערד: מרכז מסחרי.
דימונה: מרכז מסחרי.
אשקלון: הרצל, מול בנק קופת-עם.
נהריה: ויצנסל, הרצל 77.
בת-ים: בלפור 17, אלי כהן 25.

העיקר — לקחת „טרמפיסטים"..

לונדון

המחסור החמור בדלק, שפוקד את אירופה בגלל החרם הערבי, נותן את אותותיו בכל מקום. אמנם עדיין אין קיצוב בדלק, אך חוששים שיבוא בקרוב. השלישית תעליוה של הטלוויזיה הבריטית, לחקת ת„גודיס", יצאה לרחוב, כדי להדגים את הצורך בחסכון בדלקת ולקחת טרמפיסטים ככל האפשר יותר.

הם עושים זאת על.. אופניים שהשלטים עליהם אומרים: „אל תסע לבד" ו„חסוך בדלק".

שלא יישאר מחוסר עבודה

לונדון

אמיץ כנמר—ומהיר כפנ־תר הוא החתול גיבור סי־סורנו. כל עכבר, כל עכב־רוש אחוצת את דרכו — נקטל על ידיו. „אלוף עולם בלתי רשמי בציד עכברים".

ועכשיו אפשר לשכור או־תו תמורת תשלום של ש־לוש לישי"ט ליום. את ה־הצעה הזאת הציע בעליו של החתול, גואל פלטשר, תושב לונדון לשכניו. „ה־תולי טיהר את בית־החרו־שת שלי מן העכברים", הוא אומר. „חבל יהיה אם יישאר עכשיו מחוסר עבודה".

אשרי אדם מפחד תמיד..

בריסל

בגלל הפרת הסדר הצי־בורי נקנס הפקיד גאסטון גרטויל בבריסל, לקנס כס־פי. במצב של שיכרות טי־פס בחצות הלילה על פני חומת של גן החיות ומשך בזנבו של האריה, עד אשר מלך החיות החל לשאוג.

כהתנצלות טען העבריין לפני בית הדין, כי באותו לילה פחד לחזור הביתה מפ־ני אשתו.

שניים שבנו — רכבת..

אנגליה

הרכבת שעמדה להגיע לתחנת פונדסייד תאחר — איחור של 34 שנים! היא עמדה לעלות על הפסים עוד בשנת 1939, אך הדבר נתעכב.

המהנדס לן סמולווד, בן 63, החל בייצור המנוע בשנת 1937 למען פיטר, בנו בן השנתיים, וחבריו על טסילת פרטית ביורק. אך לוח הזמנים נשתבש.

הבן פיטר, עכשיו 36, ייצר עתה רכבת לבנו קריסטופר. הסביר מר סמולווד האב (סבא): „המלחמת שיבשה את תכניותי בשנת 1939. כעבור 10 שנים התחלתי בייצור רכבת יותר גדולה ל־14 אנשים, אך קצרה רוחו של פיטר ובגיל 17 החליט לבנותה בעצמו. עתה השלים אותה — בשביל בנו קריסטופר".

אשרי יושבי?.. לאו דוקא!

ניו־זילנד

הסבל שהוא מנת חלקם של בני אירופה וצפון־אמריקה, החל כפי הנראה באותו יום בימי קדם, כ־אשר אחד מאבות־אבותיו הרגיש קור בשבתו על רצ־פת החימר והזיז אליו בול עץ כדי לשבת עליו. אחרים הלכו בעקבותיו ואיכשהו נסתבר להם, כי ככל ש־גבוה מושבו כן גדל יחס הכבוד של האחרים כלפיו. כיסאו של היושב־ראש, כס המלכות של המלך וכורסתו של הנשיא. הפכו במרוצת הזמן לביטוי של הרצון ל־הרשים את הזולת.

בינתיים יושבת מחצית האנושות על כיסאות והיא סבורה שאי אפשר לאכול, לקרוא, לצבוע, לתפור וללי־מוד גם בעמידה, בשכיבה או תוך כדי הליכה, כפי שנוהגת המחצית השניה של האנושות.

ילדים נוהגים בתחילה כ־מחצית השנית של האנו־שות, עד אשר הם מבינים, בכיתה ב' בערך, כי מקומו של חישבון הוא על כיסא או על ספסל.

המומחה לאנטומיה ד"ר קולין ג'יימס אלכסנדר מ־ניו־זילנד עורר ויכוח כ־גישתו החדשה לבעייה ה־זאת. במאמר שפירסם ב־כתב־העת הרפואי „לאנסט", הוכיח באותות וכמופתים מה מזיקה היא הישיבה על כיסא בשביל העצמות, בש־ביל מחזור הדם ומכילא בשביל הגוף כולו.

ד"ר אלכסנדר ביסס את הנחותיו גם על הרגלי ה־ישיבה של עמים אפריקניים ואסיאניים, להבדיל מכושים באמריקה, הסובלים מאותן מחלות הפוקדות את כל ה־יושבים על כיסאות.

בן 15 לתעופה

ממשלת ברה"מ העניקה לבנו של נשיא אוגנדה אידי אמין, טאבאן בן החמש־עשרה מילגה ל־לימודי תעופה בברית"מ.

שגריר ברית"מ בקאמ־פלה הודיע על כך לאידי אמין בפגישה שבה מסר לו שדר מיוחד מממשלת ברית־המועצות.

תחביבו של הכומר ה„מקוטר"..

(בר אמס (גרמניה)

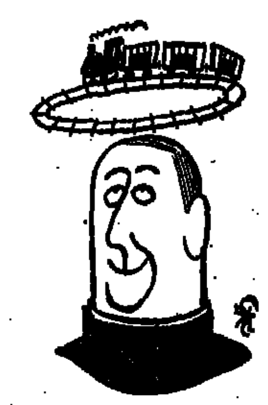

מהיר מן הרכבת הוא ה־כומר אוגוסט קניג (68) מ־בד אמס, כאשר הדבר נוגע לקשרי רכבות מסובכים.

הכומר, שרצה להיות נהג של קטר, צוחק: „לוח זמ־ני רכבות אני מיטיב להכיר מן התנ"ך". בין אם הדבר נוגע למוסקווה־ולאדיבוס־טוק, פראנקפורט—אדיס־אבבה, או מינכן גארניש, נמצאים כל הנתונים של לות זמני הרכבות בראשו של הכומר קניג. העיסוק החביב על הכומר הוא לשקוע אח־רי ארוחת־הערב בקריאת לות זמני הרכבת, וספרייתו מונה כבר 5000 ספרים כ־אלה.

האיש המפיק תועלת מן התחביב הזה הוא מנהל ה־רכבת בבאד אמס. הוא או־מר: „אפילו אני מסתבך לפעמים בלוח הזמנים, אבל אז מצילה אותי קריאה טל־פונית אל הכומר קניג".

הפנקסן ש„הרוויח" 8 מיליון..

ניצה

הרת־תוצאות היתה טעו־תו של מנהל פנקסים, ב־אחת מחברות הביטוח ה־גדולות בניצה. האיש טעה בחיבור טורי מספרים וב־סיכום השנתי קבע „רווחי" של 8 מיליון פראנקים צר־פתיים.

ברוח טובה התחילו ה־מנהלים של חברת הביטוח „אלס מאריטים" לסדר את ה„עודף" לכל העברים. בין השאר הזמינו גם מחשב סופר־מודרני והודיעו ל־לקוחות, כי בניגוד למתח־רים, לא יעלו את שיעור הפרמיות.

כעבור שלושה חודשים נתגלתה הטעות בזמן בדי־קה שיגרתית. במקום רווח, היו לחברה לפתע חובות בסך 8 מיליון פראנקים. ה־חברה נאלצה להודיע ל־לקוחות בקול דממה דקה, כי תיאלץ להעלות את ה־פרמיות.

המחשב יצטרך עכשיו ל־דאוג שלהבא לא יוסיפו ב־מאזן כל רווחים דמיוניים..

אווזים שומרים על... וויסקי

דומבארטון (סקוטלנד)

מאה אווזים, המחולקים ליחידות בנות ארבעה עד ששה בעלי־כנף, שומרים על אחד ממפעלי הוויסקי הג־דולים בסקוטלנד. האווזים, שמוצאם מסין, מסיירים במשך כל שעות היום והלילה סביב המחסנים המכילים 18 מליון ליטר מן הנוזל היקר.

הנהלת המפעל החליטה לבחור באווזים, לאחר ש־נכשלו הנסיונות הקודמים עם שוטרים, כלבים ואף מכ־שירים אלקטרוניים. עובדה: מאז נכנסו האווזים לשירות, נפסקו כליל נסיונות הגניבות. די בכך שאדם זר כלשהו יתקרב למחסנים, ומיד סוצחים האווזים בצריחות.

מנהל המפעל הגה את הרעיון הזה, אחרי שקרא על האפיזודה המפורסמת של האווזים ברומי העתיקה...

אוי לאוזניים ש...שומעות!

דיסלדורף

כל אימת שהלמות ב. מ־דיסלדורף נשאל מהו הסוד של 28 שנות נשואיו המ־אושרות, היה מחייך בצו־רה רב־משמעותית: „אתה יודע, אני כבד־שמיעה ו־אינני משתמש בשום מכ־שיר. על כן יש לי מנוחה כל היום, ואשתי אינה מ־סוגלת לעולם למרוט את עצבי".

כאשר פרש הפקיד בן 58 לגימלאות, החל מיד לש־תעמם במצבו החדש. על כן הסכים ברצון לקבל את ה־מתנה — מכשיר שמיעה מודרני. אלא שהחלטה זאת שימשה מקור לכל הצרות. לפתע הבחין האיש כבד־השמיעה, כי לאשתו קול צורם, וכי אינה חדלת להציק לו בדבריה. לבסוף לא עצר עוד הלמות ב. כוח. הוא עזב את הדירה והגיש בקשה לגירושין.

עכשיו הוא אומר בצער: „היו זמנים, כאשר לא היה לי כל מושג!"

המכונית הנוסעת על... עצי הסקה

גרמניה המערבית

התמונה שלפנינו מראה מכונית מדגם „אדלר — דיפלומט" ששנת ייצורה 1936. בימי מלחמת העולם השניה היא צויידה במאייד (קרבוראטור) שאיפשר לה שימוש בעצי הסקה, להפקת האנרגיה הדרושה לנסיעה, במקום בנזין.

ב־1945 נמכרה המכונית לאמיל רייכרט, מורה שהשתמש בה שנים אחדות, כדי להגיע בה לבית הספר וממנו הביתה. בינתיים יצא המורה לפנסיה, אך הודות לטיפול המסור שנתן ל„אדלר", היא מסוגלת עדיין לנסוע — על עצים, כמובן.

דומה כי מר רייכרט הוא עתה האדם היחיד בגרמניה כולה, שאינו חושש מהגבלות בצריכת הדלק, בעקבות המחסור החמור...

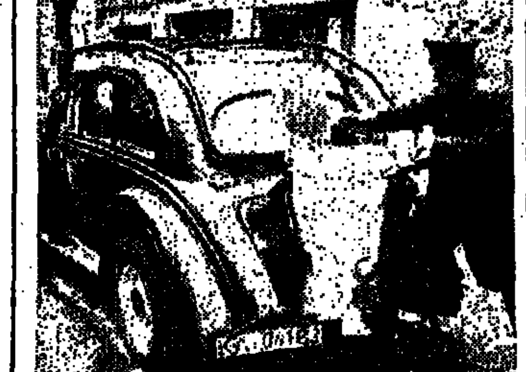

עינויים בכלא מול טיולים בקהיר

(סוף מעמוד 11)

מונח בתאי כסות על גבי דרגש אבן והאזיקים המיוחדים נעוצים ממש בתוך בשר ידי השותתות דם — הייתי נזכר בסיפורים שונים של אסירים, בספרים על מהסכנים רוסים בכלא, על שבויים בידי תגרמנים, או בספרו של ה„פרפר". אמרתי אז לעצמי כי אם כל אלה הצליחו להחזיק מעמד בעינויים שנמשכו לסירוגין שנים ואם הפרפר יכול היה להתקיים חודשים בתוך צינוק שרצפתו מים, אין כל סיבה שאני לא אעמוד בכל מה שעובר ועוד יעבור עלי. בשעות קשות אלה הייתי מרבה „לשוחח" עם אמי. לספר לה מה שעובר עלי ולנסות לשאוב ממנה עצה ואומץ. ברגעים קשים, כשדימיתי כי כלו כל הקיצין, כשסברתי שלא אוכל לעמוד יותר במנת הסבל וביקשתי את נפשי למות, זכרתי את ביתי, את אשתי ובנותי. התאווה לחזור ולראות אותן, ולוא פעם אחת, היתה נוסכת בי אומץ מחודש ויכולת לעמוד בסאת סבל נוספת".

טיול מודרך

בוקר אחד נפתח התא ובפתח מופיעים הסוהרים ואיתם אדם לבוש אזרחית. רב הסוהרים, טיפוס שסברו חמור תמיד, מחייך הפעם. הוא מושיט לאסיר בגדים אזרחיים נקיים ומגוהצים וזוג נעלים חדשות, מבריקות. מצווים עליו ללבוש את הבגדים החדשים, עוטים מסכה על פרצופו ומוציאים אותו למכונית הכלא — „פולקסוואגן" בעל תא כפול, מסורג ברשת. באותה מכונית נוהגים להסיעו אל החקירות. אולם הפעם חש אסף יגורי כי אין זו נסיעה שיגרתית. ראשית — הבגדים החדשים. שנית — האווירה היתה גינוחה יותר.

לפי הקולות, העצירות התכופות (כנראה לפני רמזורים) ושריקות שוטרי התנועה, מבין השבוי כי הגיעו לתוככי קאהיר. המכונית עוצרת. מסירים מעיניו את המסכה. מעבירים אותו ממכונית הכלא למכונית פג'ו 404 חדישה ומבריקה ומציגים אותו בפני קצין מצרי בדרגת אלוף, הממונה על ההסברה בצבא המצרי. כאן הוא מתבשר, כי הפעם נכון לו יום טוב ומעניין — סיור בפירמידות. האלוף יושב ליד הנהג. השבוי במושב האחורי, כשמשני צדיו אנשי בטחון חמושים באקדחים. המכונית יוצאת לדרכה כשמלפנים נעות שתי מכוניות ומאחור שתי מכוניות. בשלוש מהן יושבים אנשי בטחון חגורי אקדחים. ברביעית צוות של אנשי תטלוויזיה המצרית, המכסים את האירוע.

פירמידות ומועדוני קצינים

„חצינו את רחובות קאהיר, כשהאלוף המצרי משמש לי מדריך, מסביר לי את המראות החולפים, מספר על העם המצרי האוהב שלום. שתיתי את־כל המראות בצמא. אחרי שבועות של בידוד, עינויים והשפלות — פתאום נגלה לפני עולם אחר. פתאום ראיתי בני אדם ולא רק חוקרים ומענים. פה ושם ראיתי בחורות בשמלות די קצרות וציינתי עובדה זו בקול. האלוף חייך בהנאה וציין כי ,אנחנו המצרים הרבה יותר מתקדמים מאשר מספרים לכם בבית', הגענו לפירמידות. התפעלתי כמו כל תייר מעצמת המיבנים הללו וזכרתי היטב אותה שעה מי בנה אותן, או שכמותן. הרהרתי שאפשר כי כאן, במקום כלשהו, התחלנו את חיינו כאומה לפני אלפי שנים; כי כאן היו אבות אבותינו עבדים לפרעה ועתה חוזרת ההיסטוריה על עצמה, בגילגול מודרני יותר, על גבי שלי.

„לאחר ביקור בפירמידות ולאחר שיחה אילמת עם הספינקס חזרנו לקאהיר ופנינו אל הרובע המהודר, הממוקם על אי בתוך הנילוס. נכנסנו לאחד ממועדוני הקצינים המפוארים לארוחת צהרים".

שולחן גדול, ערוך לפי כל הכללים. כלים נאים של כסף וחרסינה. מלצרים לבושים בקפידה. ריהוט מהגוני אדמדם. אווירה של עושר ויוקרה. לאחר ימים ארוכים של רעב וארוחות של תתבזות — סעודת כיד המלך, כשהוא מוקף בחבורת קצינים בכירים, מתפתחת שיחה על מלחמת ושלום ועל ההבדלים היסודיים שבין אורח החיים של הקצין המצרי והקצין הישראלי. המצרים יודעים שלקצונה הישראלית אין מועדונים מסוג זה, שחדרי האוכל שלהם פשוטים, שאין להם שמשים ולא מלצרים מקצועיים, המגישים להם את ארוחותיהם. יודעים ומביעים על כך תמיהה.

„מלבד המסעדות המפוארות מכילים מועדונים אלה אגפים לבילוי ולפעילויות שונות לקצינים ולבני משפחותיהם, כולל, לילדיהם. כשנשאלתי מדוע אין לקצינים ישראלים מוסדות דומים השבתי, כי אצלנו הקצינים אינם סקטה נפרדת מיבאר האזרחים. הם חלק מן העם. כל קצין המסיים את עבודתו מעדיף לחזור לביתו, לחיק משפחתו ולבלות בקרב ידידיו, שאינם בהכרח אנשי צבא".

היום הטוב מגיע לקיצו. ספל קפה אחרון, פרידה מהקצינים המארחים. חורה ל„פיג'ו" וממנה אל מכונית הכלא המסורגת. שוב עוטים מסכה על פרצופו ושוב התא הצר, הנעול על מנעול ובריח.

„בצער רב נפרדתי מהבגדים הנקיים. מן הנעלים ההדורות והגרביים המשוכתים חזרתי לבגדי השבוי שלי, לנעלים ללא גרביים, ללא שרוכים. נשכבתי על מיטתי וציפיתי לבאות".

(רשימה שנייה בסידרה — המשך הסידרה בשבוע הבא)

הבעל? במילואים...
התקציב המשפחתי? צולע...
לשבת בבית? מעצבן...
לצאת לעבוד? תחבורה... שעות קבועות... הבוס...

המסקנה? להרים ראש, לקחת את עצמנו בידיים.

אנחנו ממשיכות!

בקורס המיוחד ליועצות יופי של "לון"

** "לון" הינה חברה המייצרת מוצרי קוסמטיקה מעולים ממינרלים טבעיים המופקים ממעיינות ים המלח.

ההשתתפות בקורס מבטיחה לך תעסוקה מהנה הנושאת בצידה הכנסה מכובדת.
והעיקר... את תבחרי בשעות העבודה הרצויות לך מבלי להתחייב מראש.

כתבי נא אלינו מיד. אנו נתקשר עמך לקביעת ראיון.

לכבוד
לון מעבדות ביוכימיות מאוחדות בע"מ.

אבקש לקבוע לי ראיון כדי שאוכל לקבל פרטים נוספים על העסקתי כיועצת-יופי של "לון".
השם ______ טל. ______
כתובת ______

LON
תל-אביב, רח' גאולה 34, טל' 58171
ירושלים, רח' יפו 33, טל' 228743
חיפה, רח' ירושלים 17, טל' 527283
באר-שבע, שורה ראש-העין, רח' מעלה העקרבים 6

„למות בסואץ"

(סוף מעמוד 8)

זרים שביקרו בארמייה השניה בגזרת איסמעיליה מספרים, כי החיילים המצרים דיברו בהתמרמרות על „הפוליטיקאים ה־נוכלים שגזלו מאתנו את הנצחון".

אולם, העתונאים הזרים המכירים את סאדאת טוענים כי „השועל הערום", ש־ידע בעבר להתגבר על יריביו בשיטת „הפרד ומשול", יידע להתגבר גם על יריביו החדשים. בקאהיר מספרים כי סא־דאת הציע לשאזלי תואר „מרשל", שלפי הנחה הרווחת בקאהיר הוא השלב הרא־שון לקראת חיסולו כגורם צבאי.

נראה, כי במקביל מנסה סאדאת לרומם את דמותו של הגנרל גאמאסי, נציג מצ־רים בשיחות בקילומטר ה־101. גאמאסי נתמנה מפקד חזית הסואץ (הכוללת את הארמייה השניה והשלישית) והוצג באח־רונה על־ידי שר המלחמה המצרי לפני עתונאים בקאהיר כ„מוח שתכנן את מל־חמת יום הכיפורים".

הכלכלה המצרית לא נפגעה במלחמה, שלא כסוריה לא היו פגיעות של חיל האויר הישראלי במפעלים מצריים ובמע־רכות האנרגיה והזיקוק. גם גיוס המילו־אים הקטן לא פגע בכוח העבודה. עם זאת, סבלה התעשייה משיתוק הנמלים — בעקבות הובלת ציוד צבאי — והנזקים הכלליים למשק (ללא הנזקים באובדן ציוד צבאי) מתקרבים ל־500 מיליון דולר.

ברחובות קאהיר נראים תורים ארוכים לפני חנויות המצרכים החיוניים. מחירם של מרבית המצרכים האלה — חת, סוכר, אורז — עלה ב־30% באוקטובר בלבד. הנפגעים העיקריים הם בני המעמד ה־בינוני ותושבי הערים, שכן הכפריים ממשיכים לקבל הקצבות קבועות של מצ־רכים חיוניים.

אולם, בערים גוברת התסיסה בקרב בני המעמד הבינוני, פועלי התעשיה ה־מאורגנים והסטודנטים. סעודיה וארצות הנפט מזרימים מאות מיליוני דולר למצ־רים כדי לאפשר לה להחזיק מעמד. ה־סעודים מימנו עד כה במזומן את כל רכישות הנשק שעשתה מצרים ברוסיה בתקופת המלחמה ומומחים מערביים מע־ריכים כי המצרים קנו נשק בקרוב ל־מיליארד וחצי דולר.

לדברי כתבים זרים קיבלה מצריים מאז המלחמה למעלה מ־600 טנקים מרוסיה והם מוצבים בשתי דיוויזיות הערוכות באזור הארמייה השלישית מול הכוחות הישראליים בין סואץ ואיסמעיליה.

בין הכלים שקיבלה מצריים גם כלי אמפיבי חדש המצוייד בטילי „סאגר". כן מוכר בשם ר.פ.ג. 11, שהוא גירסא משוכללת יותר של הר.פ.ג. 7 ששימש את המצרים כנשק נ"ט תיקני.

מתוך 70 „הנציגים" הצבאיים ששלחו הרוסים למצריים במכבר 21 באוקטובר התקבלו 36 בדרגות רב־סרן כמשקיפים במסגרת האו"ם. כאר „הנציגים", לדעת דיפלומטים מערביים, הם קציני ביון סובייטיים בכירים שבאו להפיק לקחים ממלחמת יום הכיפורים.

בימים האחרונים החל סאדאת לתכנן את קיום הכלכלה המצרית. היא כיננת קבינט בניין. עוסמאן אחמד עוסמאן. לתפקיד ההדש של שר הבינוי והכריז על תוכניות קיום נרחבות החל משיקום תעלת סואץ וכלה בסלילה כבישים חד־שים ולרבות כביש חדש החוצה את סיני.

„קשה לדעת מה כוונותיו של סאדאת — אמר עתונאי אירופי המבקר במצריים לעתים קרובות — האם באמת כוונותיו לשלום ופיתוח, או שמא זה „מסך עשן" חדש ".

חשוב!!!

★חסכוני בנפט

★חום עצום ללא ריח

ראש בעירה חדיש עם מעטפת TRANSLUX בלתי שבירה

3230 קלוריות לשעה

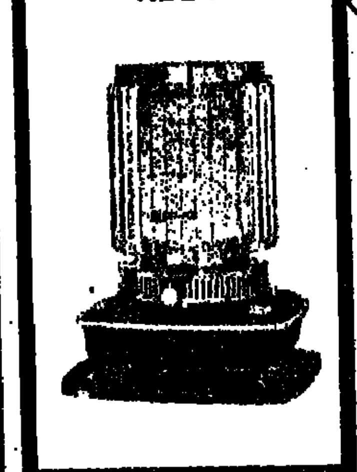

תנור יפני חדיש עם ראש בעירה מיוחד ההופך את הנפט לגז. מעטפת TRANSLUX בלתי שבירה עיצוב עדין ומהודר של המזרח הרחוק, נייד על גלגלים.

תנור יפני עם הדלקה אוטומטית ע"י בטריות. בעל מיכל ענק - 9 ליטר לבעירה ארוכת זמן. ראש בעירה מפיירקס המקרין קרני אינפרא רד. 2350 קלוריות לשעה. עיצוב יפני מפואר

מבחר תנורי A&G חשמליים אינפרא־רד

תנור לאמבטיה וחדרי ילדים: 1750 ואט: רפלקטור נירוסטה עם Flexible System להכוונת החום.

קמין אינפרא נייד: דגם Vaillant 4 גופי חימום קוורץ דגם Imperial 8 גופי חימום קוורץ רפלקטור נירוסטה עיצוב שוודי חדיש.

תנור אינפרא ב־2 דגמים: גוף חמום יחיד וכפול מצופה אמאיל. רפלקטור נירוסטה.

A&G

המפעל בעל המוניטין לתנורי בישול (אפיה ובישול וגז). חולון טל. 843165 תל־אביב: טל. 841491 תצוגה: סלון ביצ', תל־אביב, דרך אלנבי 119, טל. 623185

להשיג בחנויות מומחיות

תנור אויקל מס' 1 בחימום

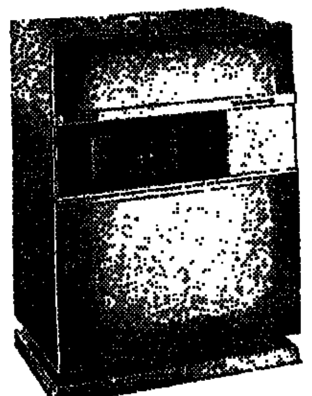

מבחר דגמים בסיגנון קלאסי ומודרני.
רשת סוכנים בכל רחבי הארץ.

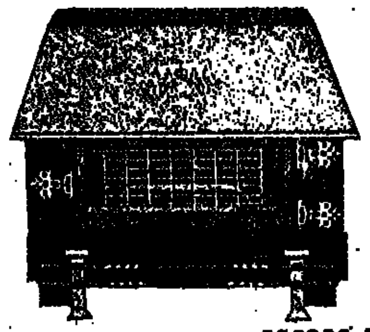

אויקל בע"מ
הנדסת חימום ואיוורור
ת"א, רח' פינסקר 70, טל. 283236-7-8

עם תנור אויקל בבית, החורף נשאר בחוץ

מכירה ופרטים אצל סוכנינו

תל־אביב: אויקל, פינסקר 70 תל־אביב טל. 283236/7/8
חיפה: למפל, מוריה 126 טל. 241200
ירושלים: גלעדי, ריבלין 8, טל. 227988
ק. שמונה: עזרא, א' התעשיה, טל. 40157
צפת: ציוני מטן, ירושלים 73, טל. 30496
טבריה: „כלי" אלחדיף 1, טל. 20602
עפולה: ברס, הנשיא 7 טל. 22863
נהריה: אלישע, מ' מסחרי 17, טל. 920139
עכו: פלג, הרצל 18, טל. 911966
ק. טבעון: פלג, שד' שופטים 12, טל. 717349
ק. טבעון: פשר, אלונים 87 טל. 934444
פרדס חנה וזכרון: מושונוב טל. 77349
חדרה: שוורצר, טל. 22112
נתניה: טיקי, הרצל 35 טל. 23097
רמת־גן, בני־ברק, גבעתיים וקרית־אונו: גוטמן, עוזיאל 110 טל. 746838
פתח תקוה: זייף, ברקוביץ 4 טל. 913646
כפר סבא: כחן, ויצמן 84 טל. 923916
רמת־השרון, ונוה תל־מונד: סיגנל, רמת־השרון סוקולוב 60, טל. 776661
הרצליה, ראשון לציון, רחובות: אחים צור, טל. 777358
גדרה, אשדוד, אשקלון וקרית־גת: בולקה טל. 051—91107
באר־שבע והדרום: שלח, מטבי אוניקו טל. 2167
ערד: אדרי יצחק, תשלוח 14 טל. 97431
נוה־מונוסון: א. חנאי טל. 756158

לאנשי התישבות העובדת, קניה בארגוני הקניות הארציים

תכשירי־ לחות לחורף...

מערכת תכשירים לעור־פנייך, לטיפול בביתך - לבוקר, ליום ולילה.

לכל סוג־עור התכשירים המותאמים לו במיוחד.

לבחירת התכשירים שנועדו לסוג־עורך - ראי "תדריך" במודעה זו.

הרוח והקרה - בחוץ, החימום והיובש - בבית, גוזלים מעור־הפנים את לחותו הטבעית וגורמים לשידופו ולהתבלותו המהירה. תכשירי "מון-דרופס" של "רבלון" מורכבים מתחליב (אמולסיה) של תוקיקי־שמנים ושפע־לחות, המרווים את תאי העור. שמירת העור וטיפוחו נעשית על־ידי ניקוי, ייצוב, הרוויה, הזנה ועיצוב. הרכיבי בעצמך "תפריט־יופי" מיוחד עבורך, בעזרת "התדריך" במודעה זו:

תדריך "רבלון" לטיפוח היופי

שלבי הטיפול בעור	עור שמן	עור רגיל	עור יבש	עור יבש במיוחד ורגיש
1. ניקוי העור לניקוי יום־יומי יסודי, חודר עמוק לנקבוביות העור ומרחיק כל שיירי איפור ולכלוך.	CLEAN & CLEAR CLEANSING LOTION (REGULAR)	'MOON DROPS' MOISTURIZING CLEANSER	'MOON DROPS' MOISTURIZING CLEANSER	CLEAN & CLEAR CLEANSING LOTION FOR EXTRA DRY SKIN
2. ייצוב העור להפרעת זרם הדם. לכיווץ הנקבוביות, להכנת התאים לקליטת תכשירי ההרוויה וההזנה.	LIQUID ASSET CONDITIONER & FRESHENER	'MOON DROPS' FACIAL FRESHENER LIQUID ASSET CONDITIONER & FRESHENER	'MOON DROPS' TONING LOTION FOR SENSITIVE SKIN	'MOON DROPS' TONING LOTION FOR SENSITIVE SKIN
3. הרווית העור לשמירה הלחות הטבעית ולתוספת רווית לעור. משמש בסיס לאיפור־חלק למשך כל שעות היום (אל-שמנוני).	'MOON DROPS' UNDER MAKE-UP MOISTURE BASE	'MOON DROPS' UNDER MAKE-UP MOISTURE BASE	'MOON DROPS' UNDER MAKE-UP MOISTURE BASE 'MOON DROPS' MOISTURE BALM	'MOON DROPS' MOISTURE BALM
4. הזנת העור קרם־לילה החודר עמוק לרקמות ונבלע בהן, מבטיח הזנה מלאה ומאוזנת לתאים המתחדשים בסגב כליל - (אינו מכתים).	'MOON DROPS' UNDER MAKE-UP MOISTURE BASE	'MOON DROPS' MOISTURE BALM 'MOON DROPS' NOURISHING NIGHT CREAM	'MOON DROPS' NOURISHING NIGHT CREAM	'MOON DROPS' MOISTURE CREAM FOR EXTRA DRY SKIN
5. עיצוב העור מסיכת־יופי לעידון העור, להחזרת גמישותו ולהסרת הברק השמנוני. קלה לשימוש ונותנת תוצאות מיידיות.	'BUILD UP' FIRMING FACIAL 'MOON DROPS' MINT MASQUE 3-4 פעמים בשבוע	'BUILD UP' FIRMING FACIAL 'MOON DROPS' EGG MASQUE 2 פעמים בשבוע	'MOON DROPS' FACIAL MASK 'MOON DROPS' HONEY MASQUE 1-2 פעמים בשבוע	'MOON DROPS' FACIAL MASK 'MOON DROPS' HONEY MASQUE 1 פעם בשבוע

ללא תשלום — הנך מוזמנת לצוות־ליכור ב„בית רבלון" בתל־אביב, רח' חובבי ציון 63. כיועצת מטפלת 8 שעות מדי יום ביומו, תתן הדרכה־אישית כיצד לטפל בעורך ולטפח את יופייך — בביתך. כמו כן תנתנה דוגמאות תכשירים חינם. בחרי את היום והשעה המתאימה לך: אחה"צ — בימים ראשון, שלישי וחמישי בשעה 3.00 עד 6.00; לפנה"צ — בימים שני, רביעי ושישי בשעה 9.00 עד 12.00. המפגשים מתקיימים החל מיום ראשון 25.11.73 עד יום ששי 14.12.73

'MOON DROPS'
REVLON רבלון

לב הזהב

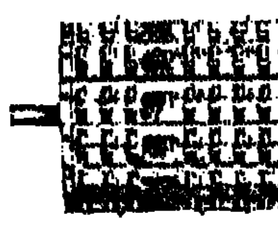

של בורר הערוצים (TUNER)

מבטיח קליטה באיכות מעולה

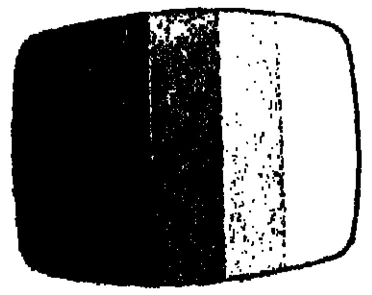

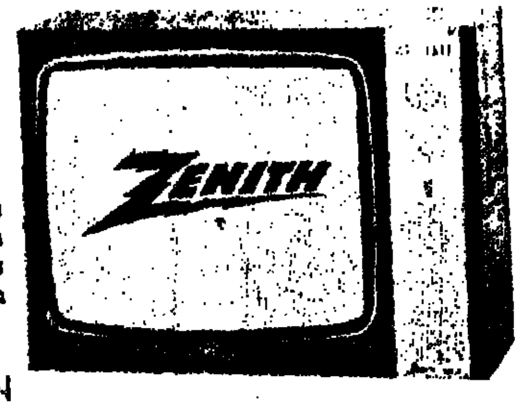

לב של זהב

הזהב משפר את הקליטה. ובזניט יודעים זאת.
לכן, לכל מקלטי הטלויזיה המעולים של זניט יש "לב זהב" - בורר ערוצים מיוחד במינו שבל 24 מגעיו עצמם זהב 14 קראט.

"לב הזהב" של זניט מבטיח אורך-חיים בלתי מוגבל וקליטה רגישה יותר. מסייעת לו מנורת מסך מיוחדת המאפשרת בהירות מקסימלית וקונטרסט שחור-לבן מירבי. למקלטי זניט - בכל חשמלי תלת גזיז, עם הארקה, השומר על בטיחות מפעיליהם. שירות יעיל ומהיר מהווה חלק בלתי נפרד מאיכותם הגבוהה.
תוכלו להוכח בכל זאת בעצמכם בשתבקרו באולמי התצוגה שלנו ברחוב קרליבך 14 בת"א, בשדי המגינים 53 בחיפה או אצל כל אחד מהמפיצים המורשים של זניט בארץ.

ZENITH THE QUALITY GOES IN BEFORE THE NAME GOES ON

מ„מלון השושנים" ל„ארמון האומות"

(סוף מעמוד 7)

ומתן בין הצדדים, בא נוסח לוזאן, ש־היה נוסח של תיווך — הפייסנים היו נפגשים בנפרד עם ישראל ועם הער־בים, שכן כשארצות ערב היו יחד קשה היה למצוא אצלן גמישות ומשום כך גם נכשלו ועידת לוזאן של קיץ 1949 וועידת ז'נווה השניה של ינואר 1950, למרות שישראל ויתרה ויתורים מרחיקי לכת בשתי הוועידות.

פרוטוקול „12 במאי 1949"

בוועידת הראשונה הסכימה ישראל על פרוטוקול „12 במאי 1949", בעניין הגבולות, שהסך את החלטת האו"ם מ־29 בנובמבר לבסיס למו"מ. אולם גם זה לא סיפק את הערבים (ממש כמו היום בקשר לחלטה 242 מ־22 בנובמבר 1967) וישראל הסכימה לק־בל חזרה 100 אלף פליטים, הלחץ האמריקני הכבד על ישראל בענייני הפליטים והגבולות לא סייע לפתרון. אדרבה, דווקא הוא עודד את הערבים לקיצוניות.

הדבר היחיד שהופגן גם בוועידת לוזאן של קיץ 1949 וגם בוועידת ז'נווה בחורף 1950 היה שהמשלחת היחידה שנפגשה עם משלחות הפלי־טים הפלשתינאים ודנה אתם בעניינים מעשיים היתה המשלחת הישראלית. משלחות ארצות ערב סירבו אז להפגש עם נציגים של הפליטים הערביים.

עוד כדאי לאזכר השבוע — ודווקא בשבוע הסתלקותו של דוד בן־גוריון — כי באותם ימים קשים התאכזר לנו אפילו ידיד כהארי טרומן. ב־29 ב־מאי שלח נשיא ארה"ב איגרת חריפה לישראל ובה מתח ביקורת על עמדתה של ישראל בעניין הגבולות והפליטים ותבע ויתורים ישראליים נוספים.

דוד בן־גוריון השיב על זאת לשג־ריר ארה"ב מקדונאלד, כי האיגרת האמריקנית בלתי מציאותית ובלתי־צודקת: „איך נוכל להסכים לכניסת אויבים־בכוח לארצנו — שאל — כאשר ארצות ערב מאיימות עלינו במלחמת השמדה? אל מי עלינו יהיה לפנות אם נותקף שנית, האם תשלח לנו אז ארצות הברית נשק וחיילים?"

דרך באנץ' או דרך אתרידג'?

ארה"ב נסוגה מלחצה. ועידת לוזאן נכשלה כוועידת ז'נווה. ומקץ עשרים ושלוש שנה שוב אנו עומדים לפני ועידה ישראלית־ערבית בז'נווה ושוב ממלאת בת ארצות־הברית תפקיד מכ־ריע, אם כי לא יחיד במערכה, והש־שאלה היא באיזו דרך יוכל ד"ר קיסינג'ר ללכת — הבדרכו של ד"ר באנץ' אשר הצליח לנתק בעיות מ־הסבך היותר גדול ולפשט אותן, או בדרכו של האמריקני מרק אטריג', ראש ועדת הפיוס, אשר סיבך את עצמו, סיבך את האמריקנים וסיבך את האו"ם בנוהלים של מו"מ שלא יכלו אלא לגרום שברון־לב למארגני ועידת הפיוס והסתבכה בסכסוך המזרח תיכוני.

ב־13 בדצמבר 1950, בדיוק לפני 23 שנה, הגישה ועדת הפיוס האמרי־קנית־צרפתית־תורכית דו"ח לעצרת האו"ם ובו המליצה על ניהול מו"מ ישיר בין ישראל ומדינות ערב, שבו תיתן הוועדה רק את השירותים. הס־סובייטים הציעו באותו מעמד לחסל את ועדת הפיוס והצעתם נדחתה.

אולם ברגע האחרון התערבה סין הלאומנית, שהיתה אז מיודדת עם ה־ערבים, והכניסה תיקון להצעת ההח־לטה המקורית. במקום „משא־ומתן במישרין" כתבה: „במישרין או באמ־צעות ועדת הפיוס", והצעה זאת נת־קבלה.

הקריאה למשא ומתן ישיר ירדה מאז מעל הפרק וכאז רודף אותנו סרח העודף של „החסות", שאת ממ־דיה ומידת התערבותה אין אנו יוד־עים אפילו ימים ספורים לפני פתיחתה הרשמית של הוועידה ב„ארמון האו־מות" בז'נווה.

מוזיאון ישראל, ירושלים

אירועי השבוע

יום ג' 11.12 4 ו־6 אחה"צ	**מועדון לסרטים אמנותיים** „בורסלינו" (צרפת/איטליה, 1970) בימוי: ז'ק דריי עם ז'אן־פול בלמונדו, אלן דלון ומישל בוקה
יום ג' 11.12 5 אחה"צ	**פתיחת תערוכה** „מדור לחותמות עבריים" ע"ש ד"ר נורמן פ. שנקר
יום ג' 11.12 3.30 ו־6 אחה"צ	**טריפטיכון ירושלים** הקרנת שקופיות מיוחדת בששה מקרנים וורנר בראון כל ההכנסות קודש לועד לטען החייל

תערוכות

מדור לחותמות עבריים ע"ש ד"ר נורמן פ. שנקר מ־12.11.73.

הנרי מור — גולגולת הפיל (אולם כהן).

ארץ תבונות (אולם וינשטיין).

הטריאנלה הבינלאומית הראשונה לצילום (אולמות ספרטוס, גולדמן־שוורץ, ספריה).

כתובות מספרות — תערוכה מיוחדת ברוקפלר.

מוצג מיוחד

דף מתוך כתבי־הקודש של גוטנברג, כתובים לאטינית. 42 שורות לעמוד, הבשורה לפי לוקאס, פרקים 21—22. מודפס על נייר, מגנצא (מיינץ), 1452—1455 בקירוב. מתנת מר וולטר ג'ייקובסון ורעייתו, שיקאגו, 1973.

שעות ביקור

יום א', ב', ד', ה'	10 לפנה"צ — 4 אחה"צ
יום ג'	
היכל הספר	10 לפנה"צ — 6 בערב
מוזיאון ישראל	10 לפנה"צ — 6 בערב
מוזיאון רוקפלר	10 לפנה"צ — 6 בערב
יום ו', שבת	10 לפנה"צ — 2 אחה"צ

סצינות קרב מרשימות!

באלבום המפלות של

אפרים קישון

על עולם התיאטרון

חור במסך

המחיר הקטלוגי = 15.— ל"י
באמצעות ספרית מעריב = 12.— ל"י בלבד

להשיג בחנויות הספרים

ובמישרין לפי הכתובת: ספרית־מעריב תל־אביב, ת.ד. 20208
בצרוף המחאת דאר ע"ס 12.— ל"י.

הוצאת ספרית מעריב

בגדי הריון לאה

במבחר גדול, מחירים נוחים
נחלת בנימין 6, תל־אביב

האם יש לך מה ליצא?

*

נא לפנות בהצעות מפורטות לת.ד. 28334 תל־אביב

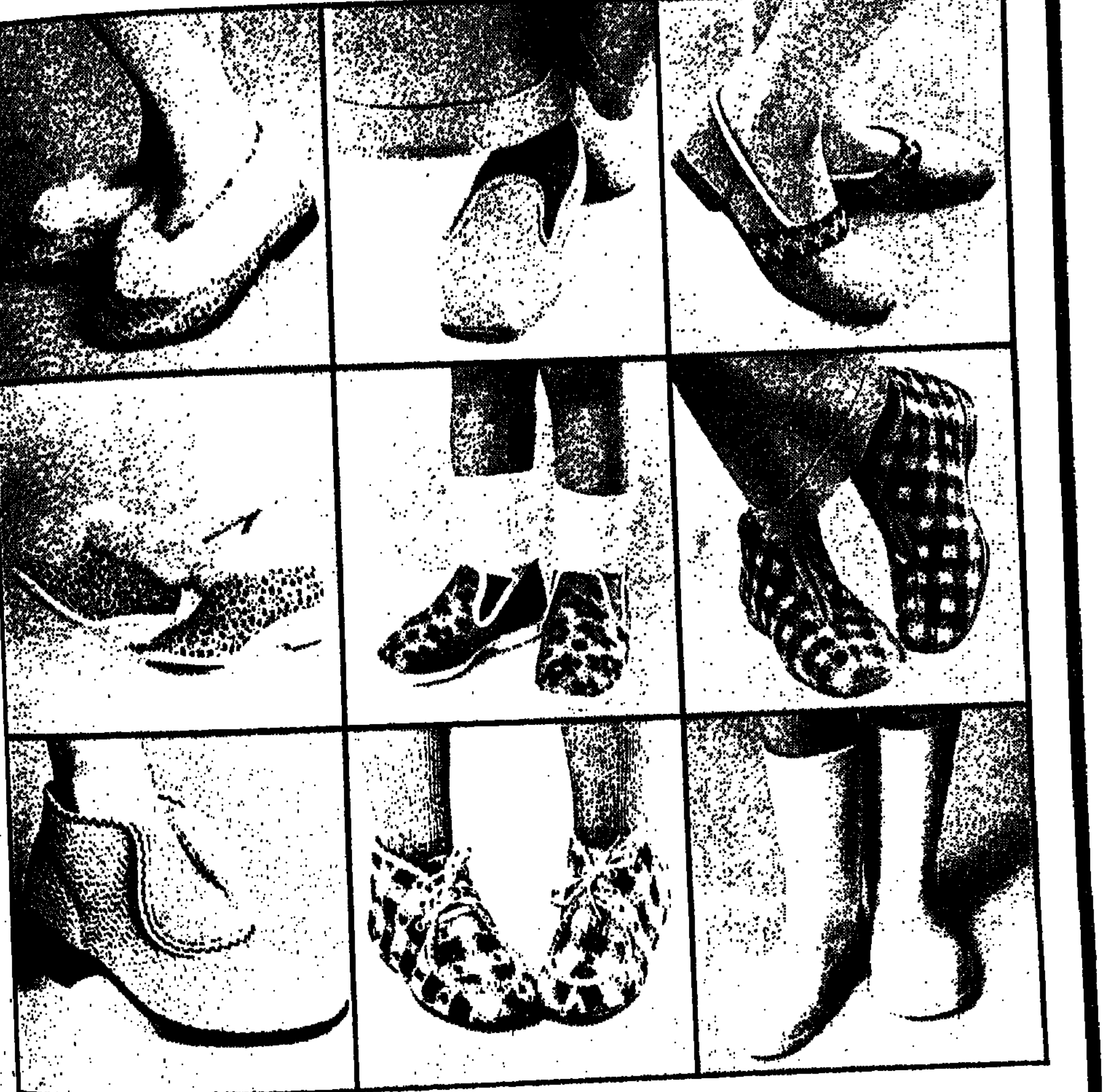

"המגפר" לחימום אישי

לכל אחד בכל גיל - חורף חם ונעים בנעלי "המגפר".
מבחר דגמים בגוונים שונים, לגברים, נשים, ילדים.
"המגפר" ערובה לנעל טובה במחיר נוח.

המגפר

ביגג ליניאל

מערכת ספוריאו?
אצלנו יותר זול!
סוכן סטוריאו ספסורט
בן־יהודה 8 תל־אביב

סאונד
וילונות
מאיר
יעוץ אישי

שמלות הדיון
חליפות, טוניקות, מכנסים ארוכים,
טרפנים ושמלות ערב
מאשה ★ MASHA
תל־אביב, המלך ג׳ורג׳ 4 א׳, קומה ב׳,
פינת מרכז בעלי מלאכה (ע״י אלנבי).
פתוח כל היום ללא הפסקה טל. 262515

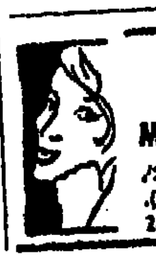

לתשומת לב!
גב׳ קורה
מגלה עתידות ידועה אינטרנציונאלית
מהטלויזיה הישראלית תנחש לכם את עתידכם (שמחות וצרות). בקלפים, כף היד, כתב, חול, אש. אסטרולוגית. כ״כ יכולה לתת לכם יעוץ (עזרה) בנשואים, אהבה, כסף ומחלה. מראיינת בימים א׳, ב׳, ג׳, ד׳, ה׳, ה״א, ואנ׳ גאולה 19, קומה ב׳ (אלנבי־מוגרבי) בין השעות 9—11.

במחיצתו של בן־גוריון

(סוף מעמוד 5)

הוא חשש, שהמשטרה לא תצליח להשתלט על העניינים ולא תהיה ברירה אלא להפעיל את צה״ל נגד יהודים. הפחד הזה לא הירפה ממנו. הדיבורים על „אלוהים לשלטון בחרתנו", הגבירו אצלו את החרדה.

פולה ניסתה כל השנים לרכך את יחסו של בן גוריון אל בגין. היא טענה, שבגין הוא ג׳נטלמן אמיתי ושבן גוריון גורם לו עוול ביחסו. אבל רק ערב מלחמת ששת הימים, כאשר בגין בא אל בן גוריון והציע לו להיות ראש הממשלה, השתכנע בן גוריון, כי בגין הוא „פאטריוט אמיתי". בהדרגה, ובעידודה של פולה, הלך יחסו והשתנה.

— האם היו, באמת, עשרות שנות הנישואין של פולה ודוד בן גוריון, מסכת של הסכמה והבנה או שניבעו פרצות בחומה הזאת?

בן גוריון היה בעל סבלני, בלתי מצוי! היה לו אורך־רוח עצום, בכל הנוגע לחיי המשפחה. פולה היתה טוענת, כי בן גוריון הוא כמו... ראדיו. סוגר תחנה, פותח תחנה. הוא יכול לשכוח את כל העולם ולעסוק באיזה עניין צדדי. אחר־כך הוא סוגר את התחנה הזאת, פותח חדשה — וכבר הוא בעולם אחר. „אני לא יכולה ככה, קבלה פולה, אם אני מתרגזת — אני מרוגזת כל היום ואני אני שמחה אני שמחה כל היום. אתה חושב שכל־כך קל להיות אשתו של בן גוריון? אוהו! לגדל ילדים כשהוא תמיד בנסיעות, בישיבות, בהתרגזויות, בהכרעות?! זה קל?!"

כאשר הלך בן גוריון לשדה־בוקר היתה פולה ממש שרויה במשבר קשה: „מה?! באמת, באמת, אין לי כוח לחיות בשדה־בוקר. אני מטאטאה את הצריף — כעבור שנייה הכל מלא אבק. אני לא רואה אנשים שאני אוהבת לפגוש. הוא, הוא לא צריך כלום. מספיק לו עם הספרים שלו. רק הספרים — והחיים שלו מלאים. אבל אני, מה אתי?! הוא ביקש שנלך — הסכמתי. הוא קובע. אבל נורא קשה לי".

— בן גוריון ידע, שכך מרגישה פולה?

בודאי. פולה לא היתה מסתירה את רגשותיה ואת דעותיה. בן גוריון אמר לי לא־פעם, שהוא יודע כמה קשה לפולה והוא מעריץ את הסכמתה לעשות את רצונו. הוא התבטא: „אני מצטער על פולה. אני רואה כמה קשה לה, כל יום אני רואה". אתה אומר — בקיעים. בעשרות שנים של שותפות לא יכול הכל להיות חלק. אבל בסך־הכל זו היתה שותפות נפלאה.

למה נסוג מעזה ומסיני?

— מדברים על ועידת שלום, על נסיגות. מה, באמת, שיכנע את בן גוריון ב־1956, לסגת נסיגה מלאה מעזה ומסיני? מה היה המניע הראשי: איומי הסובייטים או הלחץ האמריקאני?

גם זה וגם זה — וקשה לקבוע מה יותר. היתה קמפאנייה מתואמת בין הרוסים והאמריקאנים, נגד ישראל. זה היה מביך ומדכדך. בן גוריון תמיד אמר לסגל הפיקוד הבכיר, ששני כללים ראשיים צריכים להנחות את צה״ל: היכולת לנצח, גם אם כל צבאות ערב יתקפו את ישראל בבת־אחת; לעולם, לעולם אל לו לצה״ל להלחם נגד צבא אירופאי כלשהו! וכאן איימה ברית־המועצות בהתערבות צבאית והפריחה לחלל איומי טילים. חלכה ונצטברה מערכת שלמה של אינפורמאציה. נספח צבאי שלנו בבירה חשובה שמע מנספח צבאי סובייטי, שהרוסים מתכוונים בכל הרצינות באיומיהם הקשים. שגריר מבריק שלנו דיווח דברים דומים. בן גוריון אמר: „על הרוסים אני מאמין הכל, הכל! הם מסוגלים לכל דבר נורא!"

באותו זמן, במקביל, באו האזהרות גם מצד האמריקאנים. הם דיברו על פגיעה כלכלית, על הצרת רגליה של המגבית, על סנקציות כלכליות קשות. נוכח האיומים משני הצדדים — החליט בן גוריון לסגת. הוא אמר, שהתודעה על הנסיגה תעניק לארצות־הברית את מעמד הבכורה, כדי להדק את היחסים אתה. אבל, למעשה, הושפע על־ידי איומי שתי המעצמות.

— אבל בן גוריון טען אז, כי מטרות המלחמה הושגו, למרות הנסיגה?

בהחלט. יום לפני פתיחת המערכה, ב־28 באוקטובר, בישיבת הממשלה, הוא הגדיר את מטרות המלחמה: 1) לשבור את בסיסי הפידאיון בעזה ובסיני, 2) להבטיח את חופש השיט לאילת. באותה ישיבה הוא אמר במפורש, כי אין זה לטובת ישראל לשלוט ברצועת עזה וכי צה״ל ייסוג מסיני, מפני שאין צורך במדבר הזה, בתנאי שהוא יהיה מפורז. המטרות הללו הושגו אז, אבל ב־1967 הפך נאצר את הקערה על פיה ושוב נאלצנו להלחם.

— ועתה, מר נבון, אילו היה בן גוריון אותו מהנה?

רבים שואלים אותי שאלה זו. כמובן, אין עליה תשובה. אי־אפשר לנח״ש כאן. אבל בוודאות אני יכול להגיד רק זאת: הוא היה מספר את כל האמת, על כל חומרתה כראשיתה. הוא תמיד אמר, שהעם מוכרח לדעת הכל! ואחר־כך היה מתווה דרך, היה נותן סיכוי, היה מחזק ידיים. היתה איזו מיסטיות בדיבור שלו על עם סגולה, על צה״ל, על כוחה של ישראל. בשעות הקשות ביותר — תמיד יצאת ממנו חזק יותר, מאמין יותר, בטוח יותר, מאשר בשעה שנכנסת אליו. כאשר אתה חש במיסטיות הזאת — קשה להגדיר אותה. וכאשר היא איננה — היא פשוט איננה. ואני מכיר אנשים, שהחיזוק הזה, שבן גוריון היה מסוגל להעניק, פשוט חסר להם.

מ.ב.א.
חברה ליבוא וליצוא בע״מ
מכריזה על מבצע
שי למגויס ולמשפחתו
במסגרת המבצע יוענק לכל מגויס או לאחד מבני משפחתו שירכשו את אחד מדגמי
שטיחי היוקרה הידועים בעולם DLW מקיר־אל־קיר
שואב אבק חשמלי חינם
(על כל קניה מעל ל־25 מ״ר)

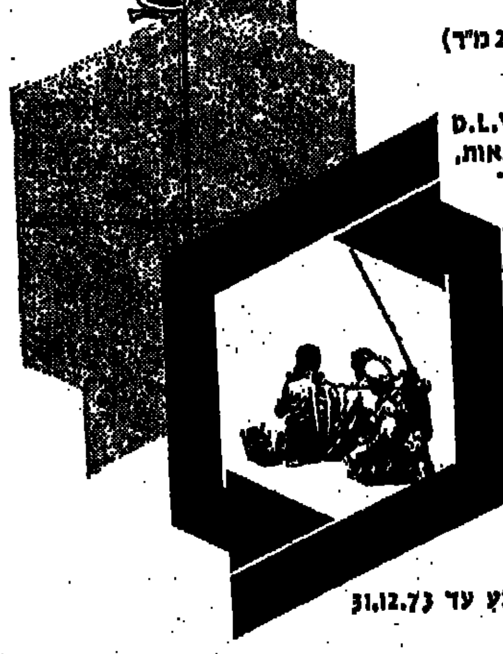

לרשותכם שטיחי D.L.W. במבחר צבעים ודוגמאות, במידות מקיר־אל־קיר ובמידות רגילות.
שטיחי D.L.W. אינם סופגים מים, רחיצים, דוחים עש וחרקים ונושאים
אחריות ל־10 שנים.
תנאים מיוחדים לכל מגויס או אחד מבני משפחתו, שירכשו פריט כל־שהוא ממוצרי היוקרה של D.L.W.
תוקף המבצע עד 31.12.73
מ.ב.א.
חברה ליבוא וליצוא בע״מ
תל־אביב, רחוב שינקין 11.
© פרסום אל־רון בע״מ

התמורות הגדולות במושבה הקטנה

(סוף מעמוד 15)

שהגיע מסיני לחופשה של 24 שעות פנשתי מסייר בשטח. לפני המלחמה התחל לבנות בית למשפחתו. „היום הכל השתתק. כל הסיתוח והשגשוג", הוא אומר: „אבל מקווים שבקרוב נחזור למה שהיה קודם". אשתו מזל דאגה, כמו כל אשה, והיה קשה, עם חמישה ילדים בבית. לבד, באזעקות, אבל מתרגלים ומתגברים. העיקר לא להתייאש.

מול עלתה ארצה ב־1959. עולים חדשים של ממש ממשיכים להגיע ל־מושבה גם בימים אלה. היו עולים שנתקפו בהלה. טען יהודי שעלה לפני שנה: „ברחתי מרוסיה על כאן כדי־ש־הרוסים יבואו להרוג אותי כאן?" רבים שמעו חדשות מרדיו מוסקווה ו„קול קאהיר". ראש המועצה ואחרים עשו כמיטב יכולתם כדי להרגיע את ה־רוחות. „ביקרנו אצלם, בעיקר בלילות האפלה", מספר רפאל סוויסה. „הם פחדו מהחושך ומרעש האוירונים. לאט לאט החלו להבין את המתרחש". עו־לים רבים התנדבו לעבודות שונות, תרמו בעין יפה, שלחו מתנות לחיילים ושמרו על קור רוח. היו גם ערבים מקומיים שתרמו תרומות נכבדות ב־כסף ובעבודה.

? החליטו להגר לקנדה

מר סוויסה מכחיש את השמועות ששמעתי מפי תושבים רבים, כאילו שתי משפחות עולים החליטו, בעקבות המלחמה, להגר לקנדה, וכבר החלו למכור את רכושן. גם הנוגעים בדבר מכחישים זאת מכל וכל. עולה חדשה שאתה שוחחתי אמרה לי: „הרגשנו יחד עם כולם ועשינו מה שיכולנו בשביל המאמץ הכללי. עם כל הלב. היינו כל־כך חזקים. לא פחדנו. הזקנים יודעים מה זה מלחמה ואנחנו, הצעירים, יודעים שזו מדינה שלנו וכל רגע יכולה להיות מלחמה". לדבריה, לא האמינה לחדשות רדיו מוסקבה. „אני עוד זוכרת מה הם סיפרו במלחמת ששת הימים".

מילים כדרבנות. אלא שבמושבה קטנה אין סודות. תושבים ותיקים חזרו והביעו באזני כעס על אותה עולה שאתה שוחחתי, וטענו שהיא ובני ביתה מהגרים לקנדה.

את ברוריה צור, מורה באולפן, אם לשתי בנות ואת בעלה, ניצן, הכרתי בביקורי הקודם. אז שוחחנו בעיקר על חוסר אדמות חקלאיות. ניצן, דור חמישי בעקרון בן 26, אמר אז — „אני עובד על טרקטור, חורש אדמות של מישהו אחר. מדוע לא אחרוש אדמות של עצמי... הייתי רוצה להת־בסס בחקלאות, אבל בלי אדמה — אי אפשר". היום, אחרי ששוחרר, הוא זורע בשדות זרים.

אנחנו שותות קפה ומשוחחות על המלחמה, על חברים שנהרגו על שכנים שנפצעו. „אי־אפשר לומר ש־נהייתי פחות פטריוטית. להפך, אני מרגישה שאנחנו יותר קשורים לארץ הזאת", אומרת ברוריה. „אני קצת טעסת על הממשלה. בהחלט לא אצ־ביע בשבילם, אבל חוץ מזה — זו המדינה שלנו, ומוכרחים להלחם. הם עמדו להתחיל לבנות בית במושבת. הבניה הוקפאה וברוריה משלימה עם המצב: „נכון, חוששים מהעלאת מחי־רים, פוחדים שיהיה יותר קשה לב־נות. ובאופן כללי, יש הרגשה של כעס ומרירות והרבה הרבה שאלות".

את מתניה בן ה־25 מצאתי בביתו; הגיע לחופשה וחלה. כשפרצה המל־חמה היה במילואים, בסיני. „הייתי צריך להשתחרר יום אחרי יום כפור. כבר קנינו שתיה לחגוג את השחרור. גם כשפרצה המלחמה לא דאגנו. אמרנו — עד יום ששי אנחנו בבית, אין מה לדבר... עכשיו אנחנו כל הזמן במתח. וגם כשבאים הביתה יש אוירה של מלחמה".

נראה לו שהמושבה בה נולד עצו־בה יותר. ככל ילדי עקרון, גדל עם שכנים ערביים, מהם, חברים בלב ונפש. „כשחזרתי אחרי הקרבות, השכן שלי (ערבי) שמח כל־כך לראות אותי. ממש נישק אותי. וגם הוא שואל — מה יהיה הסוף. גם לי לא נראה הסוף. לא מאמין שיצא משהו מההסכמים האלה. לא רואה את סוף המילואים. זה מייאש".

היו תכניות לנסוע בפסח לטיול בארה"ב, לחזור לעבודה (נהג ב־„אגד") ואולי ללכת לקורס מדריכים, להתקדם. „לא להשאר 'בעל עגולה' כל החיים. עכשיו אני כבר לא יודע. לקנות דירה? מה יהיה? מה יקרה? אני מפחד לעשות צעד שאחר־כך יכול רק לקלקל. אני מרגיש שהמל־חמה הזאת גמרה אותי. תראי את הצעירים באירופה. שקטים, טוב להם. ולנו, השנים היפות מתבזבזות בקור של לילות סיני. ולא פעם עולה ה־רעיון לעזוב את הארץ, לברוח. מצד שני — איך אפשר לעזוב?"

לרוחמה ארקין שני בנים והיא אומרת שמאז פרצה המלחמה, העיניים לא אותן עיניים. אין שמחה בלב. היא, שתמיד היתה מלאת מרץ, המ־שיכה גם במלחמה לנסות ולהביא נשים למועדון, להוציא אותן קצת מהמתח, מהמלחמה, מהטלויזיה. אבל אין סבלנות. „הכרחתי את עצמי לבשל ולאפות. בלי מצב רוח. אבל הרגליים ממשיכות מעצמן. אדם צריך להעסיק את עצמו שלא יעבור הזמן במחשבות". והיו גם עסקי ציבור, ופעי־לות במל"ח.

? „אמרתי לבעלי: כל כך השתנית"

„כמה מלחמות עברת, רוחמה?"

קשה לספור. כילדה, היא זוכרת את מאורעות 29', שרפו את חולדה ותושבי עקרון התאספו בבית הכנסת, לקראת פינוי. „המלחמה הזאת היתה הנוראה בכולן. לפני ששת הימים היתה כוננות. הפעם זה בא באופן כל־כך פתאומי. היינו המומים. כשהו־דיעו לנו, בבית הכנסת, קור עבר בעצמות. והדאגה לבנים. והפחד ה־איום שאנו עומדים בפני השמד. וכל המחדל והשאלות. למה לא היינו מו־כנים, למה טובי הבנים... וזה כואב. ואיזה עולם. באיזה עולם אנחנו חיים".

המלחמה השפיעה אפילו על חיי המשפחה. „אמרתי לבעלי — כל כך השתנית, שאי אפשר להכיר אותך. המלחמה הרסה לו את ההומור.

„והיו תכניות. קטנות. להחליף למשל ארון קיר. עכשיו הכל נגמר. אין מצב רוח. עושים רק את ההכרחי ביותר. קונים רק בגדים שבאמת נחו־צים, לקראת החורף. ואוכל. על מות־רות בכלל לא חושבים; והיו שאיפות. היו. כמו שיש לכל אחד. עכשיו הכל נגמר. המלחמה הזאת הזקינה אותנו מאד!"

כמנה עיקרית בכל תפריט
בקלה
הדג הטרי
הטעים והמעודן!

בקלה בנוסח שויצריה

המצרים:

1 ק"ג דג בקלה חתוך לפרוסות,
תערובת קמח,
פירורי לחם, פלפלת
מיץ לימון ומלח,
שמן לטיגון. 50 גרם
גבינה צהובה מרוסקת.

אופן ההכנה:

השרי את הדגים המתובלים
במלח ומיץ לימון.
טבלי אותם בתערובת
של הקמח, טגני,
זרי גבינה צהובה,
אפי בגריל כ־5 דקות.

בקלה
לכוח ולבריאות

לכבוד
הועדה לשיפור שיווק דגים
ת.ד. 7058 הקריה, תל אביב

א.נ.
נא לשלוח לי עלוני מתכונים לדג הבקלה.

השם ________ טלפון ________

כתובת ________

הרשמי
לבית הספר
לקוסמטיקה
בהנהלת הגבי הלן פוגל
הבוגרות תקבלנה דיפלומה רשמית
מבית Dr. LATOUR DE PARIS
18 שנות נסיון בהוראת קוסמטיקה
בשילוב ידע חדיש ומעודכן מפריז
לפרטים נא לפנות אישית:
תל־אביב: רח' פרוג 5, טל. 232378
מול קולנוע "יהודי"
בימים ב' ג' ד' 9.00—11.00
בימים א' ג' 17.00—19.00
ירושלים: טלפון 68923
בימים א' ג' ד' 20.00—21.00
חיפה: טלפון 642628
בימים א' ג' ה' 19.30—20.30
הרשמה מיידית

יהודית
אופנת
הריון

היי נאה
בשמלות הריון
מהמבחר הגדול
ב"יהודית"
טיב ושרות מעולה
תל־אביב
רח' הכרמל 39
(בית שלישי
מפינת אלנבי)
טל. 56980
פתוח כל היום

בקיפה
בגדי הריון
אליפה
בית הקרנות
רח' הרצל 18, בחצי ה
קומה טל. 660314